FINLANDS FÖRENING

MED

RYSKA RIKET

MED ANLEDNING AF K. ORDINS ARBETE "FINLANDS UNDERKUFVANDE"

AF

JOH. RICH. DANIELSON

BORGÅ, 1890.
WERNEDR SÖDERSTRÖMS FÖRLAG.

HELSINGFORS,
J. C. FRENCKELL & SON, 1890.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör Harvard University Library, har hämtats från Google Books. Den anpassades för Projekt Runeberg i mars 2013 av Bert H.

I. Inledning.

År 1887 framträdde hr K. Ordin, numera kejserlig rysk hofmästare, inför den ryska allmänheten med en öfversättning af senatorn, f. d. professorn i statsrätt vid Helsingfors universitet, hr L. Mechelins arbete „Précis du droit public du Grand-Duché de Finlande". Der-vid hade hr Ordin ej inskränkt sin uppgift till blott och bart öfversättarens ; under texten hade han bifogat noter, hvilka gingo ut på att visa, det hr Mechelin, om han ock klart återgaf finnarnes uppfattning, systematiskt ignorerade Rysslands rättigheter. Anmärkningarna voro nästan uteslutande riktade mot den historiska öfversigt, hvarmed den finska författaren inledt sin framställning. Enligt denna hvilar Finlands statsrättsliga ställning, således äfven arten af dess förening med Ryssland, närmast på den högtidliga akt, hvilken den 17/29 mars 1809 egde rum i Borgå domkyrka. Kejsar Alexander I, sjelf närvarande, lät der uppläsa och till Finlands församlade ständer öfverlemna en af honom tvenne da-dagar dessförinnan egenhändigt undertecknad försäkran om bibehållande af landets religion och grundlagar fasta och oförryckta i sin fulla kraft; ständerna å sin sida aflade, jemte det äfven de besvuro Finlands konstitution, trohetsed till kejsaren och hyllade honom såsom landets storfurste. Häremot ville hr Ordin i sina noter till det öfversatta arbetet göra gällande, att betydelsen af akten i Borgå vore endast moralisk; någon bindande förpligtelse hade kejsaren genom sin dervid afgifna försäkran åtagit sig hvarken för sig eller sina efterträdare. Det är icke — sådan var hr Ordins mening — genom några dokument från Borgå landtdag Finlands förhållande till kejsardömet blifvit faststäldt, utan skedde detta genom fredstraktaten i Fredrikshamn den 5/17 september 1809, hvari konungen af Sverige

afstod till kejsaren af Ryssland alla sina tidigare rättigheter till Finland. Enligt hr Mechelin utgör det finska storfurstendömet, ehuru med kejsaredömet oskiljaktligen förenadt, en stat med egen, af Rysslands kejsare för all framtid garanterad författning. Enligt hr Ordin är det rätt och slätt en rysk provins, der allt i sista hand, likasom i öfriga delar af kejsarriket, är beroende af den ryska regeringens förgodtfinnande.

Det obehag, hr Ordins uppträdande naturligen framkallade i Finland, ökades genom den ryska pressens hållning. Att blad sådana som Novoje Vremja, hvilka af gammalt visat sig fiendtligt stämda mot vårt land, medjubel helsade de nya historisk-politiska utläggningarna, öfverraskade ingen. Men äfven organ, hvilka ditintills intagit en annan hållning, skyndade sig omedelbart efter det den Ordinska öfversättningen utkommit och innan ännu något bemötande från finskt håll förelåg, att med omfattande af anmärkningarna frånkänna kejsar Alexanders försäkran hvarje konstituerande betydelse. Yid sådant förhållande frågade man sig med en viss oro i Finland, om icke hr Ordin möjligen var ett verktyg i andra händer och om icke hans polemiska noter vore att anse såsom blänkare, hvilka förebådade ett allmännare angrepp. Det medhåll, som kom honom till del, tydde på att jemförelsevis betydande element inom det ryska samhället önskade ett tillintetgörande af de lagar och institutioner, hvilka icke blott kejsar Alexander I utan alla hans efterträdare högtidligen bekräftat och under hvilkas hägn Finland åtnjutit en åttatio-årig period af materielt och intellektuelt framåtskridande.

Den polemik, som nu utbröt och sedan pågick under vintern och våren 1888, fördes från finsk sida hufvudsakligen af tidningarna i Helsingfors, hvarjemte senator Mechelin sjelf uti ett i tidskriften Yestnik Evropij infördt bemötande gendref Ordins anmärkningar. Denne åter svarade i Novoje Vremja och i Ruskij Yestnik. Hvarthän han och hans meningsfränder egentligen syftade, blef derunder fullkomligen klart. Uti artikeln i Ruskij Yestnik (majhäftet 1888) kallar hr Ordin kejsarAlexanders ofvan nämnda försäkran en „efter omständigheterna afpassad fras" och förklarar öppet, att intet lagligt hinder mötte att beröfva Finland de detsamma förlänade rättigheter.

Den som skrifver detta hade redan tidigare än den Ordinska översättningen utkom idkat studier såväl i ryska som finska arkiv beträffande förhållandet mellan Ryssland och Finland under tidskiftet 1721—1809 och särskildt äfven angående det slutliga afgörandet sistnämnda år.Såsom ett resultat af dessa studier framträdde i början af år 1888 »Die Nordische Frage in den Jahren 1746—1751. Mit einer Darstellung russisch-schwedisch-finnischer Beziehungen 1740—1743. Von Joh. Rich. Danielson. Helsingfors.» Redan dessförinnan hade vi i en serie artiklar i den finska tidskriften Valvoja behandlat frågan om de olika inflytelser, hvilka år 1808 kämpade mot hvarandra vid det ryska hofvet beträffande Finlands framtida statsrättsliga ställning, samt uti ett föredrag i Finska Historiska Samfundet redogjort för de särskilda förslag, hvilka slutligen 1809 ledde till tillsättandet af en inhemsk styrelse i Finland. Vi skulle derför genast från första stund hafva känt oss manade att bemöta hr Ordins angrepp, om icke särskilda omständigheter tyckts göra en afvaktande hållning önsklig. Dels var hr Mechelins svar i Vestnik Evropij af den art, att frågan för en opartisk läsare i hufvudsak bort blifva klar, dels åter — och detta var för oss det väsentliga — hade hr Ordin uttalat den önskan, att hans finska opponenter ville gifva sig till tåls, till dess den detaljerade framställning af Finlands underkufvande, med hvars utarbetande han uppgafsig vara sysselsatt, hunnit utkomma. Emellertid ansåg han sig icke sjelf förbunden att iakttaga den återhållsamhet, han sålunda ville pålägga sina motståndare. Efter det polemiken på våren 1888 redan afstannat, införde han i december s. å. åter i Ruskij Vestnik en artikel, hvari han sökte göra gällande, att § 4 Tom. I af Rysslands grundlagar, hvilken lyder: „Från Kejserliga ryska tronen äro oskiljaktiga Tsardömet Polens och Storfurstendömet Finlands troner", vore uppkommen genom ett redaktionsfel, ity att aldrig någon finsk tron blifvit upprättad vare sig af en svensk eller rysk monark. Dessa ständigt förnyade angrepp undanröjde all anledning till vidare tystnad, och sålunda framträdde vår uppsats „Kejsar Alexander I och Finlands politiska ställning"Ingår i Valvoja, januarihäftet 1889; återgifven mer eller mindre fullständigt af de dagliga tidningarna i Helsingfors.. Då hufvudpunkterna af hr Ordins påståenden deri rekapituleras och upptagas till bemötande, torde en antydan om dess innehåll här försvara sin plats såsom en orienterande inledning till det följande.

*

Hr Ordin hade i sin polemik flerfaldiga gånger påstått, att de författningar och andra aktstycken från 1808—1809, hvilka i Finland blifvit publicerade på svenska språket och på hvilka de finska författarena iallmänhet stöda sin framställning, i vigtiga stycken afvika från de ryska (och må vi tillägga: franska), af kejsaren underskrifna originalakterna. Han ville göra troligt, att dessa olikheter varit rent af ödesdigra, i det att desamma „under 75 år hunnit växa ut till ett stort träd, som gifvit rikliga, för Finland söta, men för Ryssland bittra frukter". Med andra ord: hr Ordin betraktar Finlands statliga ställning såsom en produkt af öfversättningsfel, rörande hvilka han vill lemna oafgjordt, huruvida de vore att anse såsom afsigtligen tillkomna.

Hvad innehålla således dessa originala akter?

Hr Ordin påstår först och främst, att de aldrig tala om Finland såsom stat, utan städse såsom landskap. „Benämningen stat", försäkrar han, „grundar sig helt säkert icke på några akter", men „genom att enträget och systematiskt upprepa detta uttryck, hafva de finska författarena bragt det derhän, att mången tror Finland vara en särskild stat".Ordins öfversättning af Mechelin, Précis du droit public, sid. 15.

Gentemot detta hänvisade vi till de propositioner, kejsaren aflåtit till ständerna vid Borgå landtdag och till Nådiga Reglementet för Hans Majestäts Regeringskonselj uti Storfurstendömet Finland, gifvet i Peterhof den 6/18 augusti 1809. I den franska originaltexten till dessa akter förekommer benämningen stat i frågaom Finland särskilda gånger. Så t. ex. förklarar kejsaren i inledningen till reglementet : „Parmi les moyens d'assurer la prospérité de la Finlande, l'établissement d'une administration générale Nous a paru d'une nécessité urgente. Il importait au bien-être *de l'Etat* que les administrations provinciales eussent un point central, un tribunal suprême qui pût les diriger...",„Bland medlen att stadga Finlands sällhet har inrättningen af dess allmänna styrelse synts Oss vara af den största angelägenhet. Statens allmänna bästa fordrade, att den särskilda Embetsmanna verkningskretsen i Provinserne skulle ernå en Förenings-punkt, eller en Öfver-Styrelse, som hade att leda den..." Kejsaren uppfattar således Finland i dess helhet såsom stat i motsats till dess särskilda delar, provinserna.

Ett annat af hr Ordins hufvudargument hade varit, att i kejsar Alexanders Nådiga Försäkran till samtlige Finlands inbyggare, gifven i Borgå den 15/27 martii 1809, ordet „konstitution" förekommer i den svenska texten i singularform, i den ryska deremot i pluralis. Denna olikhet är enligt hans förmenande derför af största betydelse, att nämnda ord användt i singularis betecknar ett lands statsorganisation, dess statsform, men i pluralis betyder blott och bart förordningar, stadgandenNovoje Wremja, 9/21 januari 1888.. — Såsom svar på denna anmärkning citerade vi officiella uttalanden af monarken, hänförande sig till ifrågavarande försäkringsakt, i hvilka ordet „konstitution" finnes användt just i singularis.Ceremonielet för den högtidliga akt, vid hvilken ständerna i Borgå hyllade kejsaren, bär påteckningen: „approuvé par S. M. l'Empereur le 22 février 1809. Secrétaire d'état Speransky", d. v. s. godkänd af H. K. Majestät den 22 februari 1809. Sjunde paragrafen har följande lydelse: „Après quoi le Gouverneur Général déclarera que Sa Majesté Impériale a daigné confirmer solemnellement *la Constitution de la Finlande,* en la sanctionnant de Sa signature: il lira à haute voix l'Acte de Confirmation et le remettra au Maréchal de la Noblesse". („Derefter tillkännagifver General-Guvernören Ständerne, att Hans Kejserl. Majest. täckts i Nåder högtideligen bekräfta vidmagthållandet af Finlands constitution, samt i sådant afseende afgifvit en med dess Höga underskrift beseglad försäkran, hvilken General-Guvernören uppläser och till Landtmarskalken öfverlämnar").

Redan vid landtdagens öppnande den 16/28 mars lät kejsaren uppläsa sina till ständerna afgifna propositioner. Den inledning, som föregår dem, börjar med orden: „Sa Majesté Impériale, en réunissant les états de Finlande en une Diète générale, a bien voulu donner par là une preuve solemnelle de Ses intentions généreuses de conserver et maintenir inviolablement la religion, les loix, *la constitution du pays,* les droits et privilèges de tous les états en général et de chaque citoyen en particulier"; genom att sammankallaFinlands ständer till en allmän landtdag har H. K. Majestät velat gifva ett högtidligt bevis på sin ädelmodiga afsigt att bevara och oförkränkt upprätthålla landets religion, lagar och statsförfattning samt de rättigheter och privilegier, hvilka tillkomma alla stånd gemensamt och en hvar medborgare särskildt.

En om möjligt ännu högtidligare förklaring derom, att kejsaren afsett en stadfästelse af Finlands statsförfattning,

föreligger i det tal på franska språket, hvarmed han öppnade landtdagen, och hvilket för första gången publicerades i vår nu ifrågavarande uppsats. Kejsaren förklarar deri uttryckligen: *„J'ai promis de maintenir votre Constitution, vos loix fondamentales;* votre réunion ici vous garantit Ma promesse". Med detta yttrande „jag har lofvat upprätthålla eder konstitution" syftade kejsaren synbarligen närmast på den försäkran, han föregående dag underskrifvit, men hvilken generalguvernören enligt ceremonielet först följande dag skulle uppläsa. Det är samma försäkringsakt, i hvars svenska text ordet konstitution förekommer i singularform, — en „felaktighet", som enligt hr Ordin så olycksdigert inverkat på det politiska förhållandet mellan Finland och Ryssland. Vi finna, att genom detta s. k. „fel" försäkringsaktens innebörd icke undergått den ringaste förändring, ity att den svenska texten i allo uttrycker monarkens afsigt.

I fråga om Finlands tron, hvars existens hr Ordinförnekat, hänvisade vi först och främst till det redan anförda. Tronen är naturligtvis, då lagen omnämner densamma, ett bildlikt begrepp. Genom att erkänna Finland såsom stat och genom att såsom gällande i Finland stadfästa den författning, som detta land tidigare haft gemensam med Sverige, hade kejsar Alexander upprest en finsk tron. Men äfven i yttre, synlig måtto hade han upprest densamma. I det redan omnämnda, af kejsaren stadfästade ceremonielet läses: „Sa Majesté Impériale, assis sur le trône" o. s. v. Ur sin landsman furst Gagarins relation „Les treize journées, ou la Finlande" kunde hr Ordin finna, att vid tronen i Borgå var fästadt Finlands vapen. Från Finlands tron, som blifvit upprest i Herrans tempel, hade kejsar Alexander talat till Finlands ständer, från denna tron hade han mottagit deras trohetsed och låtit uppläsa sin försäkran om upprätthållande af det finska folkets lagar och samtliga rättigheter. Existerar det således ingen finsk tron? Veta akterna derom intet? Och 4 § I Tom. af ryska grundlagen, beror den verkligen, såsom hr Ordin vågat påstå, på ett redaktionsfel?

Hufvudsyftet i denna vår polemik var att bevisa, det kejsar Alexander vid tiden för grundläggandet af Finlands nuvarande statliga ställning definierat denna ställning med benämningar, hvilka hr Ordin — då finnarne använda dem — anser vara beroende på misstag eller förfalskning. Vi citerade derför i allmänhetakter endast från år 1809 och gjorde ett undantag blott beträffande tvenne författningar från 1810 och 1816, der kejsaren afger en autentisk förklaring, hvilka afsigter redan år 1809 ledde hans handlingssätt i afseende på Finland.

Manifestet af den 15/27 mars 1810 inledes med följande ord: „Du moment que la Providence Nous a remis le sort de la Finlande, Nous résolûmes de gouverner ce pays comme une nation libre et jouissant des droits que sa constitution lui garantit", eller på svenska: Från den stund den gudomliga försynen lade Finlands öde i Våra händer, fattade Vi det beslut att styra detta land såsom en fri nation, åtnjutande de af dess statsförfattning detsamma tillförsäkrade rättigheter.

I Nådiga Kungörelsen den 9/21 februari 1816 (originalspråket ryska) förordnar kejsaren efter återkomsten från kriget mot Napoleon, att Regeringskonseljen för Finland, i likhet med den benämning högsta styrelseverken i kejsaredömet och i konungariket Polen egde, borde benämnas Senat för Finland. Han uttalar deri bl. a. följande: „Öfvertygade, att den författning (Конституція) och de lagar, som öfverensstämmande med finska folkets lynne, seder och bildning under en lång följd af år utgjort grundvalen för dess borgerliga frihet och lugn, icke kunde, utan våda för dessa, inskränkas eller rubbas, hafva Vi från första stunden af Vår regering öfver detta land icke allenast på det högtidligaste bekräftatsamma författning (Конституція) och lagar, med de hvarje finsk medborgare i följe deraf tillkommande friheter och rättigheter, utan ock — —w.-------------„Det är på

sådant sätt Vi velat för evärdeliga tider befästa den

försäkran de af Oss emottagit angående bibehållandet af deras särskilda författning (Конституція) under Vår och Våra Efterträdares spira". Efter det kejsaren sedan tillagt Regeringskonseljen benämningen Senat för Finland, förklarar han, att det skedde „utan förändring likväl af dess nuvarande organisation och ännu mindre af den författning (Конституція) och de lagar, Vi för Finland stadfäst och härmedelst än vidare till alla delar bekräfte".

Genom denna kungörelse af den 9/2i februari 1816 har kejsar Alexander således ånyo på det högtidligaste och mest bindande sätt, för sin egen och alla sina efterträdares regeringstid bekräftat Finlands autonoma ställning,

dess särskilda egna styrelse, dess statsförfattning. Äfven om detta aktstycke vore det enda, hvari de ryska monarkerna förpligtat sig att upprätthålla Finlands lagar, vore detta lands ställning såsom stat rättsligen säkerställd. Fyra gånger använder kejsaren deri beträffande sagda lagar uttrycket konstitution ('Конституція) — alltid i singularis — och lemnar der-igenom ännu en gång det eklatantaste bevis på halten af hr Ordins påståenden.Gentemot de autentiska akter, vi sålunda anfört, tillgrep hr Ordin ett bekvämt medel: han sökte fullkomligt ignorera vårt inlägg i frågan. Väl uppträdde han något senare i Novoje Vremja med ett slags bemötande af de inkast, som från finsk sida blifvit gjorda mot hans senaste uttalanden om den finska tronen, men dervid förteg han fullkomligt de sakförhållanden, vi påpekat. Såvidt vi känna var emellertid nämnda uppsats för någon tid framåt det sista, hr Ordin med utsättande af sitt namn offentliggjorde i frågor rörande Finland. Deremot fortsatte en del af den ryska pressen, denna gång med Moskovskija Wjädomosti i spetsen, sitt påbörjade härnadståg. De fräckaste osanningar rörande härvarande förhållanden, rörande tjenstemännens påstådda brist på akademisk bildning, rörande upprepade, under decennier bedrifna försök från finnarnes sida att genom bedrägeri och falskhet tillskansa sig fördelar på Rysslands bekostnad, uppdukades dagligen eller åtminstone hvarje vecka i artiklar, af hvilka flere offentligen blifvit påbördade hr Ordin, utan att hr hofmästaren veterligen ansett nödigt att protestera mot den ära af paskillskrifvare, honom sålunda tilldelades. Ofoget gick slutligen så långt, att Finlands generalguvernör grefve Heiden fann sig föranlåten att i underdånig rapport till Hans Majestät, införd i Regeringsbudbäraren (maj 1889), låta införa en dementi af uppgifterna i Moskovskija Wjädomosti. Verkan deraf var dock ingen eller af blottringa varaktighet. Angreppen mot Finland och yrkandena på ett tillintetgörande af dess statliga existens pågå fortfarande i den ryska pressen häftigare än någonsin och antogo nyligen i Moskovskija Wjädomosti formen af ett så oförsynt klander af grefve Heidens verksamhet, att inrikesministern, såsom bekant, såg sig föranlåten att inskrida med att tilldela nämnda tidning första varningen.

Finnfrätarena i den ryska pressen hafva haft den tvifvelaktiga lyckan att i hr Ordin ega en auktoritet, på hvars ord de svära blindt. Isynnerhet numera, sedan hans bebådade historiska arbete „Finlands under-kufvande“1 utkommit vid slutet af senaste år, intager han denna ställning af orakel i fråga om vårt land. Boken framträdde i tvenne digra tomer om resp. 460 och 498 ss., hvardera delen dessutom försedd med bilagor. Det imponerande i denna publikation ökas icke litet genom den omständighet, att arbetet, som i manuskript varit inlemnadt till Kejserliga Ryska Vetenskapsakademien, blifvit af akademien prisbelönt.

Det utskott, som hade sig öfverlemnadt bokens bedömande, hade åter å sin sida uppdragit åt general Dubrovin såsom expert att derom yttra sig. Det är med stöd af hans utlåtande, hvaraf en resumé

1 Покореніе Финляндіи. Опнтъ описанія по неи8даннымъ источ-никамъ. К. Ордина — Императорскою Академіею Наукъ удостоено преміи Митрополита Макарія. — Въ двухъ томахъ. С. Петербургъ. 1889.ingått i Regeringsbudbäraren, ett pris tillerkändes hr Ordin. Enligt hr expertens åsigt utgör det Ordinska arbetet till följd af de förut okända fakta det meddelar „en storartad vinning för Rysslands historiska vetenskap". Vidare framhålles, att hr Ordin såsom förtrogen med svenska språket varit i stånd att vid sin forskning göra sig till godo den historiska literaturen på detta språk och sålunda innehaft en oundgänglig förutsättning för att kunna lösa sin uppgift. Sist och slutligen anför hr Dubrovin såsom en beaktansvärd förtjenst hos arbetet: „den lugna och opartiska ståndpunkt, författaren intar till de skildrade händelserna".

Man vore nästan frestad att fråga, huruvida detta skall vara ironi? Saken är nämligen den, att icke lugn och opartiskhet utan, hvad som är konträrt motsatt, den bittraste hatfullhet och en sträfvan att bortresonnera obestridliga fakta, är det kännetecknande draget för det arbete hr Dubrovin lofordar. Hr Ordins bok är, för att citera ett uttryck af hr Glinski i „Istoritscheski Vestnik" (aprilhäftet 1890): „en elak bok, fiendtlig mot hvarje fri lyftning, hvarje ny tanke". Den genomgås, för att åter anföra ett omdöme af Vestnik Evropij (majhäftet 1890), af en för densamma „specifik lukt, som är otillständig i arbeten af vetenskapligt innehåll".

Såsom häraf synes, hafva äfven i Ryssland protester uttalats mot hr Ordins sätt att skrifva historia.Men de äro enstaka undantag och lätt förkväfda under det jubelskri, hvarmed en stor del af den dagliga pressen helsat ett arbete, der rashatet och fiendtligheten mot allt, som i det minsta erinrar om folkfrihet och konstitutionella former,

fira sina fula orgier.

I Finland har man hoppats och hoppas fortfarande, att det sunda förnuftet och det ryska folkets medfödda rättskänsla dock slutligen skola taga ut sin rätt. Derför har man också hittills nöjt sig med att påpeka bokens allmänna karakter genom att anföra några slående exempel på deri förekommande förvrängningar. Emellertid är det ej möjligt att längre lemna saken dervid, då ju icke ett arbete, som framträder med en omfattande lärd apparat och under Kejserliga Vetenskapsakademiens egid, lika lätt kan skjutas åt sidan som en vanlig partiskrift. Det tendensiösa och vrånga i hr Ordins skildring fördubblar den skyldighet, de finska historikerna äfven annars hafva, att fullständigare än hittills bearbeta det nya material till historien om Finlands förening med det ryska kejsarriket, som under de senaste åren blifvit tillgängligt för forskningen. Men äfven oberoende af hvarje sammanhängande framställning synes en detaljerad granskning af det Ordinska arbetet för det närvarande vara af omständigheterna påkallad. Då vi skrida dertill, sker det icke i akt och mening att utöfva en blott och bart negativ kritik, utan skola vi tvärtom,ehuru ofta endast antydningsvis, söka att gifva läsaren ett riktigt begrepp om vigtigare moment i händelsernas utveckling och om de handlande personernas verkliga afsigter.II. Tiden före nittonde århundradet.

Ordins bok behandlar ingalunda endast tidskiftet 1808 och 1809 och den närmast föregående perioden. I en inledande historisk öfversigt öfver förhållandet mellan ryssar och finnar går författaren tillbaka ända till tiden före svenskarnes inbrott i Finland. Det vore orätt att på en dylik skildring ställa andra anspråk än det att vara en med noggrannhet och vetenskapligt omdöme utarbetad kompilation, och derför skola vi äfven, utgående från denna synpunkt, inskränka våra anmärkningar beträffande början af arbetet till några enskildheter, hvilka redan de i någon mån karakterisera författarens förfaringssätt.

Första kapitlet, med titel „Ryssland och Finland intill Peter Iй, innehåller en framställning, som synbarligen är afsedd att ådagalägga, det Rysslands „historiska rättigheter" till vidsträckta områden i Finland härröra från den dunklaste forntid. Derför vidtager redan på de första sidorna en polemik mot finnen Yrjö-Koskinen, men äfven mot ryssen Solovieff i punkter, der dessa forskare icke gifvit de knapp-knapphändiga källorna den tolkning, Ordin finner för sina teorier lämpligast. Så framhåller han såsom höjdt öfver allt tvifvel, att de gamle karelarene icke voro novgorodernas bundsförvanter utan skattskyldiga undersåtar, och likaså förfäktar han den åsigt, att de jämer, hvilka krönikan omnämner såsom dragande skatt till Novgorod, icke varit bosatta i trakten af Onega, utan varit identiska med tavasterne i Finland. Enligt hr Ordin omfattade Novgorods välde under 10 och 11 århundradet nästan hela södra Finland; de nordligare boende finnarne lydde deremot — under Norge. Beträffande denna sistnämnda upptäckt hänvisar han till norrmännens berättelse om den tribut, „quod Finni iis solvunt", och hvilken bestod af vilddjursskinn, fogelfjädrar, hvalfiskben m. m. (Ordin, I, 7). Han vet således ej, att norrmännen med ordet „finn“ ännu i dag beteckna icke finne utan lapp. Användt om lapparne, har anförda citat ur norrmannen Others kända berättelse sin historiska riktighet, tillämpadt deremot på finnarne, kommer detsamma i strid med det säkra faktum, att sistnämnda folk alldeles icke vid ifrågavarande tidpunkt utsträckt sina boningsplatser ända till Ishafvet. Nejderna kring Saimasystemets norra del samt Uleåträsk hafva bevisligen blifvit koloniserade först vid nya tidens början; de från Kexholm till Kajana och Tavastehus ledande vägarna, som Ordin (I, 5, 6) antager hafva existerat och som skulle tvungit Novgorod att utvidga sittområde i Finland, äro fullkomligt uppdiktade. En kritisk behandling af krönikeskrifvarnes uppgifter om de täta eröfringstågen kan ej leda till annat resultat, än att anfall visserligen ofta gjordes mot finnarne så från rysk som svensk sida, men att segraren ej ernått varaktigare landvinningar, utan fått nöja sig med det för gången tagna krigsbytet eller den utkräfda tributen, — hvadan äfven nya och upprepade härnadståg ständigt voro af nöden. Det är ej under sådana förhållanden som fasta gränslinjer för de skilda staternas områden kunna uppdragas.

Hr Ordin har varit af annan tanke och på en bifogad karta äfven antydt sin, delvis från Nevolin och Butkoff lånade, uppfattning af gränsförhållandena i Finland under olika tid. Om gränserna af 1595, 1617, 1721 och 1743 är naturligtvis intet att säga, ty de äro i alla delar säkra. Desto mindre är detta fallet med de linjer, som skola angifva Novgorods område i Finland före 1323 äfvensom enligt detta års i Nöteborg slutna fredsfördrag.

Den förra gränsen är helt enkelt ett kuriosum och en fantasi, intet vidare. Begynnande från Finska viken mellan Viborg och Systerbäck lemnar den Viborg på svenska, Villmanstrand och S:t Michel på ryska sidan och gör en stor oregelbunden båge åt vester i inre Finland, förbi Jyväskylä och Saarijärvi, samt går slutligen öfver Idensalmi och Nurmis åt östertill nuvarande landtgränsen. Icke på ett enda ställe har denna gränslinje existerat. Då Birger Jarl eröfrat Tavastland, omfattade svenska väldet härstädes ungefär den del af Finland, som svarar mot nuvarande Åbo och Björneborgs, Nylands, Tavastehus och Vasa län; gränsen skulle följaktligen under dåvarande förhållanden gått temmeligen rakt från Kymmene flods utlopp i Finska viken förbi östra kusten af Päijänne till några af de mellersta österbottniska elfvarne. Detta var emellertid icke Rysslands gräns, emedan stora områden då ännu innehades af finnar, hvilka ej underkastat sig någondera parten.

Ännu mera betecknande är dock förhållandet med Nöteborgsfreden. Denna länge omtvistade traktats rätta betydelse kan numera i följd af särskilda forskares förenade ansträngningar anses vara i hufvudsak klar, och det på ett för Ryssland vida förmånligare sätt än hr Ordin någonsin kunnat tänka sig, — om annars ett fördrag, afslutadt längre än fem och ett halft århundrade tillbaka i tiden och derefter flerfaldiga gånger ändradt och upphäfdt, numera kan för någondera kontrahenten skapa rättigheter af en eller annan art. Hr Ordin har känt blott en del af den rikhaltiga literaturen i ämnet, och denna del har han totalt missförstått.

Förhållandet är följande: Nöteborgs- och Täyssinäfredernas rålinjer, hvilka Ordin tror vara identiska,sammanfalla endast i sin sydligaste del, men skilja sig redan vid Saima. Den förra rålinjen leder sedan öfver n. v. Nyslott och Varkaus i temmeligen rak sträckning till Bottniska viken, d. v. s. åt nordvest. Den senare går åter öster om Nyslott och åt norr till Ishafvet. Det är ej mera eller mindre än en dryg tredjedel af nuvarande Finlands ytområde som utgör skilnaden. Nordliga och nordöstra Finland, då för tiden visserligen i allt väsentligt en ödemark, der finsk flit och uthållighet under följande sekler brutit bygd, hade efter Nöteborgsfredens stadgande förblifvit, åtminstone nominelt, under Novgorods öfverhöghet, och det var på grund af dessa historiska anspråk som bland annat krigsfångar från Norra Österbotten ännu 1496 fördes till Moskva för att svära ryske tsaren trohet. Odlingsarbetet och senare traktater hafva emellertid steg för steg skapat nya gränser och ända till våra dagar t. o. m. fördunklat rätta betydelsen af Nöteborgstraktaten. Svensken Rydberg vill ännu hålla på Ishafvet såsom slutpunkt, men erkänner, att Nöteborgs- och Täyssinägränserna längre ner äro olika. Ordin deremot har så godt som intet förstått af hela tvistefrågan, utan håller sig till hr Nevolins år 1853 publicerade arbete, — detta ehuru han ur Rydberg aftryckt fredsfördraget både på ryska och latin, och fastän Yrjö-Koskinen redan i förra upplagan af sin Finlands historia, men ännu tydligare i den senare, angifvit gränsens rätta sträckning.Huru den uppfattning, vi här framstält, på finskt håll kunnat göra sig gällande, torde vara oförklarligt för en författare, som jemte det han betecknar fredsslutet i Nöteborg såsom „möjligen motbjudande för den ryska känslan", tröstar sig dermed, att detsamma i alla fall utgör ett „obestridligt bevis på Rysslands historiska rättigheter till östra delen af Finland". (Ordin I, 28). Hos oss har man fattat saken annorlunda. Man har trott, att frågan vore af uteslutande vetenskaplig natur, der det åligger forskaren att efter förmåga utleta det verkliga sakförhållandet, utan hänsyn till hvad som möjligen för den nationella känslan kunde förefalla sympatiskt eller motbjudande.

Knappt mindre egendomlig än i fråga om Novgorods maktområde under olika tider är Ordins skildring, då han framställer den grekisk-ryska kyrkans utbredning i Finland. Han visar sig nämligen (jfr särskildt I, 17) böjd för det antagande, att åtminstone hela den karelska stammen mottagit kristendomen i denna form, och ur stånd att framte historiska bevis för sin supposition, nöjer han sig med en antydan, att svenskarne måhända systematiskt under tidernas lopp förstört de urkunder, som kunde åberopas! (I, 12, not). Derjemte visar det sig, att han endast högst ofullständigt känner verkligen förefintliga urkunder angående den grekiska religionens öden i Finland. Så t. ex. nämner han intet om de konfessionella följderna af det ryskaanfallet på Finland 1656 under Alexei Michailovitsch’ regering. Såsom bekant grep en stor del af de grekiska trosförvandterna i Kexholms län vid detta tillfälle till vapen och förenade sig med ryssarne, men såg sig snart, då anfallet tillbakaslogs, tvungen att af fruktan för sina lutherska landsmäns hämnd utvandra till Ryssland. Häraf åter föranleddes talrika inflyttningar från det öfriga Finland till Kexholms län, med den påföljd att den grekiska befolkningen derstädes, efter att tidigare hafva utgjort det stora flertalet, sammansmälte till en någorlunda obetydlig minoritet. Äfven Ordin vet,

att utflyttningar till Ryssland förekommit, men han talar endast om de jemförelsevis mindre omfattande, hvilka egde rum redan omedelbart efter freden i Stolbova 1617.

Bland bevis på de djupa spår, det tidigare ryska väldet kvarlemnat i Östra Finland, anför Ordin skatteväsendet i Wiborgs län. Hans framställning häraf är högst förvirrad, beroende på en alldeles otillräcklig kännedom af hithörande förhållanden. Det blir allt tydligare, ju längre man kommer, att författaren har en ytterst skef föreställning om den svensk-finska samhällsordningen och dess utveckling. Derom t. ex. huru frälset i Sverige och Finland uppkommit, vet han intet, utan förmenar, att all adlig jord har sitt upphof i donationer af regenten. (I, 112).Efter allt detta kan det knappast förvåna läsaren, att hr Ordin äfven i öfrigt begår de besynnerligaste misstag. Att han förvexlar lika eller ungefär lika lydande ortsnamn i Finland (I, 1, 16, 27, m. fl.), att han uppgifver Åbo som hufvudort i Nyland (I, 19, 20, 27), att han tror det Sigtuna legat der Stockholm nu finnes (I, 28) och andra dylika oriktigheter äro komprometterande nog, men ännu mera betecknande, då det är fråga om en rysk historiker, är det kanske, att han ej ens gjort sig förtrogen med läget af fästet Landskrona, som dock innebär första erkännandet af Nevamynningens strategiska betydelse. Sjelf bekant med svenska historien ur Dalins för ungefär 150 år sedan skrifna framställning, inbillar han sig, att detta länge sedan föråldrade arbete varit ledtråd för Yrjö-Koskinen (I, 25, 26 m. fl.), och känner ej, att den i början af 14 seklet påbörjade svenska rimkrönikan gifvit autentiska vittnesbörd om läget af gamla Landskrona.

Med de historiska personerna är hr Ordin ej heller alltför förtrogen. Han förvexlar Sveriges konung Olof Skötkonung med Norges Olof Tryggvason och låter den senare, den märkligaste af sin tids hjeltar i norra Europa, ett kvart sekel efter sin hjeltedöd vid Svolder, herska ej blott i Norge utan äfven i Sverige (I, 5, 6); han låter Margareta, Kalmarunionens berömda stiftarinna, vara förmäld med sin hufvudfiende,konung Albrekt, hvilken hon besegrade och beröfvade Sveriges krona (I, 35), o. s. v. Dessa i ögonen fallande exempel, samlade på ett fåtal sidor, utvisa nogsamt, hvilken halt början af arbetet eger.

*

Uti historien om Rysslands sträfvanden att afskilja Finland från Sverige intages en märklig plats af kejsarinnan Elisabets manifest till finska folket, dagtecknadt Moskva den 18 mars 1742 g. st. Hon erbjuder deri Rysslands hjelp till upprättandet af en sjelfständig finsk stat, för den händelse att finnarne ville lösrycka sitt land från den sedan sekler bestående politiska föreningen med svenska riket. Ordin omnämner detta manifest (I, 83—84) och intager det t. o. m. i dess helhet bland sina bilagor, men de frågor, det naturligen uppväcker hos forskaren, — huru det tillkommit, hvad ryska regeringen dermed afsett, i hvilken mån hon haft allvar med sina deri afgifna löften m. m. — dem lemnar han fullkomligen oberörda. Och dock hade han äfven utan arkivstudier, redan i den tryckta literaturen, funnit uppgifter beträffande manifestet, hvilka i sagda afseenden icke äro utan vigt. Så refererar Solovieff i „Rysslands historia" diskussionen vid den stora statskonferens den 24 februari 1743 i Petersburg, der vilkoren för ett fredsslut med Sverige utförligenbehandlades och der vicekanslern, sedermera storkanslern Alexei Bestuscheff förfäktade tanken på Finland såsom särskild stat, ifall Sverige icke kunde förmås att till Ryssland afträda landet i dess helhet utan endast någon del deraf. Sedermera hafva de ofvan antydda frågorna om manifestets uppkomst m. m. blifvit behandlade i vårt arbete „Die Nordische Frage“, hufvudsakligen på grund af aktstycken från utrikesministerii arkiv i Moskva.

Någon bekantskap med sistnämnda bok hade skyddat hr Ordin från uppenbara oriktigheter, likasom han der äfven funnit fakta omnämnda, hvilka på det närmaste hänföra sig till frågan om förhållandet emellan Finland och Ryssland under 18 århundradet.

Ordin, I, 121, uppger, att efter freden i Åbo en komplott blifvit bildad för erbjudande af Finlands konungakrona åt storfursten Peter Feodorovitsch; en af de delaktige, Wikman, blef afrättad. — Först och främst är tidsbestämningen mera än vag. Freden i Åbo slöts 1743, Wikman afrättades 1751. Men hufvudsaken är, att någon komplott i det syfte Ordin med stöd af uppgifter i den äldre historiska literaturen nämner aldrig förekommit. Wikman var en afsatt f. d. tjensteman, hvilken råkat i fullkomligt ekonomiskt obestånd och derigenom drefs i händerna på det ryska sändebudet i Stockholm Nikita Panin eller rättare på dennes sekreterare

Johan Simolin. Det skedde vid entidpunkt, då man vid den ryska ambassaden på det ifrigaste var sysselsatt med att spana efter agenter, lämpliga att användas såsom politiska upphetsare bland finnarne. I anledning af den rådande spänningen mellan den ryska och svenska regeringen hade nämligen planen att under finnarnes egen medverkan afskilja Finland från Sverige åter uppdykt i Petersburg. Genom reskript af den 30 november 1749 bemyndigades Panin att tillförsäkra finnarne allt hvad de med fog kunde begära; vare sig att de önskade blifva ryska undersåtar eller bilda ett autonomt furstendöme under rysk protektion. Till besoldande af en lämplig emissarie finge han använda den summa af 50,000 rubel, hvilken redan föregående sommar blifvit honom tillsänd till förstärkande af oppositionspartiet i Sverige. Simolin inledde en förbindelse med Wikman, hvilken äfven lofvade att verka i Finland för afsändande af en deputation till Petersburg. I verkligheten tyckes mannen dock endast hafva velat tillocka sig penningar. Väl afreste han till Finland, men uträttade intet. Detta kunde emellertid ej rädda honom, då det i alla fall framgick ur några hans bref, som råkat i svenska regeringens händer, att han inlåtit sig i landsförrädiska stämplingar. Dömd till döden, afrättades han såsom varnagel för de många, hvilka i Sverige under „frihetstiden" lånade sig till verktyg för främmande makters intriger.

*

Framställningen af de rysk-finska förhållandena från äldsta tider till början af Gustaf III:s regering egnar Ordin inalles 116 sidor, inberäknadt afdelningen om Wiborgs län, hvari skildringen utsträckes ända in i 19 århundradet. Deremot omfattar berättelsen om kriget mellan Gustaf och Katarina jemte ett dermed nära sammanhängande kapitel öfver den finska emigranten Sprengtporten, ensam för sig följande 253 pagina. Planen är således numera en annan än tidigare. Från inledningen har författaren kommit, väl icke ännu till det egentliga hufvudämnet för sin framställning, men dock till en del, som står i så nära sammanhang dermed, att redan den betingar en långt mera detaljerad skildring än det föregående. Att Ordin fattat sin uppgift sålunda, är onekligen att räkna bland arbetets förtjenster. Visserligen har han dermed endast inslagit en väg, som redan tidigare i Finland blifvit beträdd af Yrjö-Koskinen m. fl., men hans förfaringssätt förtjenar emellertid erkännande, då den insigt ännu ingalunda varit allmän, att en riktig uppfattning af händelserna 1808—1809 är möjlig endast efter ett noggrant studium af förvecklingarna under Gustaf III och Katarina II.

Vi betona uttrycket „noggrant". Tyvärr kan icke heller nu ifrågavarande del af Ordins arbete göra anspråk på detta epitet. Väl är den i icke ringa grad baserad på ett rikhaltigt, förut opubliceradt material,förefintligt i utrikesministerii arkiv i Moskva, hvarur författaren öst med fulla händer; men han har öst utan urskiljning, vigtigt och ovigtigt om hvartannat, och dessutom så att mycket af det väsentligaste lemnats fullkomligt obeaktadt. Vidare är Ordin ingalunda den förste, som begagnat sagda aktstycken. Redan på 1850- och 1860-talen hade en finsk forskare förvärfvat sig tillstånd att genomgå hithörande samlingar i Moskva, och hans afskrifter ligga delvis till grund för den omfattande skildring af de politiska stämplingarna under 1788—1790 års krig, som professor Tigerstedt i Finland lemnat i sin biografi öfver SprengtportenTryckt i Finsk Tidskrift, årg. 1877 o. följ.. Början af Tigerstedts arbete finnes refererad af den kände akademikern, f. d. professorn vid Helsingfors universitet, verklige geheimerådet Grot uti en artikelserie i Ryska Folkupplysningsministeriets journal årg. 1885. Ordin hänvisar i sjelfva verket till detta referat, men ehuru han således känner tillvaron af den Tigerstedtska biografin, har han endast ofullständigt gjort sig till godo den del deraf, som af Grot refererats, och lemnat alldeles obeaktad den vida vigtigare och mera omfattande återstoden, för hvilken Grot icke redogjort, då hans uppsats af en eller annan anledning är oafslutad. Hr Ordin, som är mäktig svenska språket och fått sitt arbete prisbelönt under uttryckligt framhållande häraf,lemnar sålunda obegagnad den nyaste och fullständigaste framställning, som på svenska utkommit om Sprengt-portens verksamhet och Anjalaförbundet ! Såsom en följd häraf har han naturligtvis förbisett de vigtiga aktstycken till upplysning af det behandlade ämnet, hvilka Tigerstedt och hans närmaste föregångare Yrjö-Koskinen hopbragt ur icke-ryska samlingar. Till stor del utgöras dessa aktstycken af de finske sjelfständig-hetsmännens korrespondens med hvarandra och med den ryska regeringen, hvaraf väl något hamnat i ryska arkiv, men mycket annat länge legat spridt och doldt på särskilda håll i Finland. Det är klart, att den ena delen kompletterar den andra, och bygger man, såsom Ordin gjort det, endast på de ryska samlingarna, måste skildringen ovilkorligen blifva bristfällig.

Härmed vilja vi dock ingalunda hafva sagdt, att icke Tigerstedts framställning af Anjalaförbundet också den i särskilda punkter skulle tarfva att fullständigas och beriktigas. Detta gäller isynnerhet om de första afdelningarna och beror närmast på att Tigerstedt, som publicerat sitt arbete under form af tidskriftsartiklar, först under dess fortgång kommit i besittning af det rika källmaterial, öfver hvilket han slutligen förfogar. Så t. ex. blef samlingen från Moskva för honom tillgänglig långt efter det han publicerat afdelningen rörande Anjalaförbundets förhistoria och äfven åtskilliga kapitel angående händelserna 1788. Man skulle der-för tro, att motsvarande delar hos Ordin erbjöde betydligt nytt af intresse. Något erhålles, det bör er-

kännas, men mycket af det vigtigaste, som hans källor innehålla, märker Ordin icke eller fördöljer det. Må läsaren sjelf döma.

Den egentliga själen i det finska sjelfständighets-partiet under Gustaf III var, såsom bekant, Georg Magnus Sprengtporten. Hans landsförrädiska förbindelse med ryska hofvet tog sin början 1786, då han genom ryske sändebudet i Haag Kolitscheff bragte till kejsarinnans kännedom en af honom uppgjord plan till Finlands afskiljande från Sverige och upprättandet af en finsk republik. Att Sprengtporten tagit detta steg, är af gammalt bekant och nämnes äfven af Ordin (I, 123). Men det är också allt, hvad denne derom förtäljer. Huru Sprengtporten tänkte sig sättet för Finlands lösryckande från den svenska monarkin och för ordnandet af dess framtida förhållande till Ryssland, derom meddelar han intet. Och dock ingår bland akterna i utrikesministern arkiv i Moskva en uppsats, hvari Sprengt-*

porten utlägger allt detta. Dokumentet, som bär titeln „Précis d’un tableau sur l’équilibre du Nord considéré dans le projet de rendre la Finlande indépendante", är bilagdt till ryska sändebudet i Stockholm Markoffs depesch af den 1786. Det är samma utkast, som Sprengtporten något tidigare hade meddelat Kolitscheff i Haag; efter sin återkomst från Hol-Holland hade han vändt sig till Markoff och låtit honom taga en afskrift deraf. Aktstycket är så att säga programmet för det finska sjelfständighetspartiets verksamhet under tidskiftet 1786—1808. För Ordin, som dock gör anspråk på att i detalj skildra denna verksamhet, är det okändt.

Naturligtvis vet han då icke heller att förtälja om den hållning ryska regeringen intog till Sprengtportens plan, ehuru arkivet i Moskva erbjuder autentiska upplysningar också deröfver. På omslaget af Sprengtportens projekt har kejsarinnan egenhändigt gjort en anteckning, som inledes med orden:

„Si le projet de l’indépendance de la F. était une question? la réponse que ce projet n’est pas contraire aux intérêts de la Russie ne serait pas difficile à trouver".„Om förslaget angående Finlands oberoende vore i fråga? Det vore ej svårt att finna det svar, att detta förslag icke är stridande mot Rysslands intressen."

I öfverensstämmelse med denna uppfattning om det nyttiga för Ryssland i Finlands afskiljande från Sverige befalde Katarina sin minister i Stockholm uppmana Sprengtporten att för uppgörande af en närmare plan komma öfver till Petersburg, hvarjemte Markoff finge tillförsäkra honom vidsträckta förmåner, för den händelse att han ville inträda i rysk tjenst,naturligtvis med rättighet att vid den tidpunkt, han fann det nödigt, återvända till sitt fädernesland.Kejsarinnan till Markoff, Tsarskoje Selo den 10/21 juni.

Sprengtporten följde uppmaningen och anlände till Petersburg på hösten 1786. Det hade ursprungligen varit hans mening, att upproret i Finland skulle utbryta ännu samma år, så snart årstiden omöjliggjorde eller åtminstone försvårade kommunikationen mellan Sverige och Finland. Då företaget emellertid icke under loppet af år 1786 kom till utförande, vände han sig redan tidigt följande vår i särskilda skrifvelser till de ryska ministrarne för att vinna Rysslands medverkan till planens realiserande följande höst. Äfven härom är Ordin okunnig, ty den första skrifvelse i antydt syfte af Sprengtporten han omnämner är från hösten 1787, och dessutom tillägger han uttryckligen: „slutet af år 1787 kan man räkna såsom begynnelsepunkten af Sprengtportens för Ryssland skadliga verksamhet" (I, 348, jfr I, 126 samt II, 146).

Den ifrigaste och verksammaste anhängaren af Sprengtportens planer bland de finska officerarena var hans aflägsna slägtingIcke nevö såsom Ordin, missledd genom ett uttryck af Sprengtporten upprepade gånger benämner honom. majoren J. A. Jägerhorn. Att denne man stått i förbindelse med ryska regeringen redan förr än

han i augusti 1788, afsänd af de sammansvurna, anlände till Petersburg, derom finner manhvarken i den tidigare literaturen eller hos Ordin någon upplysning. Hade den sistnämnde gräft något djupare i de aktstycken, som lågo för honom, så hade han påträffat en relation af Rasumoffski, Markoffs efterträdare i Stockholm, dagtecknad den 1787,

hvari den ryske ministern redogör för ett hemligt samtal, som han haft med Jägerhorn. Samtidigt som Sprengtporten direkte i Petersburg genom sina memorial bearbetade den ryska regeringen, sökte Jägerhorn genom Rasumoffski förmå Ryssland till ett beväpnadt inskridande i Finland.

Förhållandet till Turkiet gjorde emellertid kejsarinnan obenägen att genom öppet understöd åt de finska frondörerna framkalla en brytning äfven med Sverige. Läget förändrades, då det på våren 1788 blef påtagligt, att Gustaf HI å sin sida rustade till krig. Kejsarinnan upptog då den finska sjelfständighetsplanen såsom ett vapen mot sin oroliga nordiska granne. Bland bilagorna till sitt arbete anför Ordin den skrifvelse af Sprengtporten till kejsarinnan, hvarur detta sakförhållande framgår, men i texten nämner han derom intet. Naturligtvis lemnas läsaren då också i ovisshet, hvar-för det icke lyckades Sprengtporten att redan före krigets utbrott få en fast operationsplan uppgjord mellan ryska regeringen och ledarena för de missnöjde i Finland. I detta hänseende hade dels arkivalierna i Moskva, dels ett af Tigerstedt, och sedan på ryska af Grot,publiceradt bref af Jägerhorn till Sprengtporten, dagtecknadt Malmgård den 20 maj 1788, kunnat tjena såsom ledning.

Kampen mellan de gamla rivalerna i Norden vidtog, började af Gustaf i strid mot Sveriges författning, som gjorde hvarje anfallskrig beroende af ständernas samtycke. Det jäste i den svensk-finska officerskorpsen och det smygande missnöjet flammade snart upp i öppen låga. Förslappningen af den politiska moralen, ett sorgligt arf från tidskiftet 1718—1772, gjorde att t. o. m. i grund och botten ädla karakterer läto hänföra sig till handlingar, hvilka icke kunna betecknas med något annat namn än landsförräderi. Så kunde det ske, att Jägerhorn, såsom redan antyddes, i början af augusti 1788 var i Petersburg, utskickad — utan konungens vetskap och samtycke — af officerarena vid en enskild armeekorps för att inleda förberedande underhandlingar om inställande af krigsrörelserna. För Jägerhorn var emellertid detta uppdrag endast ett medel till uppnående af det högre mål, han föresatt sig. Jemte det han till ryska regeringen inlemnade sina kommittenters memorial, hvilket gick ut på afslutande af fred mellan de båda rikena, ingaf han äfven kort derefter ett af honom ensam undertecknadt aktstycke, hvari han yrkar på Finlands afskiljande från Sverige såsom sjelfständigt furstendöme. Så mycket har beträffande Jägerhorns tillgöranden i Petersburg varitkonstateradt redan genom tidigare forskningar, ehuru visserligen en betydande lucka kvarstått, alldenstund ordalydelsen af Jägerhorns enskilda memorial icke varit känd. Det är derför med förvåning man finner, att Ordin alldeles icke nämner ifrågavarande inlaga, ja att han påstår, det Jägerhorn icke kunde eller icke ville uttala sig med bestämdhet angående Finlands af-skiljande från Sverige. (I, 169).

Förvåningen är så mycket mera berättigad som hittills kända uppgifter om oftanämnda aktstycke äro hemtade ur den ryska literaturen. I tidskriften Ruskaja Starina, årg. 1876, ingår en serie efterlemnade anteckningar af öfverste Garnovskij, hvilken vid tiden för kriget mellan Sverige och Ryssland stod i nära förbindelse med furst Potemkin och kejsarinnans gunstling grefve Mamonoff. Garnovskij förtäljer, att kejsarinnan redan samma dag Jägerhorn anländt uppdrog åt Mamonoff att taga reda på, hvad hans beskickning egentligen afsåg. Mamonoff tillkallade Garnovskij och lät honom, dold genom en skärm för Jägerhorn, uppteckna dennes andragande. Enligt Garnovskijs anteckningar var ett af de önskningsmål, Jägerhorn vid denna konferens framstälde : att kejsarinnan ville „med tiden skilja finnarne från det svenska väldet och göra dem till en oberoende nation med egen styrelse". Ruskaja Starina, 1876, s. 209. Enligt samma källa lofvade Jägerhorn skriftligen framställa sina landsmäns önsk-ningar. Häri finna vi således, huru Jägerhorns memorial tillkom.

Det är svårt att förklara, huru Ordin förbisett detta, så mycket mera som memorialet finnes om-nämndt i de af forskare på detta område allmänt kända dagboksanteckningarna af kejsarinnans handsekreterare Chrapovitskij och dessutom äfven i ryska riks-konseljens tryckta protokoll.1 Deremot kan man nog förstå, att med det sätt, på hvilket han genombläddrat akterna, det undgått honom, att han kunnat rikta vår kunskap om Anjalaförbundet

med sjelfva ordalydelsen af det utaf forskare länge saknade och eftersökta aktstycket. Arkivet i Moskva eger nämligen — såsom det ju äfven var att förmoda — det Jägerhornska memorialet i original, dagtecknadt S:t Petersburg den 1 augusti 1788 gl. st.

Denna handling är för vidlyftig för att här, om ock blott i dess hufvuddrag, refereras. Vi vilja endast framhålla, att Jägerhorn uttryckligen deri påpekar, det hans förslag var uppgjordt på grundvalen af kejsarinnan Elisabets manifest af den 18 mars 1742. Här föreligger således ett bevis bland andra, att roten till de finska sjelfständighetsplanerna i icke ringa grad är att söka i uppmaningar, utgångna från ryska regeringen.

‘ Архивъ Государственнаго Совѣта, Т. I, стр. 590.Öfvergå vi numera till den tidpunkt, då Jägerhorn efter sin återkomst från Petersburg verkade för sjelfstän-dighetsplanen bland de finska officerarene och Sprengtporten från rysk sida ledde underhandlingarna, möter oss hos Ordin en skildring, hvilken ofta sträcker sig till de obetydligaste biomständigheter. Den är derige-nom egnad att hos läsaren framkalla den förmodan, det författaren på ett uttömmande sätt gjort sig till godo såväl den tidigare literaturen som allt förefintligt otryckt material. Men också här är hvarken det ena eller det andra fallet. Hvad det ur vetenskaplig synpunkt framför allt hade gält att utreda, nämligen af-sigten med de ständigt vexlande schackdragen, tyckes Ordin icke betrakta såsom ett värdigt ämne för sin forskning.

Före Jägerhorns afresa från Petersburg hade Sprengtporten uppgjort ett program för sjelfständig-hetspartiets vidare verksamhet.1 Föredraget för kejsarinnan och synbarligen af henne godkändt innehåller det en exposé af åtgärder, hvilka kort der-efter från de konfedererade officerarenes sida verkligen vidtogos. Så föreslås deri afsändandet af en deputation till konungen med yrkande på ofördröj-ligt sammankallande af riksdag och likaså en upp-

1 Jfr „Copie des instructions données à Mr de Jägerhorn, pour être -mises a Son Excellence le Comte d’Ostermann**. TJtrikesmin. arkiv i Moskva.maning till officerarena vid de svenska korpsema att i detta syfte förena sina bemödanden med finnarnes. Såsom bekant har såväl deputationen som „advertisse-mentet" kommit till stånd. — Ordin nämner dessa åtgärder, men alldeles icke Sprengtportens program.

Emellertid var kejsarinnan högst missbelåten med den obeslutsamhet finnarne enligt hennes mening ådaga-lade, då de ej läto öfvertala sig att aktivt samverka med ryssarne. Sin uppfattning af sakläget framhöll hon vidlyftigt i en skrifvelse till Sprengtporten af den hvil-ken i koncept föreligger bland Chrapovitskijs efter-lemnade papper uti Kumjantsoffska museet i Moskva och finnes publicerad af professoren, numera svenska riksarkivarien Odhner i Historisk Tidskrift, utgifven af svenska historiska föreningen, 1882, sid. 70 ff. Kejsarinnan uttalar deri den förmodan, att Gustaf III med vapenmakt skulle tvinga ständerna i Sverige att godkänna hans åtgöranden. Derför borde finnarne för att undvika hans hämnd ofördröjligen medverka till svenskames utdrifvande, först från Högfors vid Kymmene, den enda plats de ännu innehade på ryskt område, och sedan ifrån hela Finland. „Cette côte une fois entre nos mains je vous garantis messieurs les Finnois à l’abri de toutes les violences du roi de Suède. Vous voyez par tout ce que je viens de dire que mon avis invariable est que le meilleur état des choses pour le présent serait de continuer à les convaincre qu’une diète particulière enFinlande leur est indispensablement nécessaire pour être chez eux les maîtres des délibérations".„Då denna kust engång är i våra händer, garanterar jag Eder, att herrar finnar äro i skydd för alla våldsamheter från konungens af Sverige sida. Af allt, hvad jag nyss sagt, finnen I, att min oföränderliga mening är den, att det för det närvarande vore det bästa att fortsätta med att öfvertyga dem om den oundgängliga nödvändigheten af en särskild ständerförsamling i Finland, på det att de hemma hos sig må vara herrar öfver sina rådslag".

Sin åsigt angående vigten af de instruktioner, kejsarinnan sålunda meddelat Sprengtporten, uttalar Odhner genom att kalla ifrågavarande skrifvelse „en betydelsefull vändpunkt i Anjalaförbundets historia". Han anser nämligen, att den haft till följd ett af Tigerstedt refereradt senare bref af Sprengtporten till general Armfelt, deri Anjalacheferna uppmanas att utlysa en särskild finsk riksdag och ställa sig under ryskt beskydd. Härmed blottades i förtid den egentliga planen och Rysslands afsigter, och det stora flertalet af Anjalamännen, hvilka ingalunda voro anhängare af sjelfständighetsideerna, ryggade tillbaka vid uppmaningen till öppet landsförräderi.

De stodo villrådiga och gjorde det sålunda möjligt för öfverbefälhafvaren, hertigen af Södermanland, att skrida till åtgärder för den finska korpsens upplösning. „Dermed var i sjelfva verket Anjalaförbundet sprängdt".

Behöfva vi tillägga, att Ordin känner hvarken kejsarinnans eller Sprengtportens här anfördaskrifvelser? Och dock föreligger likasom det förra i Rumjantsoffska museet, så det senare uti afskrift i Utrikesministerii arkiv i Moskva. „Copie de la lettre de M:r de Sprengtporten à M:r le Général d'Armfelt de Sippola ce 13/24 sept. 1788, avec un projet pour la proclamation de la Diète“. Utr. min. ark. i Moskva.

Den 25 sept, afmarscherade svenskarne från Högfors, och dermed var det ryska området utrymdt. Af de aktstycken Tigerstedt meddelar framgår såsom fullt säkert, att det skedda var en följd af Sprengtportens och Jägerhorns intalanden. Men för Ordin är Sprengtportens inflytande i denna fråga en obevisad sak (I, 196), och dessutom anklagar han denne att genom sina intriger hafva afhållit ryssarne från en afgörande, energisk krigföring. „Den ryska armeen gick en svensk öfverlöpares ärenden". (I, 232). Det är skäl att undersöka, huru ryska regeringen sjelf betraktade förhållandet.

Den 30 december 1788 gl. st. förklarade Katarina i en egenhändig skrifvelse till rikskonseljen: „Emedan det blifvit mig bekant, att det med de 8 inkompletta regementen, som nu befinna sig i Finland, hvarken för närvarande eller kommande tid är möjligt att företaga något mot fienden, så befaller jag utrikesdepartementet att låta säga de mot oss vänligt sinnade finnarne, att de skola försöka att för egen räkning vidtaga de mått och steg, som de kunna finna för sin trygghet lämpliga".Chrapovitskijs dagbok. Dennauppfattning om den ryska krigsmaktens otillräcklighet var ingalunda blott kejsarinnans personliga mening. I de flesta af de många betänkanden — nästan alla af Ordin obeaktade — i hvilka vicekanslern grefve Oster-mann yttrat sig beträffande de finska angelägenheterna, afrådde denne minister från ett tidigt inskridande. Sin åsigt härom vidhöll han ännu vid den öfverlägg-ning den 2/i4 januari 1789 i ryska rikskonseljen — icke heller den omnämnd af Ordin — der det var fråga om ett vinterfälttåg i Finland, föreslaget af Jägerhorn i början af december efter det han för andra gången infunnit sig i Petersburg. Ostermann framhåller, att genom uppskjutande af aktiva krigsföretag skulle Ryssland vinna erforderlig tid att föröka sin truppstyrka och bringa den i sådant tillstånd, att den kunde gifva fin-narne nödigt skydd och i fall af behof till och med utan dem gå anfallsvis till väga. 1 — Sådan var de handlande personernas egen uppfattning af sakläget. Naturligtvis tillkommer det den kritiska historieskrifnin-gen att utreda och bedöma, huruvida de haft objektivt bindande skäl för sin åsigt, men att utan dylik undersökning tillämpa på förgångna tiders händelser den måttstock, som mest smickrar tendenserna för dagen, det är ett förfaringssätt, som står fjerran från all vetenskaplighet.

1 Архивъ Государственнаго совѣта, Т. I, стр. 659.Det vore dock ett misstag att antaga, det Ordin konsekvent vidhåller sin mening, att Ryssland år 1788, ehuru större delen af dess krigsmakt var bunden af kampen mot Turkiet, varit i stånd till en energisk krigföring i Finland. Då det går ihop med hans afsigter, skyr han ingalunda att tala om den farliga ställning, hvari kejsaredömet befann sig. Så t. ex. på ett ställe (I, 182), der han söker urskulda Katarina för att hafva trädt i förbindelse med en grannmakts upproriska undersåtar. Till hennes försvar anser han kunna anföras hennes egenskap af den anfallna och Rysslands dåvarande svåra läge. En ytterligare urskuldande omständighet föreligger enligt hans påstående deri, att Katarina dock i sitt inre hyste förakt för Sprengtporten och hans medbrottslingar. Såsom sin egen mening tillägger Ordin, att de konfedererade i sjelfva verket måste föraktas af hvar och en, som bevarat ren känsla och sundt förstånd. Den moral, som förestafvat detta omdöme, skulle förtjena all aktning, om den verkligen vore allvarligt menad. Men huru tro derpå i ett arbete, som har till sitt yttersta mål att visa, det de heligaste förpligtelser, högtidligen öfvertagna af Rysslands monark för sig och sina efterträdare, ega ingen bindande kraft? Må vi emellertid härvid lemna författarens egna omdömen i sitt värde och endast fästa oss vid den färgläggning, han ger åt kejsarinnans handlingssätt.Katarinas förbindelse med de finska officerarena var ingalunda, såsom Ordin framställer förhållandet, en afvikelse från ryska regeringens allmänna förfaringssätt i fråga om finnarne; den var tvärtom en konsekvent tillämpning af de principer, Ryssland följt allt sedan Elisabets manifest år 1742. Men icke nog dermed, att Ordin icke inser detta, han låter dessutom underhandlingarna med Anjalamännen framstå såsom ett resultat af kejsarinnans rent personliga politik. Till stöd för detta påstående anför han (I, 183) Chrapovitskijs dagboksanteckning för den 14 augusti 1788 gl. st., som

innehåller, att kejsarinnan befalt honom att i rikskonseljen uppläsa en från öfverbefälhafvaren Mussin Puschkin anländ rapport, „men icke visa början af rapporten, der det talas om Sprengtportens resa i och för närmare underhandling med de finska befälhafvarne". Denna enkla och naturliga omständighet, att kejsarinnan icke lät meddela ett större kollegium, sådant som rikskonseljen, de närmare detaljerna af en då ännu pågående hemlig underhandling, framställer Ordin på ett sätt och i ett sammanhang, som låter läsaren förmoda, att alldeles icke något meddelande till konseljen egt rum om förbindelsen med finnarne, emedan kejsarinnan af blygsel öfver sitt omoraliska handlingssätt ville dölja hela saken för de män, hvilkas råd hon annars var van att inhemta. Förhållandet är emellertid det, att den enda, som i denna sak verkligen dolt något af vigt, är hr Ordinsjelf. Han undanhåller läsaren, att då Jägerhorn i augusti 1788 var i Petersburg, såväl hans eget som de finska officerarnes memorial af kejsarinnan öfverlemna-des till rikskonseljens pröfning. Konseljen godkände i allo, att underhandlingar med finnarne inleddes: „och alldenstund Finlands förening med Sverige nu och aldrig kunde lända till vår fördel, så måste man uppställa såsom den första och förnämsta grundsatsen att vid de förestående underhandlingarna Finland afskiljes från Sverige". „Derför borde man äfven svara denne finska deputerade, att hans landsmäns motvilja mot kriget, deras vid detta tillfälle ådagalagda uppriktighet och mot Hennes Kejserliga Majestät visade rättvisa förtroende, icke kunna vara H. M:t obehagliga; och att de, om de obrottsligt framhärda i en sådan sinnesstämning, kunna vara försäkrade om H. M:ts nåd och beskydd; och att, derest de verkligen önska att så snart som möjligt göra slut på krigets olyckor och komma i åtnjutande af den fred och det oberoende, hvarefter de längta, de böra genom öfvertalning eller andra medel genast förmå den svenska armeen att lemna Finland, derstädes ofördröjligen sammankalla sin egen riksdag, på densamma förklara sig oberoende och uppgöra de stadgar, hvilka de finska ständerna sjelfva erkänna såsom de bästa till åstadkommande af sitt fäderneslands allmänna väl genom en ny styrelseform, oberoende af alla utom Gud; att dessa deras anord-ningar skola af H. M:t för evig tid högtidligen garanteras, och om för uppnåendet af Finlands sjelfständighet sådana hinder från konungens eller svenska armeens sida uppstode, som finnarne icke sjelfva kunna besegra, skall kejsarinnan befalla sin armee att understöda alla fosterlandsvänners företag". 1 Likasom Ordin förtiger detta uttalande af konseljen, likaså förtiger han äfven, att då kejsarinnan slutligen förtviflade om möjligheten att realisera planen om Finlands sjelfständighet och af humanitetsskäl var böjd för att låta finnarne veta, att de icke längre borde påräkna Rysslands hjelp, afstyrkte rikskonseljen ett dylikt steg. Tvärtom borde man — så var dess mening — än vidare försäkra de välsinnade finnarne om H. M:ts beskydd, för att dymedelst egga dem till kraftiga åtgärder för uppnående af deras fäderneslands för Ryssland så nyttiga oberoende.2

Huru går allt detta i hop med Ordins framställning? Det är en gammal regel, uppstäld redan under antiken, att historieskrifvaren icke får säga det, som är osant, och icke får dölja det, som är sant. „Ne quid falsi audeat, ne quid veri non audeat historia", säger Cicero, En af de skötesynder, åt hvilken Ordin oftast hemfaller, är den att dölja vigtiga, på saken inverkande fakta, hvarigenom han hos läsaren väcker en uppfatt-

1 Архивъ Государственнаго Совѣта, T. I, стр. 591. * Архивъ Государственнаго Совѣта, T. I, стр. 659.uppfattning, som alldeles icke överensstämmer med verkligheten.

Vår karakteristik af nu ifrågavarande del af det Ordinska arbetet vore mera än förlåtligt bristfällig, om den icke skulle meddela något exempel på arten af de invektiver och beskyllningar, hvarmed författaren öfverhopar för honom misshagliga personer, främst Sprengtporten. Obestridligen är också den sistnämnde i detta hänseende ett särdeles tacksamt objekt. Lättsinnig, äre- och hämndlysten, icke utan skäl förliknad vid en Patkul, bröt Sprengtporten den trohet, han var skyldig sin lagliga öfverhet, och tillgrep derefter ofta intrigen såsom hjelpmedel för undanrödjande af de mäktiga hinder, hvilka skilde honom från det mål, han föresatt sig att uppnå: Finlands afskiljande från Sverige såsom särskild stat. Skarpt är det klander, han fått uppbära af samtid och efterverld, så skarpt t. ex. af sin senaste finska biograf, professor Tigerstedt, att denne föga torde hafva ansett det möjligt, att han i detta hänseende skulle öfverflyglas af en medborgare i det land, till utvidgande af hvars maktsfer Sprengtportens sträfvanden, om de kröntes med framgång, ovilkorligen måste leda. Så är emellertid fallet. Till de många beskyllningar, hvilka med rätt eller orätt träffat Sprengtporten, lägger Ordin en ny. Han vill ingifva läsaren den mening, att personen i fråga åtminstone en gång under sin långa lefnad visat prof på atthafva

inhemtat konsten att undansnilla publika medel. I reskript af den 14 september 1788 gl. st. hade nämligen kejsarinnan anbefalt grefve Mussin Puschkin att genom Sprengtporten låta tillställa baron Hastfehr, en svensk officer, som förklarat sig villig att medverka till Finlands afskiljande från Sverige, en första belöning af 500 eller 1,000 dukater. Ur ett bref af Hastfehr till Sprengtporten synes emellertid framgå, att den förstnämnde icke erhållit några penningar. „Månne Sprengtporten behållit dukaterna för egen räkning? Det finnes inga faktiska bevis för ett sådant påstående, men Sprengtportens gränslösa oordentlighet i affärer — — skänker detta antagande en viss möjlighet". (Ordin, I, 242—243). Må vi åter se efter, hvad akterna härom förtälja.

Alldeles riktigt: i reskriptet af den 14 september befaller kejsarinnan att gifva åt Hastfehr 500 à 1,000 dukater, och ur ett bref af Hastfehr till Sprengtporten, dagtecknadt Heinola den 16 oktober, framgår såsom icke endast troligt utan fullt säkert, att penningarne åtminstone icke då ännu voro öfverlemnade. Men brefvet innehåller dessutom något annat till saken hörande. Det visar sig, att Hastfehr räknat på att kejsarinnan icke blott skulle skänka honom en mindre summa penningar, utan betala alla hans skulder — han var veterligen ruinerad — samt att han, då detta icke skedde, vägrade att mottaga de penningar, Sprengtporten upprepadegånger erbjudit honom. Hastfehr skrifver nämligen: „Voyant donc de toute façon que je ne puis ni suivre mon inclination, c'est à dire, celle de servir Sa M. I. à condition qu'Elle daigna généreusement payer mes dettes, ni entamer une révolution pour ce moment dans le pays — — *je ne dois non plus accepter l'offre renouvellée, que Vous me fites de l'argent".* Denna skrifvelse har Sprengtporten — såsom synes ur Chrapovitskijs, äfven af Ordin anlitade dagboksanteckningar för den 12/23 oktober 1788 — förelagt kejsarinnan. Således: med kännedom af och med hänvisning till Hastfehrs eget bref, som innehåller, att han ej ansett sig kunna mottaga den penningesumma, Sprengtporten erbjöd honom, och vidare med kännedom, att kejsarinnan blef underrättad om förhållandet, framställer Ordin — om icke såsom positivt säkert så dock såsom möjligt — att Sprengtporten behållit penningarna för egen räkning. Också ett prof på historisk kritik!

Men nog härmed. Den byggnad hr Ordin uppfört ramlar stycke efter stycke vid närmare beröring. Dock böra vi tillägga, att vi icke varit i tillfälle att jemföra skildringen af fredsslutet i Wärälä 1790 med de arkivaliska källorna, hvarför vi i denna punkt afhålla oss från hvarje definitivt omdöme och skrida vidare i vår granskning.

*III. Krigsåret 1808.

Ordins skildring af de händelser, hvilka i februari 1808 ledde till krigets utbrott mellan Sverige och Ryssland, är ytterst knapphändig. Den är det ända der-hän, att han ingenstädes upplyser, att det ryska infallet i Finland icke spontant framgick ur den ryska regeringens och ännu mindre ur det ryska folkets egna önskningar, utan närmast var en följd af den fordran, Napoleon framstält i Tilsit, att kejsar Alexander skulle tvinga sin svåger, konungen af Sverige, till kontinentalsystemets antagande. Påtagligen är det den Ordin-ska uppfattningen om hvad Rysslands ära kräfver, som föranledt denna tystnad. Ur samma motiv måste väl ock det lindrigast sagdt ohistoriska påståendet härledas, att Ryssland lika litet år 1808 som under tidigare krig mot Sverige egt några bundsförvandter. „Såsom sådana", menar vår författare, „kunna naturligtvis hvarken Polen på Peters tid eller Danmark eller vid tiden för fredsslutet i Tilsit ens Frankrike anses" (П, 1). Ledsamt nog lemnas läsaren i okunnighet om, med hvilket namn han skall beteckna t. ex. Danmarksförhållande till Ryssland, då dessa makter under det stora nordiska kriget 1700—1721, vidare år 1788 samt slutligen 1808 —1809, på grund af dem emellan ingångna allianser hvar från sitt håll samtidigt bekriga Sverige. Och var det möjligen såsom Rysslands *fiende* Napoleon år 1808 anbefalde marskalk Bernadotte att med sin armeekorps från Tyskland öfvergå till de danska öarne, för att derifrån i förening med danskarne landstiga i Skåne?

Om den rol, Sprengtporten spelat i afseende å förberedelserna till kriget, får man från det Ordinska arbetet ingen aning. Denna rol var emellertid af högst ingripande art.

Allmänna Kejserliga Biblioteket i Petersburg eger en samling dagboksanteckningar af general Gelenitscheff-Kutusoff från åren 1806—1814, i hvilka omtalas, att marinministern Tschitschagoff i december 1807, inseende att den svenska flottan var starkare än den ryska, fallit på den ideen att från landsidan öfverrumpla den del deraf, som var stationerad i Finland. För detta ändamål hade han långa konferenser med Sprengtporten och utverkade,

att också kejsaren kallade den finska sjelfständighetsmannen till sig. I de rådplägningar, som derpå följde och der krigsplanen uppgjordes, var sålunda äfven Sprengtporten närvarande. Dessa Kutusoffs uppgifter vinna bekräftelse genom aktstycken förefintliga i utrikesministeriets arkiv i Petersburg. Viafse närmast en uppsats af Sprengtporten, daterad nyårsdagen 1808 gl. st., „Réflexions d'un militaire russe natif de la Finlande" jemte tvenne dertill hörande bilagor. I hufvudskriften betonar Sprengtporten fördelarna af Finlands afskiljande från Sverige och uppmanar på det varmaste kejsaren att oförtöfvadt skrida till angrepp. Äfven i öfrigt erbjuda dessa „reflexioner" åtskilligt af stort politiskt intresse. Så t. ex. föreslår Sprengtporten redan deri och motiverar såsom fördelaktig äfven för Ryssland den återförening af Viborgs län med det öfriga Finland, hvilken såsom bekant Alexander genomförde 1812. Af bilagorna åter utgör den ena ett utkast till den ryktbara proklamation, som vid krigets början utfärdades och som blef af största inflytande på Finlands framtida ställning genom kejsarens deri ingående löfte om de finska ständernas sammankallande och om deras bibehållande vid sina gamla fri- och rättigheter. I den andra bilagan redogör Sprengtporten för det sätt, på hvilket kriget i Finland borde föras, och bildar hans förslag i denna punkt grundvalen för den mera detaljerade krigsplan, som den till öfverbefälhafvare utnämnda general Buxhövden kort derefter utarbetade och hvilken ock i allt väsentligt kommit till utförande. Redan Sprengtporten har sålunda påyrkat, att anfallet skulle ske på tre olika vägar, så att den första korpsen tågade mot Helsingfors, den andra mot Tavastehus och den tredje från Nyslott genom norradelen af Savolaks framträngde till Österbotten för att afskära finnarnes återtågslinje.

Endast delvis känner Ordin dessa handlingar. Uti en not (II, 14) nämner han, att Sprengtporten framstälde en krigsplan, som „liknade" Buxhövdens, och vidare anför han, likaledes i förbigående, ur Sprengtportens uppsats några lösryckta ord, men utan att meddela det väsentliga af dess innehåll eller i hvilket förhållande den stått till den slutligt antagna krigsplanenOrdin citerar på här ifrågavarande ställe (II, 8) Sprengtportens bref till utrikesministern grefve Rumjantsoff af den 21 januari 1808. Detta beror dock på ett uppenbart misstag. Den mening han anför förekommer icke i sagda bref, men väl i de «Observations à ajouter concernant le local», som Sprengtporten sjelf omnämner såsom hörande till hans nyårsreflexioner, ehuru de i arkivet finnas bilagda till brefvet af den 21 januari. Dessutom förekommer i krigsministeriets arkiv en rysk öfversättning af dessa «Observations».. Beträffande åter den ofvan nämnda proklamationen till finska folket har han icke kunnat undgå att erkänna, det den var inspirerad af Sprengtporten, men han påstår (II, 19), att den blifvit författad på ryska i utrikesministeriet och derefter i fransk öfversättning understälts Sprengtportens granskning. Det verkliga förhållandet är, att det utkast, som medföljde Sprengtportens „réflexions", var på svenska; öfversatt i utrikesministeriet till ryskan, underkastades detsamma några ändringar, af hvilka den vigtigaste var, att proklamationen utfärdades i öfverbefälhafvarensnamn, icke i kejsarens eget, såsom Sprengtporten föreslagitSenare återlemnadt till dess författare förefinnes det svenska utkastet numera bland Sprengtportens papper i Universitetsbiblioteket i Helsingfors..

På tal om ifrågavarande proklamation må det anmärkas, att Ordin genomgående i sitt arbete omtalar den såsom utfärdad den 10 februari gl. st. Med någon eftertanke hade han funnit, att detta datum, som visserligen förekommer på ett i utr. min. arkiv förefintligt handskrifvet exemplar, omöjligen kan vara riktigt. Proklamationen är utfärdad i Fredrikshamn, således på ryska sidan om gränsen, och föregick den ryska invasionen. Men redan den 9/21 februari tågade ryssarne under Buxhövdens befäl in i svenska Finland. I sjelfva verket är proklamationen, sådan den i Finland utdelades, dagtecknad den 6/18 februari 1808.

Gången af krigshändelserna 1808—1809 skildrar Ordin (I, 375—436) nästan uteslutande efter Michailofski-Danilefskis „Beskrifning öfver finska kriget till lands och sjös åren 1808 och 1809". Baserad på ett ganska samvetsgrant studium af hithörande samlingar i ryska krigsministeriets arkiv, är detta på „allernådigste befallning" författade arbete ingalunda en dålig källa, ehuru detsamma naturligtvis bör jemföras med motsvarande skildring hos finska och svenska krigshistoriker. En sådan jemförelse har Ordin emellertid ansett onödig, hvarför det är regel, att då Michailofski-Danilefskinågon gång tager miste, misstaget förekommer jemväl hos den förstnämnde. Så t. ex. talar såväl den ene som den andre om „partigängaren" Fieandts bragder i ryggen på den ryska armeen. (Michailofski-Danilefski, sid. 60, Ordin, I, 386). Fieandt var major och befälhafvare för en

afdelning reguliera trupper.

Afvikelser från Michailofski-Danilefski saknas dock ej heller. Om drabbningen vid Siikajoki, hvilken bildade en vändpunkt i krigsrörelserna, anför Ordin, att förlusten på hvardera sidan var närmare 1,000 man (I, 380). Denna uppgift stödes med intet citat. Enligt Michailofski-Danilefski steg ryssarnes förlust till 350 man; enligt svenska författare var antalet på valplatsen kvarblifna eller tillfångatagna ryssar ungefär 400Jfr. Mankell, Anteckningar rörande finska armeens och Finlands krigshistoria, II, 66.. Öfver finnarnes förlust har Michailofski-Danilefski ingen uppgift; enligt de tillförlitligaste finska och svenska källor utgjorde den något öfver 200 man. Ordin påstår, att ingendera sidan segrade; Michailofski-Danilefski, ehuru han med rätta reducerar affärens betydelse såsom batalj betraktad till ganska ringa, benämner den dock „Kulneffs nederlag vid Siikajoki", och det faktiska är, att ryssarnes center blef genombruten och att deras särskilda afdelningar flydde, spridda från hvarandra och förföljda.Affären vid Siikajoki efterföljdes af andra, långt mera betydande, med samma utgång. Den nesa, som genom Sveaborgs kapitulation blifvit fäst vid de svenska och finska vapnen, afsköljdes i blod vid Revolaks, Pulkkila, Lappo, Alavo och i tallösa andra strider, hvilka det finska folket kan erinra sig med så mycket större sjelfkänsla, som dess söner utkämpade dem nästan alla ensamma, utan hjelp från Sverige och trots en af konungen insatt oduglig öfverbefälhafvare. För de motgångar ryssarne ledo beskyller Ordin i främsta rummet — Sprengtporten (jfr. t. ex. I, 385 och II, 9). Genom osanna skildringar rörande finska folkets tillgifvenhet för Ryssland skulle nämligen han och de andra finska emigranterna hafva föranledt, att den truppstyrka, kejsaren sände till Finland, i början var alldeles för svag. Vid närmare granskning visar det sig, att denna beskyllning, ehuru ingalunda ny, är i hufvudsak obefogad.

I sina ofvan anförda nyårsbetraktelser — Réflexions d'un militaire russe natif de la Finlande — framställer Sprengtporten finnarnes benägenhet att samverka med den ryska armeen såsom ytterst tvifvelaktig«Je dis peut-être. Car les esprits se sont beaucoup refroidis depuis ce temps [1788] par la mollesse avec laquelle leur confédération à Anjala fut soutenue». och sitt samtidiga utkast till plan för krigsrörelserna afslutar han med följande uttalande: „Enfin le secret et laliberté est ici ce qu'il y a de plus à observer, pour tomber autant que possible à l'improviste sur les quartiers des troupes finoises, lesquelles étant trop faibles pour se défendre en campagne et même trop dispersées pour se rassembler promptement, tacheront sans doute de se replier sur les forteresses mentionnées [Sveaborg et Tavastehus], où la résistance, si notre proclamation qui précédera l'invasion ne fera son effet, peut devenir aussi opiniâtre, car les Finnois, de bonne volonté, sont reconnus les plus braves des troupes suédoises de l'aveu même de ses usurpateurs"«Med ett ord: hemlighetens bevarande och frihet är hvad här framför allt bör iakttagas för att så oväntadt som möjligt falla öfver de finska truppernas kvarter. Då dessa trupper äro alltför svaga för att försvara sig på öppna fältet och t. o. m. för spridda för att hastigt kunna samlas, skola de utan tvifvel retirera mot sagda fästningar [Sveaborg och Tavastehus], der motståndet, om vår proklamation, som kommer att föregå inbrottet, icke gör sin verkan, kan varda ytterst envist, ty det är erkändt, att finnarne, då de handla af fri vilja, enligt hvad äfven deras förtryckare medgifva, äro de tappraste bland de svenska trupperna»..

Rörande den styrka, som borde användas, anser Sprengtporten i nämnda utkast, att 20,000 eller 25,000 man vore tillfyllest för operationerna, men han talar derjemte om bildandet af en reserv af andra trupper, „pour prendre dans le pays les positions de l'armée agissante, à mesure qu'elle s'avance sur Abo". I sina ofta nämnda reflexioner åter hade han beträffande denna punkt föreslagit: „20,000 hommes en activitéet autant en réserve". Af dessa förslag följde ryska regeringen den del, som rörde den opererande armeens storlek, men lemnade deremot dess supplement, punkten beträffande en lika stark reserv, till en början obeaktad. Det är derför orätt att räkna Sprengtporten till last, att den ryska armeen efter att hafva framträngt ända till norra Finland och under vägen varit tvungen att utanför Svartholm och Sveaborg samt till besättande af Åbo och andra vigtiga punkter aflemna starka korpser, var alltför svag för att med framgång fortsätta offensiven. Att Sprengtporten efter de första stora framgångarna visade sig optimistiskt stämd, förändrar icke detta förhållande, ty hans optimism gälde närmast de bildade klassernas i Finland hållning, och icke den minsta antydan förekommer i akterna derom, att han afstyrkt de hjelpsändningar, om hvilka grefve Buxhövden under våren och sommaren 1808 upprepade gånger anhöll,

efter att ursprungligen äfven han hafva ansett den ryska armeens styrka fullt tillräcklig. (Jfr Buxhövdens skrifvelse till krigsministern af den 15/27 februari 1808. Krigsmin. arkiv).

*

Så knapphändigt Ordin framställer krigshändelserna 1808—1809, så vidlyftigt skildrar han de rent politiska relationerna mellan ryska regeringen ochfinnarne från krigets utbrott till freden i Fredrikshamn. Åt denna skildring egnar han hela andra tomen af sitt arbete så när som på det kapitel, hvilket handlar om sjelfva fredsslutet med Sverige.

Redan genast efter krigets början kämpade vid hofvet i Petersburg tvenne olika strömningar mot hvarandra i fråga om den ställning, Finland, för den händelse att eröfringen kom till stånd, borde intaga till kejsarriket. Enligt den ena skulle det finska storfurstendömet under den ryske kejsarens spira föra en egen politisk tillvaro, med fortfarande bibehållande af den författning landet ditintills haft gemensam med Sverige. Och i öfverensstämmelse härmed borde förhållandet mellan Ryssland och Finland icke heller ordnas ensidigt genom ett kejserligt dekret, utan vinna sin lösning genom samverkan af kejsaren och Finlands ständer vid en landtdag i Åbo, der det finska folkets representanter skulle svärja trohet åt sin nye herskare och denne åter förbinda sig till upprätthållande af landets författning. Den, som framkastat och närmast företrädde denna mening, var ingen annan än Sprengtporten. Han gjorde det efter att tidigare, ännu i sina „nyårsreflexioner", hafva påyrkat Finlands ställande blott och bart under ryskt protektorat, under en egen, bland kejsarhusets medlemmar utsedd storfursteIcke heller denna detalj är af Ordin omnämnd..Enligt den motsatta åsigten vore Finland att i allo anse såsom en rysk provins, hvars inbyggare väl af kejserlig nåd kunde tillerkännas vissa undantagsförmåner, men för hvilken ingalunda en bekräftelse af den forna svensk-finska statsförfattningen finge ifrågakomma, hvarför icke heller en landtdag i det syfte Sprengtporten önskade vore möjlig. Det märkligaste är, att den ifrigaste förfäktaren af denna mening var också han finne och tillhörde likasom Sprengtporten kretsen af de finska emigranterna i Ryssland. Att söka klargöra, huru detta psykologiska problem kan förklaras, skulle i detta sammanhang föra oss för långt. Alltnog, Anjalamannen K. H. Klick, författaren af de finska officerarenes note till kejsarinnan Katarina, uppträder 1808 såsom den häftigaste vedersakaren af Sprengtportens planer för Finlands framtid.

Till en början behöll dock Sprengtporten öfvertaget. Jemte det kejsaren antog hans ofvan nämnda proklamationsförslag och sålunda äfven afgaf löfte om hållande af landtdag i Finland, befalde han Sprengtporten följa den ryska armeen för att genom sina råd understödja grefve Buxhövden — sous le rapport diplomatique — i nödiga underhandlingar med finnarne. Sprengtporten afreste, men ansökte redan efter några veckors förlopp, och erhöll äfven tillstånd att återvända till Petersburg. Anledningen var en häftig tvist,som utbrutit mellan honom och Buxhövden, hvarigenom all vidare samverkan dem emellan omöjliggjordes.

Under tiden hade Klick vunnit inflytande på utrikesministern grefve Rumjantsoff och stämt honom i hög grad obenägen för alla underhandlingar med en folkrepresentation, mot hvars sammankallande, så länge krigets slutliga utgång ännu var oafgjord, inflytelserika personer uttalat sig jemväl i Finland. Följden var, att kejsaren, sedan han den 16/28 mars genom utrikesministerium låtit tillkännagifva för de europeiska regeringarna sitt fasta beslut att införlifva Finland med det ryska riket, likaledes genom en kungörelse af grefve Rumjantsoff af den 8/20 april förklarade den afsedda ständerförsamlingen under då rådande förhållanden olämplig, hvarför den uppsköts på obestämd tid. I sammanhang härmed kom äfven Klicks förslag om trohetsedens affordrande af finnarne, icke vid landtdag, utan enligt former, som i Sverige och Finland iakttogos vid vanliga regentombyten, till utförande.

Emellertid vände sig bladet snart åter. Visserligen kapitulerade Sveaborg, men den finska armeens segrar i förening med häftiga folkresningar i olika delar af landet, likasom äfven svenskarnes försök att landstiga i ryssarnes rygg gjorde ställningen för dessa sistnämnde ytterst betänklig. Sprengtporten å sin sida tröttnade ej heller att gång efter annan framhålla landtdagens sammankallande såsom det enda medel,hvarigenom svårigheterna kunde vinna en lycklig lösning. Sakläget var sådant, att kejsaren beslöt sig för att personligen, uti en i hans eget namn utfärdad kungörelse, adressera sig till Finlands invånare, ett steg, hvilket han ditintills

undvikit. Det manifest af den 5/17 juni 1808, som sålunda tillkom, var närmast afsedt att öfvertyga finnarne om kejsarens orubbliga beslut att utan afseende på de offer, företaget kunde kräfva, genomföra Finlands förening med ryska riket. Men derjemte innehöll det en försäkran att hålla vid makt Finlands „gamla författningar och privilegier". Och icke nog med detta löfte. Redan några dagar derefter afgick till Finland kejsarens befallning att till Petersburg insända deputerade för alla fyra stånd för att derstädes meddela upplysningar om landets behof och önskningar.

Ordins skildring af dessa händelser är, såsom ofvan antyddes, vidlyftig, och det bör erkännas, att den innehåller många hitintills okända detaljer. Dock är det nya af vigt, som han meddelar, äfven i dessa kapitel af långt mindre omfattning än läsaren möjligen kunde sluta deraf, att författaren endast sällan refererar till tidigare forskningar. Så t. ex. äro flera de vigtigaste af Sprengtportens skrifvelser från nämnda tid aftryckta i bilagorna till R. Castréns Skildringar ur Finlands nyare historia, Helsingfors 1882. Och hvad åter hans motståndare Klick vidkommer, äro dennesmemorial till Rumjantsoff och kejsaren samt andra politiska uppsatser af honom från år 1808 offentliggjorda i Finska Historiska Samfundets tidskrift Historiallinen Arkisto, T. X. Hade Ordin rådfrågat denna publikation, så hade han utom det, hvad han sjelf känner af Klick, deri funnit åtskilliga i de ryska arkiven icke förefintliga anteckningar, bl. a. Klicks journal öfver en resa till Finland mars—april 1808, under hvilken författaren såsom ryska regeringens utskickade inledde en brefvexling, hvilken i sin mån förberedt Sveaborgs öfvergångHär må anmärkas, att det bref af Buxhövden till grefve Saltikoff rörande Sveaborgs kapitulation, som Ordin aftrycker bland sina bilagor (II, 25—27), finnes meddeladt på såväl ryska som i finsk öfversättning i finska tidskriften Valvoja, septemberhäftet årg. 1883..

Det faller af sig sjelft, att Ordin icke heller uti nu ifrågavarande afdelning förnekar sin sträfvan att i motsats till sina landsmän utmåla allt hvad finnar heter såsom inkarnationen af falskhet och bedrägeri samt derjemte naturligtvis framhålla den statsrättsliga ställning vårt land intager såsom hvilande på allehanda intriger och knep. Stundom stegrar sig denna sträfvan så utöfver alla förnuftiga gränser, att effekten blir högst komisk. Eller hvad säges om Ordins resonnemang i anledning af en supponerad skiljaktighet mellan det ryska och svenska formuläret till den ed, som på sätt Klick föreslagit affordrades finnarne?Enligt såväl den ena som den andra aflägges eden till

„Dess Kejserliga Majestät Kejsaren Alexander

Pavlovitsch", men i den ryska texten benämnes monarken vidare Государь, och skiljaktigheten består nu enligt Ordin deri, att detta ord på svenska återgifvits med „förste". Afvikelsen är „liten, men ingalunda utan betydenhet", förmenar han, ty här föreligger „det första, ehuru knapt märkbara fröet till Finlands separata ställning" (Ordin, П, 88). Han måste således tro, att ordet „furste" har ingen annan betydelse än den blott och bart tekniska af herskare öfver ett furstendöme. Något större förtrogenhet med det svenska språkbruket hade emellertid varit nog för att öfvertyga honom, att så icke är fallet, utan att sagda benämning kan tilläggas hvarje monark, vare sig att han är kejsare, konung eller något annat. Afvikelsen mellan den svenska och ryska texten är således fullkomligt fingerad. Dessutom är det att märka, att öfversättningen från ryskan verkstäldes, såsom Ordin sjelf upplyser, i det ryska högkvarteret och således ingalunda under Sprengt-portens medverkan. Men detta hindrar icke vår författare att i det finska sjelfständighetssträfvandet se det motiv, som förklarar, huru det anstötliga ordet kunnat inkomma i det svenska formuläret!

För kännedomen af den hållning, det finska folket och särskildt tjenstemannakorpsen intog gentemot den ryska öfverbefalhafvarens befallningar, utgör kor-

5korrespondensen mellan de finska myndigheterna och grefve Buxhövden en af de tillförlitligaste och rikhaltigaste källor. Då emellertid publikationen af denna korrespondens genom Finska Historiska Samfundet endast är påbörjad och Ordin icke bekvämat sig till några studier i statsarkivet i Helsingfors, är hans framställning också här bristfällig och vilseledande. Så t. ex, i fråga om, huruvida hotelser och tvång från rysk sida användes, för att förmå befolkningen att aflägga trohetsed till den ryska regeringen. Polemiserande mot de finska författare, hvilka beteckna eden såsom aftvungen och derför af jemförelsevis ringa betydelse, påstår Ordin

uttryckligen, att inga våldsamma medel användes (II, 124, 187). För att lära känna det verkliga sakförhållandet må man läsa Buxhövdens skrivelser t. ex. till landshöfdingen öfver Åbo och Björneborgs län Knut von Troil den 8/20 maj och till hofrätten i Åbo och Wasa tvenne dagar senare. Troil underrättas helt kort: derpå att han icke blott sjelf aflägger eden utan äfven vidtager alla för dess affordrande af befolkningen i länet nödiga åtgärder, „beror Tituli bibehållande vid dess nuvarande syssla och dess säkerhet till lif och egendom". I skrifvelsen till hofrättema är hotelsen ikládd följande ironiska form: „Om emot all förmodan någon hemmansegare eller hemmansbrukare af en eller annan orsak ej önskar sig beskydd till lif och egendom, så aflägger han följaktligen ej tro- och huldhetseden,hvilket uti protokollerna anmärkes, som af häradshöfdingarne till Kejserliga Åbo (Wasa) hofrätt, i afsigt att mig meddelas, inskickas". Fordran på edens afläggande förenades således med de mest vidtgående hotelser, och af historien är det ock bekant, att dessa kunde förvandlas till en sorglig verklighet. Vi erinra endast om den kroppsliga misshandel, prosten Jakob Chydenius, en 74-årig gubbe, ådrog sig genom sin vägran att gå eden, — en misshandel, af hvars följder han någon tid derpå afled. Det var derför naturligt, att befolkningen i allmänhet svor eden, så långt de ryska vapnens välde räckte, men likaså är det också konstateradt, att förbittringen öfver det samvetstvång, som sålunda utöfvades, var en af de verksammaste anledningar till de folkresningar, hvilka under sommaren 1808 hotade den ryska armeens flanker och rygg. Ordin tillsluter ögonen för detta faktum och stegrar sig i motsatt riktning ända till det vidunderliga påstående, att „Finlands införlifvande med det ryska riket numera genom trohetsedens afläggande blifvit slutfördt" (II, 125). Huru då förklara de heta strider om Finlands besittning, som utkämpades under sommaren och hösten 1808? Huru förklara, att den trohetsed, som de ryska armeerna under tvenne föregående krig, under ockupationen 1714—1721 och 1742—1743, aftvungo befolkningen, icke redan den „slutförde" landets förening med kejsaredömet? Och för att anföra ett exempel från annathåll: hvarför blef icke under det sjuåriga kriget Ostpreussens införlifvande med Ryssland slutfördt genom den trohetsed till ryska kejsarinnan innevånarena i Königsberg och det omgifvande landskapet måste aflägga 1758?

Hufvudorsaken till den seghet, med hvilken den stora massan af befolkningen fasthöll vid föreningen med Sverige, söker Ordin i ett outsläckligt nationalhat mot Ryssland. Vi få veta (Ordin, II, 4), att hatet hållits vid makt af Åbo tidningar, — detta lilla blad, hvilket, såsom bekant, endast föga sysslade med politik och dessutom, emedan det utkom på svenska, var otillgängligt för 6/7 af befolkningen. Annorlunda bedömde Buxhövden förhållandet. Enligt honom hade finnarnes tillgifvenhet för deras gamla styrelse sin grund „uti en på sitt sätt ganska berömvärd nationalegenskap". (Buxhövdens rapport af den 7 juni gl. st. 1808).

Likasom detta, likaså lemnar Ordin alla andra yttranden af sympati för finnarne, hvilka han finner i Buxhövdens korrespondens med ryska regeringen, sorgfälligt å sido. Så t. ex. citerar han visserligen den rapport, som Buxhövden den 12/24 mars efter intåget i Åbo afsände till kejsaren, men aktar sig att anföra något ur den skildring om Finland och dess folk, densamma innehåller. Följande utdrag kan gälla såsom prof på den ryska öfverbefälhafvarens sätt att sesakerna: „Uti härvarande inbyggares lefnadssätt råder en utomordentlig renhet, ordning, goda och milda seder och en upplysning, som ställer dem vid sidan af Tysklands bästa provinser. Detta framträder så mycket bjertare, ju längre bort från ryska gränsen man kommer mot vester. Oaktadt all brödbrist anse de sig ingalunda för ett fattigt folk och ersätta genom en duglig hushållning, hvad naturen och klimatet förnekat dem".

*

I stället för den landtdag, hvars sammankallande kejsaren uppskjutit, trädde, såsom ofvan redan finnes nämndt, en till Petersburg inkallad deputation, sammansatt af medlemmar af landets fyra stånd. Alla närmare föreskrifter rörande antalet deputerade, sättet för deras val m. m. voro lemnade beroende på Buxhövdens pröfning, ehuru utrikesministern visserligen i sin skrifvelse i ämnet såsom sin mening framhållit, att tidigare bruk vid sändande af representanter till Stockholm äfven i detta fall borde tillämpas. Endast delvis rättade sig Buxhövden efter denna uppmaning. Deputationen, sådan han påbjöd att den borde utses, erinrade i mycket om tidigare ständerförsamlingar, men grundlagens bud, huru dessa skulle sammansättas, lemnades dock i många stycken fullkomligt å sido. Det var närmast detta förfaringssätt och den dermed förknippade osäkerheten, huruvida

deputationen kommeatt fungera såsom en lagligen vald folkrepresentation, som från finnarnes sida framkallade protester och förorsakade, att valen delvis försiggingo först efter det grefve Buxhövden uttryckligen förklarat, att „fråga nu icke var om en riksdags sammankallande, utan att blott genom en deputation för H. K. M. underdånigst anmäla, hvad som till landets nytta och förmån i dess närvarande ställning kunde vara att vidtaga".

Ordins redogörelse för deputationens tillkomst grundar sig i hufvudsak på Robert Castréns arbete „Finska Deputationen", utgifvet i Helsingfors 1879. Hvad som dock obestridligen tillhör honom ensam är den färgläggning af svart i svart, hvari han också här framställer sina vänner finnarne.

Det första hugget gäller den främste bland Finlands historiker Yrjö-Koskinen, i hvars finska folkets historia — nämligen i den tyska öfversättningen deraf — Ordin funnit deputationen benämnd „Gesandtschaft". Att uttrycket är inkorrekt, faller genast i ögonen, men då Ordin upprepade gånger, t. ex. II, 146, 165, 168, framdrager detsamma såsom bevis, huru de finska författarene, afvikande från sanningen, söka tilldela deputationen en alldeles oriktig karakter, hade redan ett vanligt mått af samvetsgrannhet ålagt honom att göra sig underkunnig, huruvida den vilseledande benämningen tillhör författaren eller endast hans tyska öfversättare. Han hade då funnit, att hrYrjö-Koskinen i den finska originaltexten till sitt arbete använder omvexlande uttrycken deputation och det dermed liktydiga lähetyskunta. I den svenska öfversättningen åter läses endast benämningen deputation. Hvad återstår således af alla Ordins ironiska utrop om en påstådd ambassad från ett obekant rike?

I högsta grad ondgöres vår författare öfver den opposition, hvaraf befallningen att sända deputerade till den ryska hufvudstaden till en början möttes. Castrén hade ansett, att den gradvis stigande intensiteten i yrkandena på noggrant beaktande af lagliga former, som kan iakttagas i den mån man kommer mot vester, sammanhänger med en större politisk mogenhet och frihetskänsla hos befolkningen. Härvid utbrister Ordin hånande: „månne det ej är riktigare att säga: med den politiska tygellöshet och det sjelfsvåld, som århundraden alstrat hos den svenska adeln?" (II, 169). Kort förut (II, 167) hade han bland personer, hvilka i oppositionell riktning verkade på den allmänna meningen, nämnt landshöfding Vibelius och professor Calonius. Meningen synes således vara, att dessa män äro att anse såsom representanter för politisk tygellöshet och adelssjelfsvåld.

Ordin glömmer, att han på ett annat ställe (II, 142) t. o. m. icke utan ett visst erkännande meddelat ett utdrag ur det tryckta program, hvari Calonius såsom rektor för universitetet i Åbo uttalade sig omundersåtarnes förhållande till sin lagliga öfverhet och detta vid en tidpunkt, då ryssarne innehade staden och t. o. m. redan hade aftvungit befolkningen trohetsed till kejsaren. I afsigt att bereda läsaren tillfälle att bilda sig en egen åsigt om tänkesättet hos de män, hvilka på sitt sätt stodo i spetsen för den finska „oppositionen", vilja vi här inrycka ett något vidlyftigare utdrag. Efter att hafva erkänt den humanitet, hvilken de ryska trupperna och särskildt öfverbefälhafvaren i allmänhet i detta krig ådagalagt, fortsätter Calonius:

„Men ehuru vi sålunda blifvit väl och mildt behandlade, har det dock varit långt ifrån, att ju icke många omständigheter återstått, hvilka i sakernas nuvarande sväfvande ställning hållit oss i oro och nedtryckt oss under bördan af de svåraste bekymmer. Det gifves nämligen uti hvarje godt och väl inrättadt samhälle emellan regenten och undersåten ett ljuft och genom oändligen många fina trådar starkt sammanväfdt band, som på det närmaste förbinder dem begge genom inbördes kärlek och inbördes pligter. Att denna konstrika och starka kedja vid det första slaget af motgången skall brista så, att ingen känsla af sorg öfver det hastiga ombytet, ingen önskan att återgå till sitt förra tillstånd, skall blifva kvar i undersåtarnes sinnen, det är något som, så länge vi äro menniskor, aldrig eller åtminstone högst sällan skall hända. Låtvara att krigslyckan velat, att kropparne skulle falla i fiendens våld och tvingas att gå dit hennes beväpnade ordres släpa dem: själame fortfara dock, såsom mindre beroende af lyckan och händelserna, att vara hvad de varit, nämligen med omutlig tro och orubblig lydnad sin laglige konung undergifne. Ty så länge ännu stridens utgång är oviss och till dess ett fördrag mel-lankommer, hvarigenom regenten sjelf afsäger sig sin rätt, beror det ej på undersåtens godtfinnande att af-skudda sig sina pligter som sådan och lossa de band, som han delar med sitt fädernesland, om han ej vill befläcka sig med förräderiets ärelösa brott".

Så mycket beträffande Calonii uppträdande. Den skrifvelse, med hvilken landshöfdingen i Kuopio län Vibelius

besvarade grefve Buxhövdens befallning, att hustru och barn till de finska officerare, hvilka icke inom en viss utsatt tid öfvergåfvo de svenska fanorna, skulle fördrifvas från sina innehafvande boställen, betecknar Ordin såsom oberättigad, såsom varande „utan grund". Då han emellertid alldeles icke meddelar något utdrag derur, vilja vi här intaga skrifvelsen i dess helhet, hvilken enligt det svenska originalet, som föreligger å statsarkivet i Helsingfors, har följande lydelse:

Ödmjukaste Memorial.

Eders Excellence har uti skrifvelse af den 2 i denne månad förordnat, at om emot förmodan någonaf de vid finska Armeen tjenande Herrar Officerare skulle öfver det conqvetterade Finlands gräntz blifva den Swenska Armeen. följaktig och ej innom den [sic] innevarande åhr hos Landshöfdingen i orten tillkänna gifva sin ankomst, så blifver i grund af proclamation, daterad den l:o Dess hittils innehafde

löhn genast för Kejserlig räkning disponerad, 2:o All Dess egendom confiscerad ; hvarföre jag ägde, at då publicationer utfärda om Deras boställens, löners och egendoms förarenderande efter behörigen förrättat inventarium.

Den ofvan nämde proclamation känner jag aldeles icke; men uti Dess Kejserliga Maj:ts namn har Eders Excellence offenteligen försäkrat om bibehållande af Landets Lagar; och tillsagdt mig, at under Lagarne skydda alla Lähnets Innevånare, som ej directe uti militairiska operationerne deltaga. Deraf följer altså, at jag ej kan underlåta hos Eders Excellence anmäla, hurusom våra Lagar förmå, det ingen kan annars mans rätt förverka—ej mannen hustruns, ej gäldenä-ren borgenärens. 4 § XI Cap. G. B. förmår, at hvar äger sin sak ensam böta.

Om nu de i deras tjenste och trohets pligt stadde Herrar Militaires af Finska Armeen förverkat deras egendom för ett brott, dem förut okändt; så förenar sig icke med Lagen, at deras hustrur och deras borgenärer skola gå deras rätt förlustige. Den confi-scation och utarendering, som mig är ålagd, sätter hela Landet i förskräckelse och förtviflan.

Jag flyr till Eders Excellences rättvisa ädelmod och sublima tänckesätt, at behjerta det lidande, som oskyldiga menniskor af finska Nation allmänt skulle inblandas uti.

Eders Excellence, som upplyst känner ährans lagar, som på dem förvärfvat ähra och rygtbarhet, kan vist icke högagta en Nation, som ej vet högagta ähra, dygd och pligt.

Mitt åliggande är at bibehålla lugnet och freda hvar och en under Lagarne, och det skall jag af alla krafter som en redelig man vaka före, tills jag det ej mera förmår, då medvetandet af uppfylda pligter skall följa mig til olyckan, tiggare kojan eller grafven ; och min under några och trettio åhrs embetes förvaltning försletna och uttröttade varelse, på ålderdomens dagar af bekymmer och sorger nedtryckt, åtminstone med lugn i själen gå af skådeplatsen. Kuopio den 14 Aprill 1808,

Wibelius.

Sådana äro de aktstycken, i hvilka Ordin ser endast opposition mot Ryssland och—politisk tygellöshet. De tarfva inga kommentarier. Det moraliska mod, den trohet mot landets laglige monark och det orubbliga fasthållande vid besvuren lag och rätt, som här genomgår hvarje rad, hafva gjort Calonius och Vibelius till„nationalheroer", hvad Sprengtporten, tvärtemot Ordins motsatta påstående, aldrig varit och aldrig blir. Generation efter generation har det finska folket under förändrade förhållanden samvetgrant följt det exempel, de ärevördige åldringarne från år 1808 lemnat i arf, och visserligen skall det äfven framdeles veta att göra det, oaktadt den uthållighet, med hvilken man från vissa håll i Ryssland bedrifver sina provokationer.

Vi återvända till motståndet mot de föreskrifila valen af deputerade. Enligt Ordin var de finska valmännens, med stöd af kejsar Alexanders löfte om bibehållande af landets lagar oförkränkta gjorda yrkande, att grundlagens bud rörande riksdagsmannaval skulle efterlefvas, endast tomt spegelfäkteri. Så yttrar han om de skäl adelsmännen i Åbo och Björneborgs län anförde: „Det välborna ståndets medlemmar insågo fullkomligt väl, att det här icke ens från deras ståndpunkt sedt kunde vara fråga om brytande af lag; det gälde ej sammankallandet af en verklig

representantförsamling, utan endast en alldeles tillfällig deputation" (Π, 171). Först och främst glömmer författaren på detta ställe, hvad han kort förut (II, 166) sjelf med-gifvit, att ryska regeringen genom begagnande af obestämda uttryck mot sin vilja föranledde missförstånd. Att detta verkligen skett i långt högre grad än Ordin synes förmoda, visar en blick på den skrifvelse af Buxhövden till landshöfdingarne i Åbo, Wasa, Tava-stehus och Heinola, hvari valens föranstaltande anbe-faldes. Enligt deri ingående föreskrifter var det ingalunda endast „finska experter", med noggrann kunskap om landets förhållanden, som skulle utses, utan det gälde val af „deputerade af alla stånd". Buxhövden talar uttryckligen om „ståndens deputerade", således icke om enskilda, bland de olika stånden utsedda medlemmar. Han påbjuder, att „de af ståndens medlemmar, som välja deputerade, förse dem behörigen med instruktioner, som med ståndens allmänna önskan kan blifva öfverensstämmande". Således ett förfaringssätt analogt med hvad vid riksdagsmannaval var häfdvun-nen sed. Och vidare uppger den ryska öfverbefälhaf-varen i sin första befallning såsom orsak, hvarför endast en mindre del af valmännen sammankallades, ingalunda den omständighet, att det nu icke var fråga om en formlig riksdag, utan han motiverar det blott och bart med sin önskan „att undvika den kännbara kostnaden, tidsförlust, och andra oförutsedda, under kriget förekommande svårigheter, som igenom sammankallandet af alla hvarje stånds ledamöter skulle uppkomma" *. Allt detta måste uppväcka den fruktan,

1 Jfr Buxhövdens skrifvelse till landshöfdingame af den — tryckt i bilagorna till Castrén, Finska Deputationen. Buxhövdens skrifvelse till domkapitlen i Åbo och Borgå, dagtecknad den är af i huf-

vudsak яатптпя innehåll.att ryska regeringen ernade tilldela deputationen rolen af finska folkets laglige representanter och således äfven betrakta dess uttalanden såsom egande vigten och betydelsen af formliga ständerbeslut. Under sådant förhållande var det naturligt, att den handfull valmän, som Buxhövden låtit sammankalla, tvekade att skrida till ett val, hvars följder de icke kunde öfverse. De till Åbo inkallade medlemmarne af ridderskapet och adeln förklarade, att de skulle anse sig „fela ej mindre uti underdånig tillförsigt till Hans Kejserliga Majestäts högtidliga och dyrbara försäkringar att vid sina fri- och rättigheter bibehålla hvarje stånd, än emot den pligt vi tro oss vara våra medbröder och oss sjelfve skyldige, om vi icke med all frimodighet vågade yppa de betänkligheter, som hos oss uppstått i anseende till sättet att ofvannämnda val verkställa".

Men Ordin påpekar, att denna hänsyn till lagarnes helgd åtminstone icke var enda bevekelsegrunden till valmännens motstånd. Ja, de hade en annan sådan, men en bevekelsegrund, som af ingen hederlig menniska borde räknas dem till last. Det var önskan att så länge stridens utgång ännu icke var afgjord inskränka till det absolut nödvändiga all förbindelse med fienden. Må vi erinra oss, att valmännen sammanträdde dels i slutet af juli, dels de första dagarne i augusti, således vid en tidpunkt, då den finska hären innehade två tredjedelar af svenska Finland och då det,för att begagna oss af Ordins egna ord, „var naturligt att antaga, att äfven den återstående delen skulle befrias från ryssarnes välde" (II, 172). Vi fråga, hade det varit förenligt med undersåtlig pligt och politisk moral, om de hemmavarande valmännen under sådana förhållanden skyndat sig att beredvilligt efterkomma befallningen om afsändande till Petersburg af en deputation, som städse, hvilken karakter den än erhöll, måste gälla såsom bevis på Finlands definitiva underkastelse? T. o. m. Ordin kan ej fullkomligt, då han talar om de valde deputerades motsträfvrighet att afresa, värja sig mot denna uppfattning (II, 186), men såsom vi sett, hindrar det honom ej att härleda oppositionen mot deputationens afsändande från politiska olater. Och så går det vidare i samma tonart med allehanda kraftuttryck om de „fräcka" finska adelsmännen (II, 172), om finnarnes „fräcka, systematiska motstånd" (II, 176) m. m. dylikt.

*

Såsom redan är nämndt, skredo valmännen äfven inom de korporationer, der oppositionen varit lifligast, till utseende af deputerade, efter det Buxhövden upprepat sin tidigare befallning, men derjemte förklarat, att det icke denna gång var fråga om riksdags sammankallande. Till följd af den resa kejsaren på hösten företog till Tyskland, der hans ryktbara mötemed Napoleon egde ram i Erfurt, uppsköts emellertid de deputerades ankomst till Petersburg och äfven sedan flertalet af dem infunnit sig derstädes i slutet af oktober förgick ännu en hel månad, förr än de den 18/30 november mottogos i audiens af kejsaren. Under dessa senaste veckor, då

deputationen befann sig i den ryska hufvudstaden och Alexander redan återvändt från Tyskland, var frågan om Finlands framtida ställning föremål för kejsarens och hans rådgifvares ifriga uppmärksamhet. Missnöjd med Buxhövdens senaste åtgärder på krigsskådeplatsen, beslöt sig monarken för hans aflägsnande och förnyade sitt tidigare till Sprengtporten gjorda anbud att såsom generalguvernör övertaga ledningen af den civila förvaltningen i Finland, ett anbud, hvars antagande Sprengtporten, då det första gången kort efter krigets utbrott gjordes honom, hade uppskjutit till framtiden, dels derför att landets eröfring då endast var påbörjad, dels åter af fruktan för misshälligheter med öfverbefalhafvaren. Sedan numera hvardera anledningen genom fullbordandet i hufvudsak af Finlands eröfring på senhösten och genom beslutet om Buxhövdens återkallande bortfallit, var Sprengtporten beredd att antaga uppdraget, men ansåg sig dock, förr än han definitivt gjorde det, böra underställa kejsarens pröfning sina åsigter angående den riktning, hvari han önskade, att de finska angelägenheterna skulle ordnas. Den princip, hvilken handervid förfäktade, formulerar han i följande uttalande: „La Finlande est à peu près conquise par le succès de vos armes, Sire. Il reste à conquérir les coeurs de ses habitants qui nous sont plus que jamais aliénés; ce n'est que par une administration équitable et juste, conforme à leur ancienne constitution, propre à cica-tricer les plaies profondes que les opérations passées y ont laissées après elles, que cette conquête si nécessaire aux succès ultérieurs de vos armes peut s'effectuer" !. Såsom det enda medel, genom hvilket befolkningen äfven moraliskt kunde vinnas, upprepar han sitt kända, ofta dessförinnan framstälda förslag om sammankallande af ett lagenligt ständermöte — „une assemblée générale et constitutionelle", — der monarken sjelf borde närvara. Af deputationen kunde väl nyttiga upplysningar vinnas, ehuru sättet för dess val icke var lagenligt — „toute illégale qu'elle est quant à son élection qui s'est faite au préjudice des lois", — men hufvudändamålet kunde endast högst ofullständigt genom densamma ernås. Bland andra punkter i Sprengt-portens memorial var den ojemförligt vigtigaste försla-

1 «Sire, Finland är så godt som eröfradt genom edra vapens framgång. Det återstår att erö&a dess invånares hjertan, hvilka nu mera än någonsin äro afiägsnade från oss. Det är endast genom en moderat och rättvis förvaltning, öfverensstämmande med deras gamla konstitution och egnad att läka de djupa sår, de försiggångna operationerna kvarlemnat, som denna, för edra vapens vidare framgång så nödiga eröfring kan komma till stånd».

6get om inrättande af en provisorisk styrelse — „une régence provisoire" — i Finland, hvilken med generalguvernören såsom ordförande skulle sammansättas bland nationens egna medlemmar. Dessa allmänna synpunkter vunno kejsarens bifall, och äfven den detaljerade plan för ifrågavarande styrelse, som Sprengtporten kort dereffcer utarbetade, erhöll hans sanktion, sedan den granskats och i allt väsentligt godkänts af en ko-mité, hvari utom Sprengtporten sutto såsom medlemmar krigsministern grefve Araktschejeff och den till Buxhövdens efterträdare i öfverbefälet utsedde general von Knorring. Aktstycket skulle gälla såsom instruktion för den nye generalguvernören och innehöll hvad denne i främsta rummet påyrkat: bestämningen, att ett lagenligt ständermöte komme att ega rum redan i början af påföljande år.

Samma dag, den |9 kejsar Alexander un-

derskref detta beslut, hade deputationen, efter att dagen förut hafva haft företräde hos monarken, till t. f. utrikesministern grefve Saltikoff öfverlem-nat sitt första memorial, deri sättet för deputationens tillkomst och de derpå beroende gränserna för dess kompetens frimodigt framhöllos. Skrifvelsen, ställd till monarken personligen, inleddes med en tacksägelse, för att samtlige Finlands inbyggare blifvit af Hans Majestät „på det heligaste försäkrade vid bibehållande af deras religion, lagar, fri- och rättigheter". Sedanderefter de lagrum, hvilka gjorde det omöjligt för deputationen att anse sig såsom representanter för hela finska folket, blifvit omnämnda, heter det i aktstycket vidare: „Då deputerade, försäkrade om E. K. M:ts mildhet och nåd, i underdånighet vågat uppgifva de betänkligheter, som de trott möta vid föremålet af deras beskickning, synes dem tillika att de, såsom ej utgörande hela nations fullmäktige, nu icke kunna ingå uti några sådana överläggningar, som tillhöra landets ständer, sammankallade i vanlig och laglig ordning. Men om Eder Kejserliga Majestät skulle behaga befalla af oss några upplysningar rörande Finlands ekonomiska angelägenheter, skola vi efter yttersta förmåga söka efterkomma E. K. M:ts ädelmodiga vilja, och öfverlemna i djupaste underdånighet till E. K. M:ts eget nådiga bepröfvande om nödvändigheten af en allmän ständernas sammankomst inom landet för att in-hemta nations röst

i de ämnen, som röra allas väl och gemensamma bästa". Svaret på detta memorial afgafs genom skrifvelse från den nyss utnämnde generalguvernören, dagtecknad den " oc^ innehöll

den förklaring, att kejsaren insåg, det deputationen „icke kan, så fullkomligen som han det önskat och med sin hitkallelse påsyftat, gå dess faderliga omsorg till mötes", hvarför han „beslutat att en allmän landtdag hållas skall, så skyndsamt sig göra låter, till en borgen för dess hulda ömhet och omvårdnad för edra la-lagars sjelfbestånd". „Som icke dess mindre af eder härvaro H. K. M. bör kunna förvänta sig de säkraste kunskaper om landets närvarande belägenhet under krigsbördan, den hans föresats är att i möjligaste måtto lindra, är det H. K. M:ts nådiga vilja, att deputationen skyndsammast till honom uppgifver de ämnen, uti hvilka de önska, att dess godhet måtte komma dess nya undersåtare till hjelp och lisa".

Till åtlydnad af denna befallning uppräknade deputationen i ett andra memorial åtskilliga åtgärder, hvilka vore egnade att underlätta återgången till ordnade förhållanden. Den kejserliga resolutionen på dessa petitionspunkter, affattad i de nådigaste ordalag och innehållande bland annat en förnyad hänvisning till ständernas snara sammanträdande, fastställdes den 4/16 januari 1809, hvarefter deputationen hemförlofvrades. Ännu må nämnas, att då detta skedde, var föredragningen af de finska angelägenheterna inför kejsaren, som derintills skett genom olika personer, redan öfverlemnad åt statssekreteraren Mikael Speranski, hvilken kort derefter erhöll till adjoint en finne, friherre, sedermera grefve R. H. Rehbinder.

Vidkommande Ordins framställning af deputationens uppträdande i Petersburg och i sammanhang dermed stående händelser gäller, att han också här haft till sitt förfogande ett ganska värdefullt arkivaliskt material. Men äfven deraf har nästan allt det vigtigasteredan tidigare blifvit i Finland bearbetadt. Hvad särskildt beträffar deputationens egna åtgöranden, innehåller Ordins arbete utöfver Castréns skildring endast enskilda notiser. Deremot voro Sprengtportens memorial från denna tid och de öfver dem af ryska statsmän afgifna utlåtanden okända för Castrén, då han skref sitt arbete; de flesta af dessa aktstycken finnas sedermera dels i sin helhet offentliggjorda, dels vidlyftigt refererade af Yrjö-Koskinen och Tigerstedt, af den senare i hans biografi öfver Sprengtporten, hvars innehåll Ordin, såsom vi ofvan nogsamt funnit, alldeles förbisett. I hvarje händelse återstår dock äfven i denna afdelning åtskilligt nytt af det intresse, att framställningen, om den vore gjord sine ira et studio, måste helsas såsom ett tacknämligt bidrag till vår kännedom om ifrågavarande tidskiftes historia. Sådan den nu föreligger, är densamma en karikatur af allt, hvad man i afseende på objektivitet och sanningsenlighet eger rätt att fordra af en författare.

För Ordin är deputationen en buse, hvars vistelse i den ryska hufvudstaden tillfogat kejsaredömets intressen oberäknelig skada. Framhållande, att endast deputationens ordförande spelat en synlig rol och att dess öfriga medlemmar varit utan nämnvärd betydelse, utbrister han: „Och dessa hvardagsmenniskor hafva, såsom vi genast skola se, förmått skjuta den ryska regeringen bort från den riktiga och naturliga väg, honutstakat för sig! Hvilka krafter ställdes då emot dessa alldeles icke genialiska, men väl disciplinerade menniskors anfall?" Grefve Rumjantsoff, den enda af dåvarande ryska statsmän, som finner nåd inför Ordin, hade från Erfurt fortsatt resan till Paris och var således borta. „Öfrige då handlande personer: Araktschejeff, Saltikoff och äfven Knorring — — voro dåliga stridsmän mot de finska deputerades fast sammanslutna led". Återstod Speranski, hvilken snart vann ett afgörande inflytande på de finska angelägenheterna. Tyvärr drömde åter han om europeiska konstitutionella former, hvarför han betraktade Finland såsom ett intressant fält för sina experiment och måhända äfven såsom lämplig modell. Sålunda fans der ingen, som kunde bevaka „Rysslands verkliga intressen" (Ordin II, 192—193).

Stackars Speranski! Och hvilken beklagansvärd situation för Araktschejeff, Saltikoff, Knorring och alla andra dåliga stridsmän, hvilka midt i kejsarstaden hade att utstå detta fruktansvärda anfall af en handfull, annars i allo fredliga finska adelsmän, prester, borgare och bönder! Måhända var saken dock icke så farlig. Åtminstone är det fallet, att författaren längre fram yttrar sig ur alldeles annan tonart angående betydelsen af deputationens verksamhet.

Hvad deputationen möjligen uträttat af vigt, det uträttade den genom sin vägran att uppträda såsomnationalrepresentation, en vägran, hvilken hon, såsom vi sett, uttalade redan i sitt första memorial. Om

detta aktstycke säger emellertid Ordin (II, 218), att det „icke haft den ringaste verkliga betydelse", och upprepar detta särskildt i fråga om memorialets inverkan på beslutet om landtdag. För att sedan ännu ytterligare hos läsaren inskärpa sin uppfattning, tillägger han (II, 221): memorialet „tilldelades icke större vigt än många andra dylika skrifvelser, — — — vid hvilka intet afseende fästes". Man frågar sig med undran, hvari då det storverk bestått, som deputationen till skada för Ryssland utfört, hvari det anfall, inför hvilket Araktschejeff, Saltikoff, Knorring och andra fallit till föga. Svaret förblir författarens hemlighet. Således: i den inledande karakteristiken af deputationens verksamhet uppblåses densamma till ett monstrum af ödesdiger inverkan på Rysslands politik, senare då det gäller bestämda fakta, frånkännes samma verksamhet all betydelse!

Kejsarens beslut att sammankalla landtdag anser Ordin vara uteslutande Sprengtportens verk, hvari deputationen tillkommer ingen del, Äfven i denna punkt ger han sin skildring formen af polemik mot „de finska författarena", ehuru han bör ega sig bekant, att Yrjö-Koskinen gentemot Castrén förfäktat den åsigt, att hufvudförtjensten af deputationens ersättande med en landtdag tillkommer, näst kejsaren sjelf,Sprengtporten. Skilnaden mellan Yrjö-Koskinens och Ordins bevisföring är dock stor nog, så tillvida att den sistnämnde alldeles bestämdt skjuter öfver målet. Han gör det genom att förneka allt samband mellan deputationens uppträdande och landtdagens tillkomst. Det är visserligen möjligt, att kejsaren i hufvudsak fattade sitt beslut redan förr än deputationens memorial för honom föredrogs, men härvid är att märka, att kärnpunkten i memorialet, nämligen de deputerades vägran att afgifva sina utlåtanden i annan egenskap än privatpersoner, långt tidigare måste hafva varit bekant för den ryska regeringen. Just i denna vägran fann Sprengtporten det starkaste stöd för sitt yrkande på ett lagenligt ständermöte. Man må endast tänka sig, att deputationen uppträdt annorlunda, utan protest underkastande sig den rol, som var henne påtänkt, och det lider föga något tvifvel, att dermed äfven tanken på en finsk landtdag varit graflagd — för huru länge, är omöjligt att afgöra.

Angående bibehållandet af Finlands lagar oförkränkta herskade mellan deputationen och Sprengtporten fullkomlig öfverensstämmelse i åsigter, men för öfrigt var deras uppfattning om den väg som borde inslås ingalunda i början så identisk som Ordin förmodar. Enligt honom arbetade såväl den ene som den andra på ett ofördröjligt sammankallande af landtdagen. Att Sprengtporten gjort detta, är obestridligt, menmed deputationen var det deremot fallet, att densamma i likhet med det stora flertalet af hemma varande valmän ursprungligen önskade landtdagen uppskjuten till tiden efter fredsslutet. Detta framgår med full evidens t. ex. af den promemoria, som af ordföranden baron Mannerheim vid deputationens första sammanträde inlemnades till protokollet och derefter bildade grundvalen för de deputerades vidare uppträdande. Häri säges uttryckligen: „Intill dess freden återställes, kan ändå icke vidtagas annat än provisoriska åtgärder, hvilka af regenten, som innehar landet, äro beroende, ehuru de sakna folkets frivilliga samtycke" (Castrén, Finska Deputationen, s. 52). I öfverensstämmelse härmed är också det yrkande på landtdag, som förekommer i deputationens memorial till kejsaren, hållet i så obestämd form, att det förblir oklart, huruvida det afsåg ständernas sammankallande redan medan kriget pågick. Först senare, sedan kejsarens beslut var kändt och meddeladt deputationen, betecknade Mannerheim i en enskild not till grefve Saltikoff landtdagen såsom af förhållandena i Finland omedelbart påkallad.

Det är icke heller svårt att utleta de motiv, hvilka föranledde de deputerade att önska ett uppskjutande af ständermötet. Det var framför allt samma uppfattning, som professor Calonius i så kraftiga ord uttalat, att så länge ingen fredstraktat mellankommit, det icke — oaktadt den fiendtliga ockupationen — ankompå undersåtens godtfinnande att afskudda sig sina pligter mot sin lagliga öfverhet. Endast småningom hafva de deputerade, likasom Calonius sjelf, låtit öfvertyga sig derom, att denna lära, ehuru i sin allmänhet riktig och oantastbar, under säregna förhållanden måste lida en begränsning. Omständigheternas tvång ledde dem slutligen till den insigt, att sedan det finska folket uttömt sina krafter i en ojämn kamp för uppehållandet af föreningen med Sverige och föga utsigt till återställande af denna förening mera förefans, detsamma med lugnt samvete och räddad heder kunde följa sin sjelf-bevarelsedrift och genom en på egen hand ingången, lojal uppgörelse med segraren säkerställa sin existens för framtiden.

Vi upprepa det: landtdagens sammankallande redan under kriget ingick ursprungligen endast i Sprengtportens,

icke i deputationens program f. Huru litet Ordin, oaktadt allt sitt ordande om den förstnämndes stora inflytande, i denna punkt insett det verkliga sammanhanget, framgår af särskilda hans på-

1 Detta sakförhållande vinner ytterligare bekräftelse af ett bestämdt uttalande af Mannerheim, hvilket Castrén väl anför i annat sammanhang, men icke vidare beaktar. I sina memoirer förklarar nämligen deputationens f. d. ordförande, att han ansåg landtdagen för tidig, enär dervid, enligt hans tanke, «under ett ännu påstående krig, och då landet genom fredstraktat ännu icke var afträdt, föga stod att uträtta i afseende på landets förändrade organisation och bestånd för framtiden». Castrén, Skildringar, s. 131.ståenden. Så förmenar han (II, 209) på tal om deputationens första sammanträde, att Mannerheim och pluraliteten varit af den åsigt, att alla, äfven provisoriska åtgärder borde hänskjutas till landtdagen. Vi hafva sett, huru Mannerheims af deputationen godkända promemoria tvärtom uttalar, att de provisoriska åtgärder, hvilka under kriget vore en nödvändighet, berodde uteslutande på segraren och således kunde af honom vidtagas äfven utan ständernas hörande.

Icke mindre vilseledande äro Ordins kommenta-rier till deputationens vägran att yttra sig i egenskap af det finska folkets lagenligt valda representanter. „Der låg“, vi citera hans ord, „på kejsarens bord deputationens memorial, hvilket Saltikoff på samma gång hade medbragt och omedelbart föredragit för kejsaren; häri vägra Mannerheim jemte kamrater på det bestämdaste att diskutera några förändringar, anseende sig icke ega rättighet dertill. Och detta oaktadt befaller kejsaren dem kategoriskt att yttra sin mening: hvilka förbättringar, således äfven förändringar, vore nödvändiga för landet“ (Ordin П, 221). Sakförhållandet är ett annat. I det memorial, som låg på kejsarens bord, — om det för öfrigt låg der, ty att Saltikoff då redan, den 1 december, föredragit deputationens skrifvelse, är en obevisad supposition — lästes följande, ofvan anförda förklaring: „Men om Eder Kejserliga

Majestät skulle behaga befalla af oss några upplysnin-gar rörande Finlands ekonomiska angelägenheter, skola vi efter yttersta förmåga söka efterkomma E. K. M:ts ädelmodiga vilja". I samma riktning hade Mannerheim redan vid deputationens första sammanträde uttalat sig, då han framhöll, att „om Hans Kejserliga Majestät ändteligen så befaller", borde de deputerade „meddela deras underdåniga råd, hvad som under påstående krig kan vara att vidtaga till lättande af de bördor, som vanligen sådana bedröfliga oroligheter åtfölja". Det var derför icke, såsom . Ordin vill, i trots af deputationens protester, utan i full öfverensstämmelse med dess bestämda erbjudande som kejsaren i sitt genom Sprengtporten afgifna svar, jemte löfte om landt-dagens sammankallande, befalde deputationen att upp-gifva de ämnen, i hvilka hon önskade, att kejsarens godhet skulle komma hans nya undersåtar till hjelp och lisa.

Deputationens ifrågavarande memorial anför Ordin i dess helhet, hvarför det för den uppmärksamme läsaren ganska väl är möjligt att äfven utan tillgång till finska och svenska arbeten i ämnet iakttaga sist antydda oriktigheter. Annat är deremot förhållandet beträffande Ordins påstående (П, 216—217), att de finska historikerna Yrjö-Koskinen och Castrén tendensiöst meddelat af memorialet endast lösryckta bitar. „Det faller af sig sjelft", resonnerar han, „att detta aktstycke icke kunde framläggas in extenso såsom bevis på till-varon af en öfverenskommelse och ännu mindre af ett fördrag" mellan kejsaren och finnarne. Läsaren kan döma öfver det befogade i denna insinuation, då vi upplysa, att t. ex. Castrén, utom att han noggrant refererar memorialet, aftrycker dess såväl svenska som franska text bland bilagorna till sitt arbete (Castrén, Finska Deputationen, bilagor ss. 62— 63 o. 67—68).

Det kan möjligen vara fallet, att denna sista oriktighet icke är en afsigtlig förvrängning, utan ett misstag, beroende på obekantskap med sagda bilagor och deputationens bland dem aftryckta protokoll. Det visar sig nämligen äfven i öfrigt, att Ordin lemnat protokollen obeaktade. Så t. ex. känner han ingenting om kejsarens svar på deputationens första skrifvelse, ehuru detsamma ingår i protokollet för den g °° ™ ть!г och dess innehåll dessutom är refereradt i texten till Castréns bok sid. 58. Detta förbiseende har åter haft särskilda misstag till följd. Så tror Ordin, att löftet om landtdag formligen gafs deputationen först i januari 1809, och förmenar på grund af en promemoria af Sprengtporten, det kejsaren ålade deputationen att besvara vissa särskildt uppstälda frågopunkter. Af hvad ofvan redan anförts, visar det sig, att detta icke var fallet, utan att tvärtom det kejserliga svaret lemnade i allo beroende på deputationens egen pröfning, i hvilka ämnen hon ville föreslå åtgärder till sina

landsmäns fromma.Med den kännedom, läsaren redan eger om tendensen i det Ordinska arbetet, kan det ej förvåna, att författaren också beträffande deputationens medlemmar förblir trogen sin sträfvan att framställa alla de finnars handlingssätt, hvilka uppträda i hans arbete, såsom förestafvadt af mera eller mindre egoistiska motiv. Att han dervid invecklar sig i uppenbara motsägelser, är påtagligen för honom en bagatell, värd alldeles ingen uppmärksamhet.

Ett exempel bland många. I deputationens hållning, likasom tidigare i valmännens, ser Ordin ett verk af adliga intriger, och om den finska adeln låter han läsaren veta, att den hoppades på ett återställande under rysk styrelse af det klassvälde, på hvilket Gustaf III gjort ett slut genom statshvälfningen 1772 (II, 206). Men snart derefter står vår författaren inför det faktum, att såväl deputationen som Sprengtporten på det bestämdaste yrka på upprätthållande af den svensk-finska konstitutionen, sådan den förelåg efter de år 1772 och 1789 deri vidtagna förändringar. Ordin låter emellertid ej härigenom bringa sig ur fattningen, utan förklarar yrkandet dermed, att adeln under sagda konstitution kunde göra sig af staten en inkomstkälla, medan öfriga samhällsklasser och isynnerhet bönderna ruinerades (II, 230). Enligt den första beskyllningen skulle således deputationen, ledd af trånga klassintressen, hafva eftersträfvat en återgång till „frihetstidens"statsskick; enligt anklagelsen, sådan den senare formuleras, hade samma deputation af samma motiv arbetat på upprätthållande af 1772 och 1789 års författning. För vanligt menniskoförstånd föreligger här en skriande motsägelse, men haltar logiken, så haltar åtminstone icke illviljan.

Det är fortfarande likasom tidigare isynnerhet allt tal om bekräftade lagar och en oantastlig författning, som uppväcker författarens vrede. Vi frukta, att läsaren redan tröttnat på exempel, men de säregna omständigheter, under hvilka den bok vi granska framträdt, tvinga oss att fortsätta.

I anledning af Sprengtportens förslag om upprättande af en särskild styrelse inom Finland och med hänvisning till att den mall Sprengtporten följde var förlagd till Stockholm anmärker Ordin: „Följdriktigt hade denna styrelse numera bort vara i Petersburg, ehuru dess verkningskrets omfattade endast ett enda landskap. Detta hade haft så mycket mera skäl för sig som i hufvudstaden redan förefans en senat såsom högsta instans för justitie- och andra mål från hela kejsaredömet, deribland äfven från de med Finland likartade Östersjöprovinserna, hvilka också de hade varit underkastade den svenska konstitutionen" (II, 232). Vi skulle gerna antaga, att denna jemförelse mellan Finland och Östersjöprovinserna verkligen skett bona fide. Men då måste vi åtminstone förutsätta, attOrdin här redan hunnit glömma hvad han i början af sitt arbete (I, 53) alldeles riktigt omnämnt, att nämligen landskapen söder om Finska viken under sin förening med Sverige ej egde representationsrätt vid de svenska riksdagarne. De baltiska provinserna voro aldrig en med det egentliga Sverige i statsrättsligt hänseende lika berättigad del af det svenska riket. De voro ett svenskt lydland, som styrdes icke enligt den svenska författningens stadganden utan efter de svenska konungarnes godtfinnande, hvilket endast i ringa mån var kringskuret af de privilegier, vissa vid eröfringen stadfästa „kapitulationer", särskildt för provinsernas adel, innehöllo. Hvarken detta stånd eller andra Östersjöprovinsernas inbyggare voro delaktiga i det svenska folkets politiska rättigheter. Lika litet som de hade säte eller stämma vid de svenska riksdagarne, kunde de bekläda de embeten, hvilka i lagarne voro infödde svenske män förbehållne. Att uti något enskildt fall genom s. k. specialprivilegier undantag gjordes, upphäfver icke regeln.

I alla dessa hänseenden var Finlands förhållande till Sverige fullkomligen annat. Under medeltiden, då Sverige var ett valrike, voro finnarne enligt uttrycklig lag berättigade att i konungavalet deltaga, och äfven senare voro de finska ständerna representerade vid de riksdagar i Sverige, der af en eller annan anledning någon ändring i tronföljden vidtogs. Likalitet som beträffande detta högsta uttryck för statsmakten, existerade i fråga om dess öfriga funktioner, såsom lagstiftnings- och beskattningsrätten, någon skilnad mellan finne och svensk. Lagarne nämna stundom hvardera nationaliteten jemnsidesExemplen härpå äro isynnerhet talrika från Gustaf III:s, likasom tidigare från Gustaf II Adolfs, regering. Jfr t. ex. kallelsen till 1789 års riksdag och Försäkran och Stadfästelsen på svenska och finska allmogens fri- och rättigheter, den 23 februari och 4 april 1789., och då äfven städse såsom jemnbördiga, men det vanliga var, att i lag uttrycket „svensk man" ansågs tillräckligt omfattande för att beteckna hvarje fullberättigad medlem af riket, oafsedt huruvida han var född af svensk eller

finsk fader. Gentemot rikets transmarinska, öster och söder om Östersjön belägna besittningar bildade det egentliga Sverige och Finland gemensamt den öfverordnade, herskande delen af riket, hvilket förhållande t. ex. framträder i titeln på svensken Mikael Vexionii bekanta arbete „Epitome descriptionis Sueciae, Gothiae, Fenningiae et subjectarum provinciarum".

Det är således uppenbart, att de slutsatser beträffande Finlands förhållande till kejsaredömet, hvilka Ordin härleder ur en supponerad likhet mellan Finlands och de baltiska provinsernas tidigare ställning till Sverige, måste förfalla såsom hvilande på en total missuppfattning af det verkliga förhållandet.Vi återgå till Sprengtportens förslag om en provisorisk styrelse i Finland. Såsom ofvan redan nämndes, sanktionerades detsamma af kejsaren i den form det erhållit i en för granskningen deraf särskildt tillsatt komité. Endast i en punkt afvek kejsaren från komitén, nämligen der denna föreslog, att de finska angelägenheterna skulle föredragas hos monarken af resp. ryska ministrar och likaså monarkens befallningar samma väg tillställas generalguvernören. I stället för denna procedyr befalde Alexander, att alla generalguvernörens framställningar skulle ske direkte till honom, icke till de ryska ministrarne. Onekligen var detta en förändring af ingripande principiel betydelse och ådagalägger klarligen kejsarens afsigt att skilja behandlingen af de finska ärendena från de ryska. Men då Ordin beskyller oss finnar för att uti Alexanders ifrågavarande resolution söka stöd för teorin om en personalunion mellan Finland och Ryssland, far han helt enkelt fram med osanning. I Finland har veterligen ingen historisk eller politisk författare förfäktat nämnda teori, hvilken i sjelfva verket vore grundfalsk. Ordin nämner Yrjö-Koskinen och påstår, att denne „i sådant syfte" — d. v. s. såsom bevis för sin åsigt, att de båda länderna äro förenade endast i personalunion, aftryckt i spetsen för en urkundsamling „Correspondance officielle de G. M. Sprengtporten" det af kejsaren stadfästa förslaget om en provisorisk regering i Finland (II,248). Hvad Yrjö-Koskinen sjelf i företalet till nämnda publikation säger angående orsaken, hvarför han intagit ifrågavarande aktstycke jemte dekretet om Sprengt-portens utnämning till generalguvernör, är följande: „Nous faisons précéder les lettres du gouverneur général Sprengtporten de deux documents qui constituent comme la base du nouvel état du pays" ‘. Det är allt. Icke ett ord om personalunion, icke ens en hänvisning till kejsarens resolution angående föredragningen af Finlands angelägenheter direkte för honom!

Ordin skall utan tvifvel invända, att Yrjö-Koskinen i samma företal benämner Finland „état séparé" — särskild stat; redan i företalet till sitt arbete rider Ordin på detta uttryck. Må vara, att detsamma be-gagnadt ensamt för sig med god vilja kan missförstås, ehuru det har sin tillämplighet äfven på stater i real-union med andra och t. o. m. på lydländer med egen styrelse och egen författning 2. Skilnaden mellan det-

1 «Vi låta generalguvernör Sprengtportens bref föregås af tvenne dokument, hvilka bilda likasom underlaget för landets nya ställning».

* Det är att märka, att Yijö-Koskinen använder orden «état séparé» och icke «état indépendant». Motsvarande ryska uttryck förekommer hos Gradoflfeki, f. d. professor vid universitetet i Petersburg, i hans år 1875 utgiina arbete «Den ryska statsrättens grunder», § 108, der han förklarar, att Finland i afseende på dess inre styrelse är en fullkomligt skild stat: «Фин-ляндія представляетъ совершенно обособленное во внутреннемъ управ-леніи государство, хотя и нераздѣльно связанное съ русскою импера-торскою короною».detsamma och benämningen personalunion är i hvarje fall himmelsvid, och Ordins beskyllning är och förblir hvad vi sagt den vara.

Här ha vi åter ett talande exempel på de vanställningar författaren tillåter sig. Men oaktadt detta och oaktadt allt, hvad vi redan tidigare i detta hänseende erfarit, måste vi tillstå, att vi slogos med häpnad vid läsningen af hans påståenden angående grefve R. H. Rehbinder.

Denne vid tiden för Finlands förening med ryska riket ännu unge man — han var född 1777 — var icke medlem af den ståndsvis valda finska deputationen, men anlände jultiden 1808 till Petersburg såsom särskild deputerad för Åbo hofrätt. Det skedde ingalunda med nämnvärd tillit till löftet om bibehållande af landets lagar eller någon sympati för dess nya regering. Men den omsvängning, som försiggick i Rehbinders tänkesätt, visar, huru Alexander förstod att vinna finnarne. I sina „Souvenirs de ma vie" anför Rehbinder de ord, med hvilka kejsaren

vid presentationen mottog honom: „Politiska omständigheter hafva tvungit mig att föra krig i edert land, och alldenstund våra vapens framgång afgjort edert öde, har jag blott en tanke, ett mål, det att göra eder lyckliga och att sätta eder i den ställning att aldrig känna saknad efter det ni förlorat. Jag har lofvat att bibehålla edra lagar, edra privilegier och edra institutioner. Jagskall hålla mitt ord, men det finnes äfven från eder sida vilkor att uppfylla. Må edra landsmän inprägla hos sig den sanningen, att det blott är genom en uppригtig trohet utan alla baktankar, som de kunna göra sin nya ställning lycklig för sig sjelfva och nyttig för det rike, af hvilket deras land för framtiden skall utgöra en del“. Långt efteråt vid minnet af detta sitt första sammanträffande med den ädle monarken nedskref Rehbinder följande: „visst är, att hvad han då lofvade, har han samvetsgrant hållit“. Men lika visst är det äfven, att kejsaren genom sin öppna förklaring tillvann sig i den finska ädlingen en den varmaste anhängare, som var fast besluten att heligt uppfylla den fordran på trohet, Alexander uttalat. Snart fann Rehbinder rikligt tillfälle att ådagalägga detta. Redan efter några veckor utnämnd till adjoint hos Speranski för handläggningen af de finska ärendena, mottog han 1811 uppdraget att sjelf föredraga dessa ärenden hos monarken. Hedrad 1834 med titeln ministerstatssekreterare, kvarstod han på denna post till sin död 1841. Att han derunder i fullt mått åtnjutit såväl kejsar Alexanders som Nikolais högaktning och förtroende, derpå föreligga flerfaldiga bevis.

Det är om denna man Ordin meddelar, att han „hyllade den så godt som republikanska principen, att monarken regerade, men styrde icke — il régnait, mais il ne gouvernait pas“ (Ordin, II, 286). Såsom sinkälla hänvisar han till Castréns biografi af Rehbinder, „Skildringar ur Finlands nyare historia", sid. 266. Castrén refererar här ett ställe i Rehbinders memoirer, der författaren klandrar, att ryssarne icke redan på våren 1808 åtminstone provisoriskt organiserat Finlands förvaltning: „det hade varit att handla på ett följriktigt sätt och att gifva något värde åt de fraser, man ständigt framkastade angående ryska regeringens beslut att icke mera lemna det, som just blifvit eröfradt. I stället bibehöllos på gammal fot domstolarne och de lokala myndigheterna, medan de förvaltande kollegierna saknades. Försynen hade skänkt oss en ny herskare; han regerade, men han styrde icke (il régnait, mais il ne gouvernait pas)“. Derefter tillägger Rehbinder: „I ett konstitutionelt land, der man var van vid positiva regler, vid till och med minutiösa formaliteter, och der man framför allt fruktade godtycket af en alter ego utan fullständig makt och utan kända instruktioner, — i ett sådant land borde en dylik försummelse göra det allra sämsta intryck på sinnena, och den gjorde i sjelfva verket så äfven".

Alltså: Rehbinder klandrar den Buxhövdenska regimen för att hafva tillämpat satsen: „le roi régne, mais il ne gouverne pas“. Ordin åter förvränger just de ord, som innehålla detta klander, derhän att Rehbinder sjelf omfattat nämnda maxim. Och icke nöjd med att på ett ställe hafva framkastat ifrågavarandefalsifikat, upprepar han detsamma åtminstone tvenne gånger. Så yttrar han (II, 299): „Rehbinders afsigt, att kejsaren skulle i Finland icke styra utan endast regera, hölls hemlig". Längre fram på tal om Rehbinders verksamhet under Borgå landtdag inskärper han hos läsaren (II, 395): „Man må ej glömma, att denna finne efter att hafva trädt i rysk tjenst följde såsom rättesnöre hemliga principer, hvilka blifvit kända först genom hans memoirer. Till dem hörde äfven, att Rysslands kejsare väl finge regera, men icke styra i Finland". Det måste medgifvas, att vår författare förstår att tillämpa maître Basiles visdom: Calomniez, calomniez, il en reste toujours quelque chose!

Ännu må en egendomlig tillfällighet anföras. Sedan 1827 var grefve Rehbinder hedersledamot af samma vetenskapsakademi, som nu med ett pris utmärkt det arbete, der hans åsigter och karakter så oförsynt vanställas.IV. Landtdagen i Borgà.

Det påbud, hvarigenom kejsaren anbefalde Finlands ständer att samlas till allmän landtdag i Borgå den l0/22 mars 1809, är gifvet i St. Petersburg den f s. å. l. Kejsaren utfärdar denna befallning såsom „Kejsare och Sjelfherskare öfver alla ryssar etc., etc., etc., Storfurste till Finland etc., etc., etc.“. Det är första gången Rysslands monarker kalla sig „Storfurste till Finland", en benämning, hvilken derefter utgjort en integrerande del af deras titel. I manifestet af den 5/n juni 1808 hade Alexander uppträdt gentemot finnarne endast såsom „Kejsare och sjelfregerande alla ryssar", och den bekräftelse af Finlands lagar, som manifestet innehåller, synes derföre — utom att äfven andra skäl tala för denna uppfattning — böra betraktas såsom af-seende endast en viss provinsiel sjelfständighet i lik-

1 Detta likasom de flesta andra i denna afdelning citerade aktstycken af större statsrättslig betydelse föreligga, tryckta på originalspråken, i samlingen: «Акты для выясненія политическаго положенія Великаго Княжества Финляндскаго», Helsingfors 1890.het med den, hvilken Östersjöprovinserna åtnjöto. Användandet af titeln „Storfurste till Finland" utgjorde den första inför hela finska folket gjorda antydan der-om, att kejsaren numera afsåg något mera än blott och bart provinsiella olikheter, ity att han vunnit den insigt, att löftet om bibehållandet af Finlands gamla författningar, för att blifva fall verklighet, måste utsträckas äfven till de lagar, som faststälde det finska folkets politiska rättigheter. Att denna tolkning icke är godtycklig, framgår, utom af mycket annat, af kejsarens förklaring i samma påbud om landtdag, att han fattat sitt beslut „conformément aux constitutions du pays" — i enlighet med landets lagar.

Kejsarens uppfattning och afsigter delades i allo af den man, åt hvilken ledningen af de finska angelägenheterna närmast tronen var anförtrodd. Mikael Speranski har senare i en redogörelse till kejsaren af den 11 februari 1811 förklarat: „Финляндія есть госу-дарство, а не губернія" — „Finland är en stat och icke ett gouvernement" *. I denna anda ledde han äfven alla förberedelser för landtdagen, till hvilka i främsta rummet hörde uppsättandet af den försäkrings-akt angående författningens bibehållande, kejsaren er-nade afgifva, äfvensom utarbetandet af de propositio-

1 £ejs. ryska historiska sällskapets samlingar (på ryska). Tome XXI, s. 456.propositioner, hvilka borde ständerna föreläggas. Till allt detta var naturligtvis någon kunskap om grundlagens bud och i Sverige häfdvunna riksdagssedvänjor af nöden. Derför hade också baron Mannerheim redan i december på grefve Saltikoffs begäran inlemnat en kort beskrifning om tillgången vid de svenska riksdagarne äfvensom öfver monarkens och ständernas grundlagsenliga rättigheter. Senare utarbetade Rehbinder och en vid utrikesministeriet anstäld tjensteman Buck, hvilken gälde såsom kännare af svensk statsrätt, vidlyftigare relationer öfver hithörande förhållanden, hvarför således Speranski vid tiden för Borgå landtdag egde en öfverblick af det väsentligaste i den svensk-finska författningen.

Det är obestridligt, och undgick hvarken Speranskis eller dåtida finnars uppmärksamhet, att åtskilliga stadganden i sagda författning icke mera hade sin tillämplighet under Finlands förening med Ryssland. Helt naturligen uppstälde sig derför frågan, huruvida kejsaren borde förelägga ständerna förslag om nödigbefunna förändringar i landets grundlagar eller icke. Nästan alla de personer, som inför Alexander eller Speranski yttrade sig härom, afrådde emellertid på det bestämdaste från hvarje steg i dylik riktning, medan kriget ännu fortgick. Så Sprengtporten, så Mannerheim och likaså äfven baron De Geer, hvilken såsom utsedd landtmarskalk deltog i förberedelserna tilllandtdagen. Veterligen har endast en af de finnar, hvilka under tiden närmast före ständermötets öppnande vistades i Petersburg, yrkat på ett omedelbart upptagande af frågan om ny konstitution för Finland. Denne ene var Sprengtportens gamle medhjelpare från Anjalaförbundets tider, majoren J. A. Jägerhorn.

Uti ett längre, till kejsaren personligen stäldt memorial af den 26 februari 1809Offentliggjordt, efter det i Finlands statsarkiv förefintliga originalet, af E. G. Palmén i Finska Historiska Samfundets tidskrift, Historiallinen Arkisto, Bd. VIII, 208—248. föreslår Jägerhorn en fullständig revision af Finlands grundlagar och uppräknar äfven de hufvudsakligaste förändringar, hvilka dervid enligt hans åsigt borde ifrågakomma. Till en början skulle endast grundprinciperna föreläggas ständerna till antagande, och kunde landtdagen derefter hemförlofvas, för att sedan åter sammanträda på hösten för granskning af de detaljerade lagförslag, hvilka under tiden komme att utarbetas. Utan att ingå i några enskildheter, vilja vi här meddela ett par utdrag, ur hvilka den ton tydligen framträder, som genomgår hela aktstycket.

Jägerhorn börjar med följande, situationen karakteriserande uttalande: „Ju mera vi närma oss det ögonblick, som för all framtid bör afgöra fäderneslandets öde, desto djupare känna vi, huru ytterst vigtigt det är att samla allt det material, genom hvilket dettastora företag kan förberedas och fullbordas"«Plus nous approchons du moment qui pour jamais doit déterminer le sort de la patrie, plus nous sentons le grand besoin de ramasser les matériaux de toute espèce, pour préparer et completter cette grande entreprise».. De allmänna reflexioner, författaren sedan

framställer, förr än han öfvergår till en kritik af detaljer och derpå beroende positiva förslag, bära titeln: „Réflexions sur la nécessité, pour le bonheur de la nation finnoise, de maintenir son intégrité nationale", — Tankar öfver nödvändigheten att till finska folkets lycka uppehålla dess nationella integritet. Efter att hafva sökt att i stora drag gifva en bild af finska folkets, från det ryska i mångfaldiga hänseenden afvikande fysiska och andliga egenskaper, tillägger Jägerhorn: „Det är tydligt, att samma lagar och institutioner kunna vara de visaste, rättvisaste och mest lämpliga för den ryska nationen, — — — men tillämpade på Finland, äfven om det skedde i den bästa afsigt, dock aldrig kunde bereda detta lands lycka; det är höjdt öfver allt tvifvel, att oaktadt de mildaste, de mest humana medel, på hvilka Hans Kejs. M:ts regering är ett exempel, samma form och method för Finland som för den öfriga delen af Hans vidsträckta rike, inom kort tid skulle förvandla den finska karakteren, för alltid förstöra dess dygd och dess nationalanda, bringa det finska folkets ekonomi, som stämmer öfverens med det luftstreck detbebor, i förvirring, och göra detta folk modlöst och eländigt".

„Om en makt, hvilken den än må vara, vill bygga sitt välde öfver ett annat land ensamt på eröfringens rätt, d. v. s. på de medel, som styrkan och våldet erbjuda och hvilka utmynna i förtryck och i en regering af terrorism, är det klart, att en dylik regim har organiserat upproret redan genom sina egna principer; den har så att säga anbefalt allt, hvad den förtryckta nationen ännu har stort och ädelt, att uppresa sig såsom dess hemliga eller förklarade fiende, och historien ådagalägger mera än nog, huru politiska relationer af denna art under alla tider hafva varit ödesdigra och farliga. Intet folk, huru ringa det än må synas, är att förakta i denna punkt; de stora politiska hvälfningarne frambringa alltid händelser, hvilka äro gynsamma för folkrörelser, då fröet till dessa engång är lagdt, och då är det ofta lyckan, tillfälligheter eller en ren bagatell, som afgör öfver deras större eller mindre betydelse".

„Jag har vågat uttala denna politiska sanning, endast för att framhålla, huru det är klokt att för alltid utplåna ur finnarnes minne deras gamla förbindelse med Sverige. — — — Att låta finnarne afgjordt vinna på förändringen af deras politiska ställning är utan tvifvel det säkraste medel att för all framtid och med all den trohet, hvaraf denna nation är förmögen, förenadem med deras nya suverän; det är också ett oundgängligt vilkor för att H. K. M:t må vinna verkliga fördelar af sin eröfring"«Si une puissance quelconque voudrait établir sa domination sur un autre pays uniquement par le droit de la conquête, cela veut dire par les moyens de la force et la violence, dont résulte l'oppression et le règne de la terreur, il est évident, qu'un tel régime a déjà organisé l'insurrection dans ses propres principes; il a, pour ainsi dire, commandé à tout ce qui soit encore grand et noble de la nation opprimée de devenir ses ennemis secrets ou déclarés, et l'histoire ne prouve que trop combien en tout temps des relations politiques dans ce genre ont été funestes et dangereuses. Aucun peuple, aussi chétif qu'il puisse paraître, n'est à mépriser sur ce point, les grands mouvements politiques produisent toujours des événements favorables aux troubles populaires quand le germe en est jeté, et alors la fortune, les hasards ou un rien peut souvent seul décider le plus ou moins de leur importance.

J'ai osé mettre cette vérité politique en évidence, uniquement pour prouver combien il est prudent d'effacer pour jamais de la mémoire des Finnois leur ancienne liaison avec la Suède. — De faire ainsi gagner solidement aux Finnois dans l'échange de leur état politique, est sans doute le moyen le plus sûr de les attacher pour jamais et avec toute la fidélité dont cette nation soit capable, à leur nouveau souverain; c'est aussi l'unique condition par laquelle S. M. I. puisse recueillir des avantages réels de sa conquête»..

Jägerhorn hänvisar till de försäkringar, kejsaren redan afgifvit rörande sina afsigter i fråga om Finland, och påpekar äfven betydelsen deraf, att Alexander antagit titeln Storfurste till Finland. Han förmenar emellertid, att denna titel rätteligen borde utbytas mot den af „Finlands konung", enär Hans Majestät i sin egenskap af regent öfver detta land nödvändigt borde tillägga sighela den makt, de prerogativ och den kungliga värdighet, hvarmed konungarne af ålder varit beklädda i Sverige och Finland.»— doit nécessairement attacher à Sa personne tout le pouvoir, les prérogatives et les dignités royales, dont nos anciens rois ont été revêtus».

Memorialet ledde ej till åsyftadt resultat. Hos kejsaren afgick nämligen den mening med segern, att tiden ej var egnad för reformer af den art, Jägerhorn föreslagit. Emellertid utgör denna skrift, på samma gång den bevisar

författarens patriotism och öppna frimodighet, ett hedrande minnesmärke för den monark, som med välvilja mottagit deri uttalade varningar. Och alldeles utan inflytande på Alexanders senare uppträdande förblef aktstycket föga heller. Åtminstone är öfverensstämmelsen omisskännelig mellan tankegången deri och i kejsarens tal vid Borgå landtdag.

Den 15/27 mars 1809 anlände kejsaren, åtföljd af Speranski, den från Paris återkomne utrikesministern, grefve Kumjantsoff m. fl. ryska statsmän och hoffunktionärer till Borgå, der han följande dag öppnade landtdagen. Derpå försiggick den 17/29 mars den akt, som framför andra ger Borgå landtdag dess statsrättsliga betydelse. Sedan kejsaren i domkyrkan tagit plats på den med Finlands vapen prydda tron, som för tillfället blifvit derstädes upprest, lät han genom generalguvernören, baron Sprengtporten för de församlade ständernauppläsa sin försäkran om bibehållande af Finlands författning. Originalakten var affattad på ryska. Den officiella svenska öfversättningen har följande lydelse:

WI ALEXANDER I, med Guds Nåde, Kejsare och Sjelfherskare öfver hela Ryssland, etc. etc. etc.; Storfurste till Finland etc. etc. Göre veterligt: Att sedan WI, efter Försynens skickelse, tagit StorFurstendömet Finland i besittning, hafve WI härmedelst velat bekräfta och stadfästa Landets Religion och grundlagar samt de privilegier och rättigheter hvart och ett Stånd inom berörde StorFurstendöme i synnerhet, och alla dess Inbyggare i gemen, så högre som lägre, hittills, enligt Constitution, åtnjutit: Lofvandes att bibehålla alla dessa förmoner och författningar fasta och oförryckte i sin fulla kraft. Till yttermera visso hafve WI teknat denne Försäkrings-Act med WÅR egenhändiga underskrift. Gifvit i Borgå, den 15 (27) Martii 1809.

Originalet är högstegenhändigt undertecknadt:

ALEXANDER.

Efter skedd uppläsning lät kejsaren högtidligen öfverlemna denna sin försäkran till landtmarskalken, såsom ständernas främsta representant. Härefter ochsedan samtliga talmän uttalat ständernas underdåniga tacksägelse, framträdde stånden ett efter annat in cor-pore inför tronen och aflade hyllningseden, hvari de förbundo sig — vi citera ordalydelsen i ridderskapets och adelns ed — „att för sin rätta öfverhet hafva och hålla den stormäktigste Furste och Herre Alexander den förste, Kejsare coh Sjelfherskare öfver hela Ryssland och Storfurste af Finland, samt oryggelige upprätthålla landets grundlagar och constitution, sådana de för det närvarande äro antagne och gällande".

Den Ц utfärdade kejsaren angående sin afgifna försäkran och ständernas hyllningsed följande kungörelse:

„Vi ALEXANDER I, Kejsare och Sjelfherskare öfver hela Ryssland etc. etc. etc. Storfurste till Finland etc. etc. göre vetterligt: Att då Vi församlat Finlands Ständer till en allmän landtdag och emottagit deras Trohets-Ed, hafve Vi, vid detta tillfälle, velat, igenom en högtidlig, i deras närvaro utfärdad och i den Högstes Helgedom kungjord Act, bekräfta och försäkra dem om bibehållandet af deras religion och grundlagar samt de fri- och rättigheter hvarje Stånd, i synnerhet, och alla Finlands Inbyggare, i allmänhet, till närvarande tid, åtnjutit. Jemte det Vi altså härigenom meddela Våre trogne Undersåtare i Finland berörde Act, vele Vi tilllika gifva dem tillkänna : att då Vi bibehållit och läm-

8lämpat Oss efter detta lands urgamla bruk, anse Vi den Trohets-Ed, Ständerne i allmänhet, och Bonde-Ståndets Deputerade i synnerhet, å egne och deras hemmavarande medbröders vägnar, frivilligt och otvunget aflagt, såsom god och förbindande hvarje Finlands Inbyggare, utan alt undantag. Fullkomligt öfvertygade, att detta goda och redliga Folk alltid skall för Oss och Våre Efterträdare hysa samma trohet och oryggeliga tillgifvenhet, hvarigenom Det städse utmärkt Sig, vele Vi icke underlåta, att med den Högstes bistånd, lemna Det fortfarande prof af Vår beständiga, Faderliga omsorg för dess sällhet och välgång. Borgå, den 23 Martii 1809".

Det af Kejsaren och Storfursten undertecknade franska originalet lyder:

„NOUS ALEXANDRE PREMIER, Empereur et Autocrateur de toutes les Russies etc. etc. etc., Grand Duc de Finlande etc. etc.

Ayant réuni les états de la Finlande en une Diète générale, et reçu leurs sermens de fidélité, NOUS avons voulu à cette occasion par un acte solemnel émané en leur présence et proclamé dans le sanctuaire de l'Être Suprême confirmer et assurer le maintien de la Religion, des loix fondamentales, les droits et les privilèges dont chaque état en particulier et tous les habitans de la Finlande en général ont joui jusqu'à présent.En faisant promulguer cet acte par ces présentes, NOUS croyons devoir instruire en même tems NOS fidèles sujets de Finlande qu'en NOUS conformant à l'usage antique et révéré de ce pays, NOUS regardons les sermens de fidélité prêtés par les états en général et par les députés des paysans en particulier en leur nom et en celui de leurs commettans de leurs mouve-mens propres et spontanés comme bons et obligatoires pour tous les habitans de la Finlande.

Intimement persuadé qun ce peuple bon et loyal conservera à jamais pour NOUS et pour NOS successeurs les mêmes sentimens de fidélité et d'attachement inviolable qui l'ont toujours distingué, NOUS NOUS attacherons à lui donner avec l'aide de Dieu de preuves continuelles de NOS soins assidus et paternels pour son bonheur et sa prospérité. A Borgo ce 23 Mars 1809".

Hyllningsakten i Borgå domkyrka hade afslutats med afsjungandet af Tedeum, psalmen „0 Gud, vi lofve Dig". Då Alexanders försäkran jemte Nåd. Kung. af den 1809 sedermera på särskild kejserlig befall-

ning upplästes från predikstolen i Finlands samtliga församlingar, afsjöngs öfver hela landet samma lofpsalm till den Högstes ära. Från denna stund äro sagda försäkran och kungörelse uppsatta i Finlands kyrkor, der de hänga sida vid sida med de försäkringar om bibehållandet af landets lagar, Alexanders samtlige efter-efterträdare afgifvit och med sin namnunderskrift bekräftat. Sålunda har Finlands folk ända bort till de aflägsnaste bygder, generation efter generation, lärt sig att i Herrans tempel med vördnad skåda upp till dessa urkunder, hvilka innehålla en kraftig maning för detsamma till orubblig trohet mot furste och fädernesland, men derjemte äfven utgöra ett ojäfaktigt vittnesbörd om de heliga förpligtelser landets och rikets monarker å sin sida öfvertagit gentemot sina finska undersåtar.

Det är med djup motvilja vi numera, efter omnämnande af dessa fakta, öfvergå till att bemöta de sofismer, med hvilka Ordin söker bortförklara det kejserliga löftets betydelse. Hvad han i detta hänseende anför är i det stora hela endast ett upprepande, ehuru i betydligt utvidgad och äfven annars något förändrad form, af anmärkningarna till Mechelins „Précis du droit public du Grand-Duché de Finlande" och af dermed beslägtade påståenden från tiden för den polemik, dessa anmärkningar framkallade. Fortfarande likasom då vill Ordin göra gällande, att kejsar Alexander alldeles icke bekräftat någon statsförfattning för Finland, och enär ett dylikt påstående råkar i strid med sjelfva försäkringsakten och med ett otal andra autentiska och högtidliga uttalanden af kejsaren, måste vår författare i sin bevisföring försöka sig på volter, hvilka i hvarje lands allvarliga literatur torde söka sitt motstycke.Ett af de skäl, med hvilka Ordin redan inledningsvis vill försvaga intrycket af kejsarens försäkran är det, att hvarken Alexander eller hans ryska rådgifvare egt någon „ens ungefärlig kännedom" om innehållet af Finlands grundlagar och de finska ståndens privilegier. (II, 300, 315). Och dock känner och delvis t. o. m. refererar Ordin Mannerheims, Rehbinders och Bucks relationer om riksdagens sammansättning samt monarkens och folkrepresentationens rättigheter. På ett ställe, der han synes böjd för det medgifvande, att kejsaren möjligen genom sagda relationer erhållit någon aning om landtdagens statsrättsliga ställning, skyndar han sig att tillägga (II, 299): „Men ett kan man med visshet säga, att alla de memorial, som förelades kejsar Alexander till upplysning, såsom till exempel Mannerheims bref till Saltikoff, Rehbinders och Bucks relationer, med lätt hand gledo öfver eller lemnade oomnämnd den kungliga maktens rättslöshet". Alldeles riktigt: härom var och härom kunde det icke vara fråga af det enkla skäl, att hvarje tal om rättslösheten af den konungamakt, som var fotad på Regeringsformen af år 1772 och Förenings- och Säkerhetsakten af år 1789, hade varit en orimlighet. Men att monarkens makt äfven enligt dessa lagar var underkastad konstitutionella inskränkningar, finnes i ofvananförda memorial tydligen angifvet. Så t. ex. yttrar Mannerheim: „Utan ständernas samtycke kan suveränen ej vidtaga någon förändring igrundlagarne, kriminal- och civillagarne af år 1734 eller i de enskilda ståndens privilegier och ej heller pålägga nya skatter".»Le Souverain ne peut rien changer dans les loix fondamentales, les loix crimineles et civiles établies l'an 1734, les privilèges de chaque Ordre, ni établir des nouvelles impôts, sans le consentement des Etats«. Buck åter skrifver: „Sveriges Rikes Ständer äro sammansatta af fyra stånd, adel, prester, borgare och

bönder, och enär alla frågor böra behandlas af hvarje stånd, kan intet ärende, beträffande hvilket ständermötet har att rådslå, sanktioneras af monarken med mindre än att pluraliteten d. v. s. tre stånd godkänt detsamma, hvarförutom till alla beslut rörande skatter eller kontributioner, vare sig personliga eller från jorden utgående, erfordras bifall af samtliga fyra stånd".«Les Etats du Royaume de Suède (Riksens Ständer) sont composés de quatre ordres, savoir: celui de la noblesse, du clergé, des bourgeois et des paysans, et tous les objets devant être débattus par chaque ordre, aucun point dont la diète aura eu à délibérer ne peut être sanctionné par le Souverain à moins que la pluralité ou trois ordres ne l'ait adopté, mais tout objet d'impot ou de contribution personnelle ou territoriale ne peut être adopté qu'au consentement des quatre ordres». Hvad slutligen Rehbinders memorial vidkommer, innehåller detsamma följande utläggning beträffande monarkens och folkrepresentationens statsrättsliga ställning i vårt land:

„Finland, som sedan de aflägsnaste tider varit förenadt med Sverige, har styrts i enlighet med sina såväl fundamentala som civillagar. De förstnämnda ärohufvudsakligen baserade på tre principer: 1:o att landet styres af en konung, som är underkastad lagarne; 2:o att alla medborgare utan undantag äro fria likasom äfven skyddade såväl till lif som egendom, och 3:o att nationen genom sina representanter eger rätt att bestämma sin konstitution, stifta sina lagar och fastställa skatterna inom landetKonungens sanktion naturligtvis underförstådd, såsom nogsamt framgår af fortsättningen.."

„Konungen eger rätt att utnämna till alla tjenster; de platser, till hvilka en viss grad af förtroende erfordras och hvilka äro af betydenhet, stå till hans omedelbara förfogande, hvarjemte han har makt att utan formaliteter från dem afsätta alla, hvilka brista i sina skyldigheter och derigenom förverkat det till dem hysta förtroende. Vid alla andra tjenster föreslås tre de skickligaste personer, bland hvilka konungen utväljer en och förser honom med sin fullmakt; dessa tjenstemän kunna icke ställas till ansvar annorlunda än efter formlig ransakning och dom. Vidare förfogar konungen öfver statens inkomster och fastställer lönerna vid hvarje tjenst, likasom äfven vissa afgifter d. v. s. postportot, stämpelpappersafgiften o. s. v., men alla andra skatter bero, såsom ofvan är nämndt, af ständerna, hvilka endast konungen har rätt att sammankalla till riksdag. Här förelägger han för dem de ämnen, angående hvilka han önskar erhålla deras utlåtande och utöfver hvilka deicke äro befogade att sträcka sina öfverläggningar; dock ega de rätt att anhålla om konungens samtycke till upptagande äfven af hvarje annat ämne, som de anse oundgängligen nödvändigt för landets väl. Deras begäran härom kan konungen efter pröfning bifalla eller afslå. Äfven beror det af konungen att då han så godt finner afsluta ständermötet".

„Tidigare sammanträdde ständerna hvart tredje år och till och med oftare och egde mycket vidsträcktare rättigheter än för det närvarande, men sedan statshvälfningen år 1772 och Säkerhetsakten af år 1789 äro deras befogenheter begränsade till ofvan nämnda ämnen".«La Finlande, depuis les temps les plus reculés réunie à la Suède, a été gouvernée d'après ses loix, tant fondamentales que civiles. Les premières se fondent principalement sur trois principes: 1:o Que le pays soit gouverné par un roi assujetti aux loix, 2:o Que tons les citoyens sans exception soient libres ainsi que protégés tant à la vie qu'à leurs propriétés, et 3:o Que la nation, moyennant ses représentants, a le droit de faire sa constitution, dicter ses loix et stipuler les contributions du pays».

«Le droit du roi est celui de pourvoir à tous les offices; de telles places ou charges qui demandent une certaine confiance et qui sont de conséquence sont à la disposition immédiate du roi, qui en même temps a le pouvoir d'en démettre sans formalité ceux qui manquent à leurs devoirs et par-là ont perdu la confiance en eux mise. Pour toutes les autres places trois personnes les plus habiles sont présentées, dont le roi en choisira un, le munira de son brevet; ceux-ci ne peuvent être chargés sans avoir subi le procès et été jugés en forme. Plus, le roi est à la disposition des revenus de l'état et fixe les salaires de chaque place, ainsi que certaines taxes, c. a. d. la poste, le papier timbré etc.; mais tous les autres impôts dépendent, comme susdit, des Etats, que le roi est seulement de droit de rassembler pour une diète, où il leur présente les matières dont il souhaite leurs avis et au-dessus de quoi ils n'ont pas le droit d'étendre leurs délibérations; pourtant il est à eux réservé de demander le consentement du roi d'entreprendre matière quelconque qu'ils jugent absolument nécessaire pour le bien du pays, ce qui peut leur être affirmé ou nié suivant l'opinion du roi. Aussi dépend-t-il du roi de finir la diète quand bon lui semble».

»Ci-devant les Etats s'assemblèrent chaque 3:e année et même plus souvent et avaient des droits bien plus larges qu'à présent, mais depuis le changement de régence de 1772 et l'acte de Sûreté de 1789 ils sont restreints aux circonstances ci-dessus nommées«.Vi fråga, väl icke hr Ordin men den opartiska läsaren, huruvida således kejsaren och Speranski, ännu efter att hafva tagit del af Mannerheims, Rehbinders och äfven den ryska tjenstemannen Bucks framställning, kunna anses hafva förblifvit i okunnighet om arten af de inskränkningar, monarkens makt enligt Finlands grundlagar var underkastad. Och såsom en omständighet af synnerlig vigt för en riktig uppfattning af Alexanders uppträdande vid landtdagen i Borgå, må läsaren ej heller förglömma, att samtliga dessa exposéer af den svensk-finska statsrättens grunder äro författade och framlemnade förr än kejsaren afreste till landtdagen och der underskref sin försäkran om upprätthållande af Finlands lagar.

Beträffande sedan Ordins utläggning af landtdagskallelsen är först och främst att anmärka, att han utelemnar och fullkomligt ignorerar ingressen, der kejsaren första gången använder titeln „Storfurste till Finland". Ordin finner andan i detta aktstycke öfverensstämmande medmanifestet af den 5/17 juni 1808 och påpekar såsom bevis härför den omständighet, att ständerna sammankallades „conformément aux constitutions du pays" — enligt landets lagar — och icke „conformément à la constitution", enligt konstitutionen (II, 303). Detta konstgrepp känner läsaren från polemiken angående hr Mechelins bok. Då vi längre fram måste återkomma till denna punkt, vilja vi här nöja oss med att fråga: på hvilka lagar, om icke på de politiska, hvilka tillsammans bilda Finlands statsförfattning, anser Ordin, att landtdagskallelsen hänsyftar, då kejsaren deri uttalar, att han fattat sitt beslut om landtdag „conformément aux constitutions du pays", och vidare befaller ståndens deputerade att infinna sig „de la manière prescrite dans les règlemens de diète?"

Vi nämnde ofvan, att baron De Geer såsom utsedd landtmarskalk deltog i Petersburg i förberedelserna till landtdagen. Till den ryska hufvudstaden inkallades jemväl biskopen i Åbo stift Jakob Tengström, hvilken förordnats att leda prestaståndets förhandlingar. Hvardera hafva de redan i Petersburg inför monarken aflagt sin talmansed. Ordalydelsen af densamma, godkänd af kejsaren, är äfven den ett talande bevis på Alexanders fasta föresats att erkänna den svensk-finska statsförfattningen såsom fortfarande gällande i Finland.

De Geer svor såsom följer:„Moi, soussigné, promets et jure devant Dieu et sur Son saint Evangile, que par la grâce de S. M. l'Empereur de Russie et Grand Duc de Finlande, mon Maître, étant nommé maréchal de la noblesse à la diète de Finlande, convoquée dans la ville de Borgo, je soutiendrai et appuierai avec impartialité et intrépidité tous les droits de la Couronne, ainsi que les privilèges de la noblesse, et les droits des états, conformément aux constitutions en vigueur et aux loix fondamentales confirmées par S. M. l'Empereur; que je remplirai les devoirs de ma charge d'après les règlements et statuts et que je ne souffrirai rien qui puisse porter préjudice ou désavantage aux intérêts de l'Empereur et de ma patrie. Je m'engage sur la foi et l'honneur de chevalier d'accomplir ces promesses et prie Dieu de sauver mon âme autant que j'observerai ce serment; ainsi Dieu me soit en aide en mon corps et en mon âme".»Jag undertecknad lofvar och svär inför Gud och Hans Heliga Evangelium, att som jag i nåder af Hans Majestät Kejsaren af Ryssland och Storfursten till Finland, min Herre, är utnämnd att vara landtmarskalk vid det till Borgå stad inkallade ständermöte i Finland, så skall jag oväldigt och oförskräckt uppehålla och försvara all kronans rätt likasom äfven ridderskapets och adelns privilegier och ständernas rättigheter i enlighet med gällande konstitutioner och de af H. M. Kejsaren bekräftade grundlagar. Jag skall uppfylla mina embetsåligganden efter de [derför utfärdade] reglementen och statuter och skall ej tillåta något, som kunde lända Kejsarens och mitt fäderneslands intressen till men eller skada. På min ridderliga tro och ära förbinder jag mig att uppfylla dessa löften och beder, att Gud så visst må frälsa min själ som jag skall hålla denna ed. Så sant mig Gud hjelpe till kropp och själ».Biskop Tengströms ed var affattad i liknande ordalag, endast med vissa förändringar, som hade afseende på hans egenskap af representant för den lutherska kyrkan i Finland. Så förbinder sig biskopen att uppehålla och försvara den evangeliska läran: „je ferai tous mes efforts pour maintenir et défendre la vraie et pure doctrine évangélique luthérienne".

Ordins analys af dessa eder mynnar ut i det påstående, att de tillerkänna kejsaren äfven i Finland en obegränsad sjelfherskaremakt! Han kommer dertill bl. a. genom en jemförelse med de eder, som vid de svenska riksdagarne aflades af landtmarskalken och erkebiskopen. Må vi granska dessa skäl.

Ordin fäster främst vigt vid att benämningen landtmarskalk skulle tidigare betecknat hela ständerförsamlingens chef, men att densamma i den franska texten af De Geers ed återgifves med orden „maréchal de la noblesse". Enligt hans förmenande skulle detta „naturligtvis fullkomligt förändrat karakteren af landtmarskalkens verksamhet och betydenhet, samt bragt honom i någon mån au niveau med de ryska adelsmarskalkerna" (II, 312). Detta antagande är alldeles ogrundadt: i förhållande till andra talmän var landtmarskalken också tidigare blott primus inter pares, men ingalunda någon chef för alla stånd. Ur bilagorna till sitt eget arbete kan Ordin för resten öfvertyga sig om att redan Mannerheim i sin promemoria af den 28 december 1808,der han redogör för riksdagens sammansättning i *Sverige,* öfversätter landtmarskalk med „maréchal de la noblesse", medan deremot Speranski i sina skrifvelser från tiden för Borgå landtdag, så vidt vi funnit, konsekvent benämner De Geer „maréchal de la diète". Äfven detta vederlägger antagandet om en åtskilnad uti de anförda benämningarna.

Ordins andra skäl är ännu svagare. De Geer säger sig vara utnämnd „i nåder"; den svenska landtmarskalken talar deremot i ett anfördt dokument om sin utnämning, utan att anföra detta epitet. Med sådana godtköpsskäl kan man komma till högst besynnerliga slutsatser, något hvarom enhvar kan öfvertyga sig exempelvis genom att gifva akt på huru svenska frihetstiden slösat med liknande uttryck. Statsrättslig betydelse kan naturligtvis ett sådant skäl aldrig hafva.

Visar det sig således, att de ofvan anmärkta skiljaktigheterna mellan talmanseden, sådan den var föreskrifven i Sverige och sådan den 1809 aflades af De Geer och Tengström, äro fingerade eller betydelselösa, så återstår emellertid en, som förtjenar beaktande, ehuru den ingalunda bevisar, hvad vår författare derom förmenar. Ordin fäster uppmärksamheten vid att talmännen i Sverige förbundo sig att uppehålla ständernas rättigheter och privilegier i enlighet med bestämda, särskildt angifna lagar, medan De Geer — utan omnämnande af någon viss författning — åberopade„gällande konstitutioner och de af Hans Majestät Kejsaren bekräftade grundlagar". (II, 314). Till en början vilja vi härtill anmärka, att ifrågavarande formel ingalunda afser allenast uppehållande af ständernas fri- och rättigheter utan äfven hänför sig till förbindelsen att bevara all *kronans* rätt. Vidare må för undvikande af missförstånd påpekas, att orden „af Hans Majestät Kejsaren bekräftade" (confirmées par S. M. l'Empereur) icke, såsom Ordin vill, innebära, att kejsaren stadfäst endast vissa grundlagar. Huru fullkomligen orätt det är att tillägga dem en dylik inskränkande betydelse, synes redan deraf, att Tengströms ed alldeles icke upptager dem! Utan att omnämna kejsarens stadfästelse af grundlagarne lofvar prestståndets talman att upprätthålla och försvara den lutherska läran äfvensom „les droits de la couronne et la liberté des états, conformément aux constitutions en vigueur et aux loix fondamentales".»kronans rättigheter och ständernas frihet, i enlighet med gällande konstitutioner och grundlagarne». Med dessa förutskickade antydningar uppskjuta vi till något längre fram att bemöta de slutsatser, Ordin söker göra gällande på grund deraf, att de enskilda grundlagarna äro uppräknade hvarken i talmanseden eller i kejsarens vid landtdagen afgifna försäkran.

Ordins resonnemang i anledning af talmanseden inskränker sig ingalunda till hvad vi sålunda deromhafva anfört. Såsom ett moment af afgörande vigt betecknar han den omständighet, att De Geer svor att uppehålla „kronans rätt" — „tous les droits de la couronne". Men hvilken kronas? Det existerade icke, så förmenar Ordin, någon finsk krona och finsk tron. „Således kunde De Geer ej aflägga sin ed till någon annan än den ryska kejsarens krona. Men enligt den ryska statsrätten är Rysslands kejsare oinskränkt sjelfherskare. *Oinskränkt,* hvars vilja ej är begränsad genom ofvanom hans myndighet stående lagbud. *Sjelfherskare,* som ej delar sina regeringsrättigheter med någon institution eller något stånd i sitt rike; hvarje handling af hans vilja erhåller bindande kraft oberoende af en annan institutions bifall, godkännande eller fastställelse. Finland förenades nu med det ryska kejsaredömet såsom en del af detsamma och ovilkorligen underkastades det då äfven den oinskränkta och sjelfherskande regeringsmaktens allmänna princip". (II, 313).

Se här åter en profbit på Ordins bevisföring, som ständigt kringgår just sin egentliga uppgift. Det hade naturligtvis varit vår författares sak att styrka, det kejsar Alexander vid emottagandet af De Geers och Tengströms ed verkligen uppfattat kronan, d. v. s. regeringsmakten, i Finland såsom identisk med den i kejsaredömet, men just denna hufvudsakliga omständighet lemnas oberörd. Läsaren får nöja sig med att hr Ordin

förutsätter att en sådan identitet existerar. Oförklarad,ja oantydd blir den fråga, huru det är möjligt att i samma ed erkänna monarkens makt såsom oinskränkt och dock förbinda sig att upprätthålla kronans rätt endast i det omfång grundlagarne medgifva samt vidare lofva att bibehålla och försvara ständerna grundlagsenligt tillkommande fri- och rättigheter.

Af samma art som utläggningen af orden „les droits de la couronne" är påståendet, att då De Geer och Tengström svuro att bevaka sitt fäderneslands (de ma patrie) intressen, detta kunde hafva afseende endast på Ryssland. Äfven den svenska landtmarskalken och erkebiskopen nämnde i talmanseden sitt fädernesland och afsågo dermed Sverige. Nu hade Ryssland inträdt i Sveriges rättigheter, följaktligen var detsamma De Geers och Tengströms nya fädernesland, hvars intressen de förbundo sig att bevaka. Först senare, „såsom bekant", hafva finnarne börjat erkänna endast Finland för sitt fädernesland, arbetande för dess intressen till Rysslands skada (II, 317). Det vore altför naivt att antaga, det Ordin sjelf tror på hvad han här säger. Han vet mera än väl, att finnarne redan år 1809 betraktade Finland såsom sitt fädernesland och att jemväl Alexander I likasom hans efterträdare i detta hänseende gjort en bestämd skilnad mellan Finland och kejsaredömet. I det tal, hvarmed kejsaren öppnade landtdagen, yttrade han till ständerna: „j'ai désiré vous voir pour vous donner une nouvelle preuve de Mes intentions pour lebien de *votre patrie";* — „Jag har önskat se Eder, för att gifva Eder ett nytt bevis på mina afsigter till *edert fäderneslands* väl“.

Ett upplyftande exempel på religiös fördragsamhet, men derjemte ett ytterligare bevis, att kejsaren numera erkände Finlands *inre* oafhängighet, erbjuder Alexanders förfarande att tillåta den lutherska biskopen att i sin talmansed förbinda sig till uppehållande „af den sanna och rena evangelisk-lutherska läran“. Ankommen till denna punkt glömmer Ordin de gränser af yttre anständighet gentemot Alexanders och Speranskis minne, han ditintils i det stora hela iakttagit. Läsaren får veta, att förklaringen till kejsarens och hans statssekreterares eftergifvenhet bör sökas i slappheten af tidens religiösa öfvertygelse. „Detta är ej heller förvånande i afseende på kejsar Alexander I, hvilken, såsom det berättas, först vid 30 års ålder erhöll kännedom om bibeln, men från den forne elevens i Alexander Newski-prestseminariet, från Speranskis sida är det ett bevis rent af på trosförnekelse" (II, 316—317). — Författaren förbiser, att läsaren kan uppställa frågan, hvem, som riktigare fattat den kristna religionens kärna, Alexander och Speranski eller deras ilskna belackare. Erkännande och respekterande trosfrihetens och den ädlaste humanitets föreskrifter hafva de förstnämnde i gemensamt arbete utsått frön, ur hvilka samvetsfrid och stilla lycka uppspirat för miljoner, medan åter Ordinoch meningsfränder predika läror, kännetecknade af en allt nivellerande förstörelses likluft och af religionsförtryckets och nationalhatets giftiga draktänder.

Vi kunna numera öfvergå till de förklaringar, Ordin låter åtfölja Alexanders försäkringsakt af den 15/27 mars 1809 och i sammanhang dermed stående uttalanden af kejsaren. Försöket att öfverskådligt återgifva de skilda vändningarna i författarens anföranden är ingalunda lätt, emedan han, synbarligen inseende det ohållbara af sin bevisning, hopar påstående på påstående i kaotisk förvirring.

Läsaren erinrar sig, att Ordin under polemiken om Mechelins „Précis du droit etc." hade påpekat olikheter mellan det ryska originalet och den svenska öfversättningen af kejsarens försäkran.Jfr. ofvan s. 7. Han uppräknar nu i sin egen bok å nyo dessa olikheter, tilläggande nya, och framställer fortfarande deras inflytande på förhållandet mellan Ryssland och Finland såsom ödesdigert. (II, 338—341).

Vi upprepa ett medgifvande, som vi redan gjorde under nämnda polemik, att ifrågavarande öfversättning ingalunda uppfyller de fordringar på diplomatisk noggrannhet, vår tid är van att ställa på aktstycken af dylik vigt. Men vi vidhålla på det bestämdaste, att afvikelserna i allo äro betydelselösa, enär äfven den svenska öfversättningen troget återger monarkens afsigter.Ordins första anmärkning är den, att ordet „å nyou „вновь" framför „bekräfta och stadfästa landets religion och grundlagaru utelemnats i den svenska texten. Att härmed icke, såsom han förmenar, från finsk sida af-setts ett förhöjande af Borgå-aktens betydelse genom förtigande af tidigare löften, synes bl. a. deraf, att ståndens talmän redan dagen förr än den kejserliga försäkran upplästes och öfverlemnades högtidligen uttalade för monarken ständernas tacksamhet för hans löften om bibehållande af

landets religion och författning.

Ordins andra anmärkning gäller tillägget i den svenska texten af ordet „landets" framför religion. Ryska texten, förmenar han, talar endast om stadfästande af alla undersåtars religion i gemen och hvars och ens i synnerhet, men genom det inskjutna ordet blef evan-gelisk-lutherska läran stadfäst. Det säger sig emellertid sjelft, att äfven en i allmänhet gifven försäkran måste komma sistnämnda trosform till godo, hvilken var nästan allena rådande i den då eröfrade delen af Finland. Det var egentligan först genom föreningen af Wiborgs län med huivuddelen af landet som grekisk-ryska läran fick nämnvärd betydelse. Men oafsedt detta lider det intet tvifvel, att bekräftelsen af „religionen" i sjelfva verket innebar en bekräftelse af den lutherska kyrkans ställning af statskyrka i Finland. Äfven enligt den ryska texten stadfäste kejsaren „de rättigheter och privilegier, hvart och ett stånd inom detta furstendöme — hittilsåtnjutit". Men det var bl. a. just i presteståndets privilegier den lutherska kyrkans rättigheter, sådana de sedan reformationen utbildat sig, voro noggrant angifna. Vidare erinra vi derom, huru biskop Tengströms talmansed med kejsarens begifvande innehöll förbindelsen „att upprätthålla och försvara den sanna och rena evan-gelisk-lutherska läran". Och sist och slutligen förekommer sjelfva uttrycket „landets religion" i ett af kejsaren sanktioneradt, högtidligen till ständerna afgifvet aktstycke. De af Speranski undertecknade, i H. M:ts egen närvaro den l6/28 mars inför ständerna upplästa kejserliga propositionerna inledas med följande förklaring: „Sa Majesté Impériale en réunissant les états de Finlande en une Diète générale a bien voulu donner par là une preuve solemnelle de ses intentions généreuses de conserver et maintenir inviolablement la religion, les loix, la constitution du pays, les droits et privilèges de tous les états en général et de chaque citoyen en particulier". („Då H. K. Majestät i nåder täckts sammankalla Finlands ständer till en allmän landtdag, har Han derigenom velat lemna Nationen ett offenteligt bevis af sin ädla afsigt att i sin fulla helgd förvara och bibehålla landets religion, lagar och statsförfattning, dess ständers fri- och rättigheter i gemen samt hvarje medborgares i synnerhet").

Det öfversättningsfel, Ordin härefter anför, består deri, att i stället för „undersåtar" användts ordet „in-byggare". Gerna må det inexakta i denna öfversätt-ning medgifvas, men då Ordin vill göra troligt, att kejsarens försäkran gälde endast för dem bland Finlands inbyggare, hvilka redan föregående år aflagt trohetseden och sålunda erkänt sig såsom ryske undersåtar, står detta i uppenbar strid med Alexanders egen upprepade förklaring. I det tal, hvarmed kejsaren vid hyllningen mottog ständernas tro- och huldhetsed, betecknar han denna såsom afgifven af Finlands invånare — „les habitans de la Finlande" — och yttrar angående sin försäkran: „en leur (aux habitans de la Finlande) promettant de maintenir leur religion, leurs loix fondamentales, j'ai voulu" etc. etc.1 I Nåd. Kung. den säger kejsaren, att han genom ifrågavarande försäkran förbundit sig att „cunfirmer et assurer — les droits et les privilèges — dont tous les habitans de la Finlande ont joui jusqu'à présent".2

Den fjerde bland Ordins anmärkningar beträffar förekomsten af ordet „konstitution" i den svenska texten i singularis, då den ryska deremot har detsamma i pluralis. Vi upprepa hvad vi redan under vår tidigare polemik med Ordin i denna punkt hafva anfört. I sitt tal vid landtdagens öppnande yttrade kejsaren

1 »Då jag lofvat dem (Finlands invånare) att bibehålla deras religion och grundlagar, har jag velat*. etc. etc.

* »—bibehållandet af — de fri och rättigheter — alla Finlands inbyggare — till närvarande tid åtnjutit».till ständerna: „J'ai promis de maintenir votre constitution, vos loix fondamentales;" — „Jag har lofvat uppehålla eder konstitution, edra grundlagar". Och såsom vi sett, heter det lika uttryckligt i inledningen till landtdagspropositionerna, att kejsaren bekräftat „la constitution du pays" — landets statsförfattning. Vi kunde tillägga åtskilliga andra exempel på förekomsten af ifrågavarande ord i singularform i dåtida, af kejsaren godkända aktstycken. Vi åtnöja oss med att anföra endast ett, som visar att äfven ständerna uppfattat saken på samma sätt. I sitt tal inför tronen vid hyllningen den 17/29 mars uttryckte bondeståndets talman ståndets underdåniga tacksamhet för kejsarens löfte att bibehålla *Finlands konstitution.* I den franska öfversättning, hvari talet förelades kejsaren, lyder detta yttrande: „Aussi l'ordre des paysans va mettre aux pieds de V. M. I. ses remerciments les plus soumis de l'assurance solemnelle, scellée par la signature de Votre nom auguste, que V. M. I. vient de donner aujourd'hui selon les loix fondamentales de ce pays du maintien très gracieux de la

constitution de Finlande".«För den af Eder Kejserliga Maj:t, i likhet med Landets grundlagar, i dag högtidligen afgifne, och med Eder Kejserliga Maj:ts Höga underskrift beseglade försäkran att allernådigst vidmagthålla Finlands Constitution, nedlägger äfven Bonde Ståndet dess allerunderdånigste tacksägelse.»

Nåväl, huru söker Ordin komma från dessa försäkringar och uttalanden, hvilka i tydlighet lemna intetöfrigt att önska? Dels derigenom att han förvisar dem till bilagorna eller med lätt hand utan kommentarier glider öfver dem, dels åter genom att öfversätta konstitution, der det förekommer i singularis, med „ordning", „organisation" (П, 343).1 Ja, läsaren må tro, om han vill och kan, att Alexander I, La Harpes lärjunge, icke känt betydelsen af ordet konstitution och icke vetat, hvad hans löfte om bibehållande af „votre constitution", „la constitution du pays", „la constitution de Finlande" m. fl. liknande uttryck inneburo!

I den femte och sista af sina anmärkningar mot ifrågavarande öfversättning påpekar Ordin såsom en af-vikelse af största vigt, att manifestet i den ryska texten benämnes грамота, (= edikt), medan deremot den svenska texten använder den i Sverige brukliga benämningen „försäkringsakt". Må vi åter se efter, huru kejsaren sjelf uttryckt sig. I Nåd. Kung. den -?3”*1.8 betecknar Alexander sitt i ständernas närvaro och i den Högstes helgedom afgifha manifest såsom „un acte solemnel" — en högtidlig akt — genom hvilken han velat „bekräfta och försäkra" (confirmer et assurer) Finlands invånare om bibehållande af deras religion m. m.2

1 Hvad Ordin i sammanhang med föreliggande fråga yttrar angående kejsar Alexander H:s och Alexander HLs regentförsäkran (H, 340) skall längre fram upptagas till granskning.

* I sin öfversättning af denna kungörelse utelemnar Ordin (П, 358) ordet »acte« på de tvenne ställen, hvari det förekommer i det franska originalet.Är det således med orätt man i Finland benämnt och benämner manifestet „försäkringsakt?"1

Vi hafva sålunda genomgått samtliga Ordins anmärkningar mot öfversättningen. Under polemiken angående Mechelins „Précis du droit" hade han ännu velat lemna det outredt, hvarifrån felen härledde sig.2 Numera tvekar han ej att kalla aktstycket „förfalskadt". Ja, det är det ord han använder. Samma författare, som i sitt eget arbete begår tallösa förvrängningar och t. o, m. sådana af svåraste beskaffenhet — vi erinra t. ex. om hans återgifvande af yttrandet i Rehbinders memoirer angående monarkens funktion i vårt land.— han har mod att påstå, det barn och barnabarn i Finland vuxit upp och bildat sig sina politiska opinioner i den tro, att ifrågavarande „förfalskade öfversättning" vore autentisk (II, 340—341).

Såsom vi sett, äro „grundlagarne“, „коренные за-коны“ bekräftade i manifestet af den 15/гт mars. Det är en ytterst obekväm omständighet för Ordin, ty hvad

x Härvid må beröras Ordins beskyllning, att »de finska författarena tvärtemot ett uppenbart faktum» framställa manifestet af den 15/я mars såsom motsvarande den regentförsäkran, konungame af Sverige enligt grund-lagame voro skyldige att afgifva (П, 354). Äfven i denna punkt är den i Finland häfdvunna framställningen fullkomligt öfverensstäm mande med den tolkning, som vid sjelfva hyllningen gjorde sig gällande. Ofvan finnes redan anfordt ett utdrag ur det tal, hvari bondeståndets talman betecknade kejsarens försäkran såsom afgifven »selon les loix fondamentales de ce pays* — enligt detta lands grundlagar.

* Jfr Novoje Vremja för den ®/ai januari 1888.båta vi sådant förhållande alla försök att bortförklara betydelsen af ordet konstitution? Den som börjar, måste fortsätta, och så tar vår författare tappert ihop med att bortförklara också ordet „grundlagarne44. Han framkommer med en teori om en skilnad mellan rot-(коренные законы) och grundlagar (основные законы). Endast de senare vore af politisk natur, i det de fastställa grunderna för statsordningen, de förra deremot angifva „föremål för en allmän och af gammalt inrotad uppfattning44, sådana som vid ifrågavarande tid i Finland: böndernas frihet, allas rättighet att ega jord, frihet från tvångsrekrytering.1 Naturligtvis är det endast dessa senare rättigheter och friheter Ordin medger, att kejsarens bekräftelse af „коренные законы44 afser (H,

336). Men nu har kejsaren flerfaldiga gånger användt de franska orden „loix fondamentales4*. Också de böra således tolkas såsom egande endast sistnämnda inskränkta betydelse. I denna anda öfversättes sedan förklaringen

„J’ai promis de maintenir votre constitution, vos loix fondamentales44 derhän, att den afser bibehållandet af en viss, mera eller mindre obestämd administrativ „ordning44 och särskilda ännu mera obestämda rotlagar om bondefrihet o. s. v. (II, 344).

1 Ordin förtiger, att folkets politiska rättigheter, dess delaktighet i lagstiftning och beskattning, räknade i Sverige ech Finland lika gamla anor som någonsin dess sociala frihet, och att alla dessa olika rättigheter vuxit ihop till ett organiskt helt.Gentemot dylika godtyckligheter torde mången läsare önska att icke längre uppehållas vid Ordins utläggningar af manifestet den ,5/27 mars 1809. Men vi hafva föresatt oss att i vigtigare moment låta vår granskning följa författaren ända in i hans sista smyghål och måste derför vädja till läsarens tålamod.

Må vi för ett ögonblick supponera, att det oförnuftiga vore förnuftigt och att allt, hvad Ordin anfört om konstitution och grundlagar, vore riktigt. Hvad skulle väl återstå af Alexander I:s försäkran? Jo, monarkens stadfästelse af „de privilegier och rättigheter hvart och ett stånd inom berörda furstendöme särskildt och alla undersåtar som detsamma bebo, så högre som lägre, enligt konstitutionerna hittils åtnjutit". Eller för att anföra orden i Nåd. Kung. den stadfästelsen

af „les droits et les privilèges dont chaque état en particulier et tous les habitans de la Finlande en général ont joui jusqu’à présent". Till de rättigheter, Finlands befolkning åtnjutit under den svenska tiden, hörde jäfven rätten att genom dess laglige representanter deltaga med monarken i afgörandet af statens allmänna angelägenheter. Men den finsk-svenska folkrepresentationen var en ståndsrepresentation och af de särskild^ ståndens rättigheter var den första och förnämsta: ståndets andel i folkrepresentationens lagstiftnings- och beskattningsrätt. Kejsar Alexanders bekräftelse af de privilegier och rättigheter, hvarje stånd isynnerhet och hela be-befolkningen i gemen ditintils åtnjutit, innebär således, äfven utan afseende på hvad der för öfrigt ingår om bibehållande af landets konstitution och grundlagar, en bindande stadfästelse af det finska folkets politiska befogenheter, eller m. a. o. af Finlands statsförfattning.

Ordin hänvisar till begynnelseorden i försäkringsakten: „sedan Wi, efter Försynens skickelse, tagit Storfurstendömet Finland i besittning", och tillägger: „Dessa ord innehålla principen, icke om en konstitutionel, utan om en sjelfherskande regent, hvars makt erkännes vara af Gud" (II, 335—336). Begreppsförvirringen är uppenbar, och man frågar sig med förvåning, huruvida Ordin verkligen icke vet, att äfven konstitutionella monarker härleda sin makt från Gud och att särskildt äfven konungen i Sverige, t. o. m. under „frihetstiden", benämnt sig konung „med Guds nåde".

Ett skäl, till hvilket Ordin upprepade gånger återkommer, för att framhålla det omöjliga deri, att Alexander skulle stadfäst en konstitution för Finland, är det, att ett sådant förfarande hade varit stridande mot Rysslands statsförfattning. Vi vilja till en början ställa oss på Ordins ståndpunkt och antaga — ett antagande, som visserligen är orimligt och oförenligt med det faktiska förhållandet — att Finland vid tiden för Borgå landtdags öppnande underlydt samma lagar som Ryssland. Stod det då icke i den ryske sjelfherskarens fria skön att tilldela Finland en särskild författning? Och egerhan icke fortfarande denna rätt att införa en konstitution, vare sig uti kejsaredömet i dess helhet eller i någon af dess delar? Ställa vi oss åter på verklighetens bas och erinra oss, att ingen enda rysk ukas år 1809 var gällande i Finland, gestaltar sig frågan såsom följer: kan den ryska sjelfherskaren vara konstitutionel monark uti ett annat, med kejsaredömet oupplösligen förenadt land? Då Ordins påstående inpebär ett förnekande af denna möjlighet, rekommendera vi till hans begrundande följande utdrag ur Art. I i Wiener kongressakten af den 9 juni 1815: „Le Duché de Varsovie — est réuni à PEmpire de Russie. Il y sera lié irrévocablement par sa Constitution, pour être possédé par Sa Majesté l’Empereur de toutes les Russies, Ses héritiers et Ses successeurs à perpétuité. Sa Majesté Impériale se réserve de donner à cet Etat, jouissant d’une administration distincte, l’extension intérieure qu’Elle jugera convenable. Elle prendra avec Ses autres titres celui de Czar, Roi de Pologne —. Les Polonois, sujets respectifs de la Russie, de l’Autriche et de la Prusse, obtiendront une représentation et des institutions nationales".1

1 «Hertigdömet Warschau — är förenadt med ryska kejsarriket. Genom sin konstitution skall det vara dermed oupplösligen sammanbundet, för att i all framtid innehafvas af H. M. Kejsaren af Ryssland, Hans arfvin-gar ech

efterträdare. Hans Kejserliga Majestät förbehåller sig att åt denna stat, som erhåller en särskild förvaltning, gifva den inre utsträckning, Han finner lämpligt. Jemte sina öfriga titlar antager Han den af Te'er ,KonungDet var i enlighet med denna artikel kejsar Alexander undertecknade det med Ryssland för all framtid förenade Polens konstitution. Att Polen för det närvarande utgör ett ryskt guvernement och är under-kastadt Rysslands lagar, är en sak för sig, men de slutsatser, Ordin möjligen häraf ville draga i afseende på Finland, undanbedja vi oss på det bestämdaste, så länge han icke i detta land kan uppvisa händelser, analoga med dem, som ledde till upphäfvandet af den polska författningen.

Art. I. i Wiener kongressakten är äfven i annat hänseende upplysande. Hertigdömet Warschau erkännes deri uttryckligen såsom stat med egen konstitution och kejsar Alexander antar titeln Tsar eller Konung af Polen, alldeles såsom han redan tidigare erkänt Finland såsom stat (état)1 med egen författning och antagit titeln Storfurste af Finland. Men detta oaktadt betecknar kongressakten invånarne i det återupprättade konungariket Polen såsom „sujets de la Russie", ryska undersåtar, uppenbarligen för att derigenom framhålla, att Polen i förhållande till utlandet var en del, en provins, af ryska riket. Häraf framgår, huru obefogadt det är att, såsom Ordin gör det, söka slå mynt ur den omständighet, att Alexander i ett bref till Napo-

af Polen —, Rysslands, Österrikes och Preussens polska undersåtar skola erhålla en representation och nationella institutioner —».

1 Jfr. häx ofvan sid. 7.leon på våren 1808 benämner Finland „province russe" och jemväl i manifestet den 5/n juni 1808 angående Finlands förening med ryska riket omtalar Finland såsom provins. Oafsedt, att dessa aktstycken hänföra sig till en tid, då kejsaren ej ännu fattat ett definitivt beslut angående den ställning, han ville tilldela Finland inom den ryska rikskomplexen, är det orätt att anse uttrycket provins enligt dåtidens språkbruk såsom oförenligt med bekräftelsen af en särskild statsförfattning för Finland. Det är lika orätt som om någon på grund af orden „sujets de la Russie" i Wiener kongressakten skulle påstå, att nämnda akt icke erkände Polen såsom stat och icke tillerkände polackerna en egen konstitution.

Jemte det Ordin förnekar, att kejsar Alexander alls bekräftat en konstitution för Finland, vill han bevisa, att åtminstone icke den dåvarande svenska statsförfattningen, sådan den förelåg hufvudsakligen i Regeringsformen af år 1772 och i Förenings- och Säkerhetsakten af år 1789, blifvit stadfäst. Hvad han i sådant syfte anför, är i intet afseende mera bevisande än hans tidigare sofismer.

Han hänvisar till ett samtal, hvilket dagen före hyllningen föreföll mellan Speranski och f. d. ordföranden i finska deputationen baron Mannerheim jemte en annan finsk adelsman von Morian. Enligt Mannerheims, af Castrén refererade, anteckningar hade Speranski der-vid anmärkt, att vissa stadganden i R. F. 1772 och F. o. S. A. 1789, hvilka författningar Mannerheim och Morian betecknade såsom „landets egentliga grundlagar, dem Hans Majestät försäkrat att bibehålla", icke syntes under dåvarande förhållanden „passande". Ordin framställer händelsen såsom ett misslyckadt försök från fin-narnes sida att få ifrågavarande grundlagar uttryckligen citerade i kejsarans försäkran (II, 355). Han förtiger derför visligen, hvad Mannerheim tillägger efter att hafva omnämnt, huru han på aftonen samma dag, uppskrämd af ett rykte, att kejsaren icke ernade stadfästa 1772 års regeringsform, uppsökte Speranski och hos honom fick genomläsa den försäkran, kejsaren sedan afgaf och som i allmänna termer bekräftade landets grundlagar och hvarje stånds fri- och rättigheter. „Med glädje häröfver", så lyda Mannerheims ord, „begaf jag mig tranquilt till mitt hem".1

Med anslutning till Speranskis anmärkning påpekar Ordin enskilda stadganden i de svenska grundla-garne, hvilka kejsarens försäkran omöjligen kunnat afse, och drar sedan härur den slutsats, att dessa lagar icke heller i öfrigt blifvit stadfästa. Dervid gör han sig saken lätt genom att såsom gällande ännu år 1809 anföra äfven sådant, som efter Förenings- och Säkerhetsaktens antagande helt och hållet eller delvis förlorat

1 Castrén, Skildringar, s. 141.sin giltighet. Så är t. ex. förhållandet med det formulär till konungaförsäkran, som i Sverige antogs vid riksdagen 1778 och hvars ordalydelse han aftrycker såsom nedsättande för hvarje rysk monark (II, 352, och bilagorna II, 47). Redan vid Gustaf IV Adolfs kröning kom detta formulär endast i modifierad form till användning. Sådant är emellertid af jemförelsevis mindre vigt, ty onekligen innehöllo grundlagarne i Sveriges

rike 1809 bestämningar, hvilka omöjligen kunde gälla i Finland efter detta lands förening med ryska riket. Härtill hör bestämningen i § 1 R. F. 1772, att monarken skall bekänna sig till den lutherska läran, likasom äfven § 3 i samma regeringsform, som föreskrifver: „Med succes-sionsordningen till riket blifver alldeles vid arfförenin-gen, såsom then år 1743 i Stockholm gjord och vidtagen blifvit —.u Att stadganden af denna art ipso facto genom Finlands afskiljande från Sverige blifvit upphäfda och att äfven Finlands ständer genom att hylla Rysslands kejsare såsom Finlands storfurste erkänt denna grundlagsförändring, var naturligtvis redan 1809 klart för enhvar, utan att någon före Ordin (H, 315, jfr II,

337) fallit på det orådet att citera sagda paragrafer såsom bevis på att den svenska författningen vore vare sig möjlig eller omöjlig i Finland.

Det är icke stadganden af denna art, som vållat svårigheter vid bestämmandet, hvad som härstädes efter år 1809 varit gällande lag. Orsaken är en annan.Såsom naturligt är innehålla de författningar, hvilka stiftats för Sverige och Finland i förening, stundom bestämningar, hvilka icke direkte kunnat tillämpas på Finland ensamt för sig, bl. a. derför att de institutioner de förutsätta icke 1809 förefunnos härstädes och delvis icke heller senare blifvit härstädes inrättade. Den svårighet, som sålunda uppkom, kunde fullkomligen lösas endast genom en af monark och ständer i grundlags-enlig ordning företagen modifikation och omarbetning af lagarnes innehåll. Då detta, ehuru redan 1809 af-sedt och senare ofta påtänkt, icke kom till stånd, är det obestridligt, att en viss osäkerhet i några punkter blef rådande. Och lika obestridligt är det äfven, att denna osäkerhet i många fall under den första tiden var liktydig med en utvidgning af monarkens makt, ity att afgörandet faktiskt blef beroende af den tolkning, han och hans rådgifvare omfattade. Hade Ordin påpekat detta, så hade derom intet varit att anmärka. Men han går betydligt längre. Då han i en svag stund — oaktadt alla sina försäkringar i motsatt riktning — förutsätter såsom möjligt, att Alexander afsett en stad-fastelse af vissa stadganden i den svenska författningen, skyndar han sig genast att tillägga, att enär desamma icke äro i hans försäkran uppräknade, — „förblef allt beroende af den ryska kejsarens godtycke" (П, 337). Med andra ord: kejsaren bekräftar de fri- och rättigheter, hvarje stånd isynnerhet och alla inbyggare i ge-

ıomen dittils åtnjutit, „lofvande att bibehålla dessa för-moner och författningar fasta och oförryckta i sin fulla kraft“, men denna bekräftelse är en nullitet, emedan sagda fri- och rättigheter, sagda författningar icke hvar för sig blifvit i försäkringsakten citerade. Hvilken grad af omdömesförmåga månne författaren tilltror sin läsarekrets, då han vågar framkomma med dylika absurditeter?

Det vore sannerligen onödigt att inlåta sig på en utförlig bevisning derom, att R. F. 1772 och F. o. S. A. 1789 äro de grundlagar, kejsarens försäkran främst afsåg. Just i dem äro ju de fri- och rättigheter fullständigast och bestämdast angifna, som Finlands inbyggare ditintils åtnjutit. De otaliga hänvisningar till dessa lagar, hvilka sedermera under den tid Ryssland och Finland varit förenade från regeringens sida förekommit, bilda äfven de ett fullgiltigt bevis i antydt syfte. Och huru ständerna redan 1809 uppfattade saken, visar en blick på deras protokoll,1 der såväl Regeringsformen som Förenings- och Säkerhetsakten fler-faldiga gånger äro åberopade. Då bondeståndet den vidtog med behandlingen af de kejserliga propo-

1 Af literaturförteckoingen till Ordins arbete likasom äfven at sjelfVa innehållet framgår, att författaren ur dessa protokoll icke känner annat än hvad Castréns skildring innehåller. Så påstår han (II, 346), att af de tal, som vid landtdagens öppnande framsades af ståndens talmän, endast de af biskop Tengström och bonden Kockars hållna numera föreligga. I verkligheten deremot finnas äfven landtmarskalkens och borgareståndets talmans orationer tryckta i resp. stånds protokoll.propositionerna, „upplästes Regeringsformen af den 21 augusti 1772, Förenings- och Säkerhetsakten af den 21 februari och den 4 april 1789, Kongl. Försäkran om allmogens fri- och rättigheter af den 4 april samma år, Riksdagsordningen af den 24 januari 1617 och öfriga författningar, som komma att lända till efterrättelse vid öfverläggningarne".

Såsom ett ytterligare bevis, att Alexander I omöjligen bekräftat för Finland 1772 års regeringsform, anför Ordin äfven den omständighet, att Jägerhorns memorial af den 26 februari 1809 om utarbetande af en ny konstitution för Finland icke ledde till resultat (II, 387 o. ff.). Huru premiss och slutsats härvid sammanhänga, visar Ordin

icke, men citerar deremot en skrifvelse af Speranski till De Geer, dagtecknad den 6 juni 1809, som på det bestämdaste uppfordrar landtmarskalken att begränsa ständernas förhandlingar till de kejserliga propositionerna. „Ingenting främmande för dessa propositioner", så yttrar Speranski, „får komma under diskussion; sådan har H. K. M:ts afsigt städse varit, ehuru det ännu återstår att afgöra flera ämnen af högsta intresse för landets väl och isynnerhet för vinnande af soliditet åt dess konstitution: dessa ämnen äro af den natur, att de böra moget öfvervägas, förr än de föreläggas ständerna till behandling, och då intet ännu är förberedt för ett sådant arbete, skola alla frågor af denna art för ögonblicket sorgfälligt skjutas åtsidan. Eders Excellence medgaf sjelf riktigheten af denna anmärkning, då jag i Petersburg och i Borgå hade äran att tala med Eder om det förslag till en reform af konstitutionen, hr Jägerhorn hade framstält".«Rien d’étranger à ces propositions ne sera admis à la discussion; telles ont toujours été les intentions de S. M. I. et quoiqu’il se présente encore plusieurs matières très intéressantes à régler pour le bien du pays, et surtout pour la solidité de sa constitution: mais ces matières sont de nature à être mûrement approfondies avant que de les proposer à la discussion des états, et comme rien n’est encore préparé pour ce travail, ces sortes de questions doivent être pour le moment soigneusement écartées. V. Exc. est convenue elle même de la justesse de cette observation lorsque j’ai eu l’honneur de l’entretenir à Pétersbourg et à Borgo sur le projet de réforme de la constitution, proposé par Mr Jegerhorn». — Förbudet att upptaga andra ämnen än de i de kejserliga propositionerna ingående berörde ingalunda ständernas grundlagsenliga rätt att i petitionsväg göra det. Speranski hade sjelf i en skrifvelse till landtmarskalken af den 20 april rekommenderat denna utväg, och såsom bekant hafva stånden i sjelfva verket 1809 såväl gemensamt som hvart för sig ingått till regeringen med petitioner i de mest olika ämnen. — Om denna skrifvelse anmärker Ordin (II, 390), att den bevisar, „hvilken betydelse tillkommer landtdagen i Borgå och de i förbigående[!] fälda yttranden, hvarmed man likasom stadfäste Finlands konstitution". Kort derefter tillägger han, att skrifvelsen icke tarfvar kommentarier. Den gör det icke heller. Speranski förklarar kejsarens vilja vara, att alla frågor rörande en reform af Finlands författning (la constitution du pays) böra, såsom icke tillräckligt förberedda, för denna gång (pour le moment) undanskjutas. Författningen, hvars tillvaroerkännes och hvars konsolidering i framtiden ställes i sigte, förblir således oförändrad, sådan den innehålles i tidigare lagbud, och ur brefvet framgår såsom kejsarens och Speranskis mening rena motsatsen till det hvad Ordin derur deducerar.

Mera än en gång har läsaren redan varit tvungen att taga kännedom af de invektiv, hvarmed Ordin öfverhopar äfven de ryska statsmän, hvilka icke gentemot Finland varit besjälade af samma förstörelselust och samma hat mot fria institutioner, som kännetecknar hans framställning. Vi hafva äfven sett, att icke heller monarkens person dervid skonas. Men alla antydningar om Alexanders oförmåga och osjelfständighet såsom statsman, om hans obekantskap med den Heliga Skrift o. s. v. träda i skuggan inför följande beskyllning: „Genom att bekräfta den svenska konstitutionen såsom grundlag för detta land (Finland) skulle kejsar Alexander hafva råkat icke endast i motsägelse till sin heliga pligt emot Ryssland — en pligt, som han vid sin kröning högtidligen inför Guds anlete hade erkänt, — utan rent af i fiendtlig ställning till kejsaredömet" (II, 337).

Ordin beskyller således kejsaren att hafva brutit den ed, han vid sin kröning aflagt. Beskyllningen blir icke en annan derigenom, att den sker i hypotetisk form. Ty, såsom vi sett, det står orubbligen fast, att Alexander bekräftat för Finland den konstitution, som dessförinnan var gemensam för Finland och Sverige.Äfven detta gjorde han inför Guds anlete, eller för att begagna hans egna ord: i den Högstes helgedom, „dans le sanctuaire de l’Etre Suprême", och han gjorde det icke endast muntligen, utan i en af honom undertecknad, till Finlands ständer högtidligen öfverlemnad försäkringsakt. Uti sina tal till ständerna och i sina manifest till Finlands folk har han under Borgå landtdag och långt senare upprepade gånger erkänt hela innebörden af denna handling, alla de förpligtelser han dermed öfvertagit. Ordin vet allt detta, men resonnerar det oaktadt: *skulle* Alexander hafva bekräftat Finlands författning, så hade han brutit sin kröningsed, m. a. o. om han gjort, hvad han faktiskt gjort, är han edsbrytare. Och icke nog härmed. Alexanders samtlige efterträdare, kejsar Nikolai, Alexander II och Alexander III, hafva en hvar bekräftat Finlands statsförfattning, och Ordins beskyllning riktar sig således äfven mot dem. Lyckligt nog för författaren har han sitt hypotetiska „skulle" såsom kryphål. Naturligtvis! Så måste det vara, för att den kejserliga ryska hofmästaren icke skulle träffas af en högmålsprocess.

Och detta arbete är af Kejserliga Vetenskapsakademien prisbelönt!

*

De öfverläggningar, som efter försiggången hyllning vidtogo vid landtdagen, äro af största betydelse för ordnandet af Finlands inre angelägenheter, men afnnderordnad vigt i fråga om Finlands förhållande till Ryssland. Vi skola derför yttra oss helt kort om hithörande kapitel af Ordins arbete, och kunna så mycket hellre göra det, som också författaren blott i enskilda punkter ingått i detaljer.

Ordin förnekar ständernas uttalanden i samtliga dem förelagda frågor betydelsen af i något hänseende bindande beslut; enligt honom voro de endast meningsyttringar, vid hvilka monarken fäste det afseende honom för godt syntes. Såsom stöd för denna åsigt åberopar han ställen ur sjelfva propositionerna och ur Speranskis bref, der det är fråga om ständernas utlåtanden („avis“). Då han sedan i De Geers rapport till kejsaren af den ,5/27 april finner den oskyldiga, ingenting bevisande benämningen „décisions4* använd om de beslut, i hvilka ständerna stannat, utbrister han i glåpord och insinuerar, att De Geer och kamrater insmug-lat detta ord i skrifvelsen, som „kejsaren naturligtvis ej läste så nogaa, och „afsigten i det kända syftet var vunnen“ (II, 367—368). Månne det varit samma personer, som äfven i Speranskis skrifvelse till De Geer af den insmuglat uttrycket „conclusions définitives" om samma sak, eller i Speranskis bref till Sprengtporten af den 2/i4 april den passus, der han framhåller, huru fördelen deraf, att det närmare förslaget till reglemente för landets blifvande styrelse öfverlemnades till utarbetning åt en komité, sammansatt af landtdagensegna medlemmar, vore den, att ständernas *bifall* sålunda blefve så mycket säkrare (par là son consentement en sera plus sûr)? Det är emellertid så, att en undersökning efter denna metod icke leder till resultat. „Utlåtande“, avis, var ett uttryck, som under Gustaf III allmänt användes om ständernas skrifvelser till Hans Majestät, oafsedt, huruvida monarken grundlagsenligt var berättigad att ensam afgöra ärendet eller icke.Såsom ett särdeles upplysande exempel citera vi § 3 i 1786 års riksdagsbeslut: «Vid öfvervägande af hvad 40, 41, 42, 43 och 57 §§ i regeringsformen stadga, och då 1617 års riksdagsordning ej blifvit antagen till efterrättelse i de delar, hvaruti den genom regeringsformen ändrad är, hafva vi enhälligt stannat i den tanke: att uti de ärender, hvaruti Riksens Ständers *utlåtande,* likmätigt nyssanförde ställen i grundlagen, eger rum, utom i privilegii och bevillningsmål, derom särskildt stadgande i samma lag igenfinnes, fordras tre stånds sammanstämmande pluralitet för att utgöra Riksens Ständers röst; men åter när två stanna emot två, att saken förfaller och förblifver i samma skick den förut varit». Att detta stadgande verkligen afsåg frågor, i hvilka ständerna voro med monarken lika berättigade, framgår tydligen redan ur den första af här citerade paragrafer, § 40 R. F. 1772, hvilken lyder: »Ej må Konunger någon ny Lag utan Ständernas vetskap och Samtycke göra, eller någon gammal afskaffa». Det bör således ej uppväcka förvåning, att samma uttryck vid Borgå landtdag finnes användt angående ständernas samtliga svar på Hans Majestäts propositioner, och för frågan, hvilken kraft och verkan svaren rättsligt egde, är benämningen af alldeles ingen betydelse. Hans Majestät hade bekräftat Finlands grundlagar: häraf framgår såsom en nödvändig följd, att den rättsliga karakteren af ständernas uttalande i hvarje enskildt fallvar beroende af den befogenhet, nämnda grundlagar allt efter ärendets natur tillerkände ständerna. En detaljgranskning, utförd efter denna grundsats, ger vid handen, att besluten delvis innehöllo stadganden, hvilka engång sanktionerade icke mera kunde upphäfvas, annorlunda än med ständernas i laglig ordning meddelade samtycke, delvis åter specialföreskrifter, hvilka fortfarande i allo förblefvo underkastade regentens förgodtfinnande.

Ordins skildring af ständernas förhandlingar och brefvexlingen emellan Speranski och de ledande männen vid landtdagen öfverflödar af insinuationer om finnarnes sträfvan att på bakvägar tillskansa sig en makt, som kejsaren icke afsett att lägga i deras händer. Efter allt det ofvan sagda anse vi oss emellertid fritagne från att vidare i denna punkt behöfva bemöta hans förvrängningar. Vi annotera endast, huru han numera förklarar och bedömer Speranskis handlingssätt: förledd af finnarnes „smicker", sökte den ryske statssekreteraren vara dem till behag och bekymrade sig föga om Rysslands intressen! (II, 377).

*

Landtdagens högtidliga afslutande egde rum den 7/19 juli. För andra gången hade kejsaren infunnit sig i Borgå,

der han efter mottagandet af ständernas svar på de kejserliga propositionerna hemförlofvade landtdagen med följande, ofta återgifna tal:„En réunissant les États de la Finlande en une Diète générale J'ai voulu connoître les désirs et les sentimens de la nation sur ses véritables intérêts.

J'appelai votre attention sur les objets les plus importans à votre prospérité. Me reposant entièrement sur la loyauté de votre caractère, fort d'ailleurs de la pureté de Mes intentions, J'ai laissé à vos délibérations une parfaite liberté. Aucune influence, aucune autorité étrangère à la vôtre, n'osa franchir le seuil de ces portes. J'ai veillé sur l'indépendance de vos opinions. Absent, Je Me trouvois au milieu de vous par les voeux que Je ne cessois de faire pour le succès de vos travaux.

Les avis que vous venez d'émettre portent le caractère de la sagesse et de l'amour de la patrie. Je les prendrai en considération dans l'oeuvre importante que Je médite pour votre prospérité.

Vos travaux cessent dès ce moment. Mais en vous séparant, vous avez des devoirs essentiels à remplir.

Portez dans le sein de vos provinces, imprimez dans l'esprit de vos compatriotes la même confiance qui a présidé ici à vos délibérations. Inspirez-leur la même conviction, la même assurance sur les objets les plus importans à votre existence politique: le maintien de vos loix, la sûreté personnelle, le respect inviolable à vos propriétés.Ce peuple brave et loyal bénira la Providence qui a amené l'ordre de choses actuel. Placé désormais au rang des nations, sous l'empire de ses loix, il ne se ressouviendra de la domination passée que pour cultiver des rapports d'amitié lorsqu'ils seront rétablis par la paix.

Et Moi, J'aurai recueilli le plus grand fruit de Mes soins quand Je verrai cette nation tranquille au dehors, libre dans l'intérieur, se livrant sous la protection des loix et des bonnes moeurs à l'agriculture et à l'industrie, par le fait même de sa prospérité rendre justice à Mes intentions et bénir ses destinées".

Talets svenska text var följande:

„Då Jag sammankallat Finlands Ständer till en Allmän Landtdag, har Jag velat känna Nationens tankar och önskningar i afseende å Landets sanna väl.

Jag har fästat Eder uppmärksamhet vid ämnen af högsta vigt för den allmänna välfärden. Öfvertygad om redligheten af Edra tänkesätt, äfvensom medvetande af Mina rena afsigter, har Jag lemnat åt Edra öfverläggningar den fullkomligaste frihet. Inga magtspråk, ingen främmande obehörig inflytelse hafva kränkt Edra rådpläginingar. Jag har vakat öfver deras fria och ostörda lopp, och ehuru frånvarande, har Jag varit jämt hos Eder med Mina önskningar för framgången af Edra göromål.De svar och utlåtanden jag nu af Eder emottagit, röja ej mindre klokhet än kärlek för Fosterlandet. Jag skall taga dem under Nådigt öfvervägande, i den författning jag är sinnad göra för Finlands väl.

Edra arbeten upphöra från denna stund: men äfven åtskiljde, hafven I vigtiga plikter att uppfylla.

Återbären i skötet af Edra hemvist, och intrycken i Edra medborgares sinnen det inbördes förtroende som rådt i Edra öfverläggningar. Underhållen samma tänkesätt och öfvertygelse, om de för Eder politiska ställning vigtigaste fördelar, om Edra Lagars helgd, om personlig säkerhet och ostörd egendomsrätt.

Detta ädla och redliga Folk skall då välsigna den Försyn, som stadgat sakernas närvarande ordning. Upphöjdt för framtiden ibland Nationernas antal, under sina Lagars skydd, skall det ihågkomma sin fordna styrelse, blott för att så mycket fastare underhålla de vänskapsförbindelser som freden skall återföra.

Och Jag, Jag skall hafva skördat den yppersta frukt af mina omsorger, då jag får se detta Folk lyckligt, ostördt af främmande anfall, fritt inom sig, öfverlämnande sig under Lagarnas och sedernas hägn, till åkerbruket och andra lofliga närings-yrken, och, genom uppnådd verkelig sällhet, rättfärdiga Mina afsigter och välsigna sin lott".

Ju noggrannare man genomgår kejsar Alexanders uttalanden vid Borgå landtdag, desto tydligare framståhans verkliga afsigter beträffande Finlands framtid. Vid ständermötets öppnande hade han, utom löftet att uppehålla landets konstitution och grundlagar förklarat: „Cette réunion fera époque dans votre existence politique" —

„detta möte bildar en vändpunkt i eder politiska tillvaro". I det afslutningstal, vi senast anfört, uppmanar han ständernas medlemmar att hos sina landsmän i Finlands olika provinser sprida samma tillförsigt, hvaraf de sjelfva besjälades, „sur les objets les plus importans à votre existence politique" — „i afseende på de ämnen, som äro vigtigast för eder politiska tillvaro". Och vidare säger han i detta tal om det finska folket: „placé désormais au rang des nations, sous l'empire de ses loix", — „upphöjdt för framtiden bland nationernas antal, under sina lagars skydd". Det stod icke i Alexanders, likaså litet som i någon annan mensklig makt att i etnografiskt hänseende tilldela finnarne en plats bland nationernas antal, — denna plats innehade de sedan medeltidens dunklaste århundraden, — men väl kunde han skapa för detta folk en egen statlig tillvaro. Detta och ingenting mindre afsåg kejsaren. Han förklarar, att det finska folket under sina lagars skydd skall vara *„libre dans l'intérieur",* „fritt inom sig", oafhängigt i sin inre styrelse, oberoende af lagar och myndigheter, hvilka icke äro dess egna. Men märk väl: oafhängigt endast i detta hänseende. Kejsaren tillförsäkrar Finland ingen oafhängighet gentemot främmande makter. Denförutsättning, på hvilken alla hans försäkringar hvila, är att Finland står, icke i personalunion med Ryssland, utan i oupplöslig förening dermed, att det utgör en del, en underafdelning — väl icke af kejsaredömet i afseende på dess lagstiftning och förvaltning, — men af det ryska kejsarriket i dess förhållande till utlandet. I öfverensstämmelse härmed hyllades Alexander af Finlands ständer icke endast såsom storfurste till detta land, utan jemväl såsom rikets öfverhufvud. Då härolden den 17/29 mars i Borgå domkyrka, efter det kejsaren afgifvit sin försäkran och ständerna aflagt tro- och huldhetseden, hvilken kejsaren förklarade sig med öm rörelse mottaga, framträdde till tronen och utbragte ett lefve för landets nye monark, skedde det med orden: „Lefve Alexander I, Kejsare öfver hela Ryssland och Storfurste till Finland",

Angående de ord, med hvilka kejsaren afslutade landtdagen, fäller Ordin (II, 409) följande omdöme: „Kejsaren-segrarens känslofulla tal ådagalade mera godt hjerta än hög uppfattning af kejsaredömets politiska intressen — — —. Det var en tribut åt tidehvarfvet, en tribut åt frasen, som var tidens kännetecken. Om fäderneslandskärleken taltes och skrefs der mycket och vältaligt, men af en verklig uppfattning af den sanna patriotismen förefans der föga". Det är samma tankegång, som redan tidigare, men i ännu mera stötande form, mötte oss i författarens påstående, att kejsaren brutitsin kröningsed, derest han verkligen bekräftat Finlands statsförfattning. Det är en återupprepad beskyllning, att Alexander genom sitt handlingssätt mot Finland skadat Rysslands intressen. Må vi derför stanna vid frågan, huruvida det finska folkets rol vid Borgå landtdag varit endast den mottagandes eller om det icke genom sina representanter framburit en gengåfva, värdig den rika skänk det af kejsaren mottog.

Ja, denna skänk var rik, så rik, att det endast sällan är förunnadt t. o. m. jordens mäktigaste att lyck-liggöra ett helt folk med något motsvarande. Under sekler hade Finlands invånare i fredlig och krigisk idrott troget stått vid Sveriges sida, dervid tillkämpande sig den ståndpunkt i kultur, på hvilken landets egna nationella intressen, i så många hänseenden afvi-kande från de svenska, småningom började framträda i befolkningens medvetande. Måhända hade Finland under normala förhållanden och under tidernas lopp också såsom en del af det svenska väldet kunnat för-värfva sig det oberoende i afseende å inre angelägenheter, dessas förkofran oafvisligen fordrade. Men vare härmed huru som helst, till en dylik utveckling lem-nade den internationella politiska ställningen i norden, sådan den gestaltade sig efter kampen mellan Peter den Store och Karl XП, ingen möjlighet. Ryssland trängde mot Bottenhafvet, och efter att redan tidigare tvenne gånger hafva ockuperat Finland innehade de ryska här-skarorna på våren 1809 hela landet ända till dess nordligaste gränser. Blef eröfringen beståndande, stod det i segrarens fria skön att med sin öfvermakt söka förtrampa den brådd till en egen, efter det finska folkets seder och skaplynne afpassad kultur, som redan uppspirat, och att med våldsam hand söka intvinga detta folk i en för detsamma främmande, dess handlingskraft förlamande samhällsordning. Men det var icke bland ruiner hvarken af enskild menniskolycka eller hela folkslags sträfvanden och förhoppningar Alexander den Högtälskade, „le Bien-aimé“, upprest sitt regentideal. Genom att tilldela Finland inre oafhängighet möjliggjorde han den expansion af folkets inneboende kraft, den materiella och intellektuella uppblomstring, detta århundrade härstädes skådat och hvilken föga någonsin i liknande utsträckning förekommit under samma breddgrad och i en natur så karg som Finlands. Här om någonstädes gäller satsen: verket prisar mästaren.

Den gäller äfven beträffande de frukter af Alexanders handlingssätt, Ryssland inhöstat redan omedelbart efter föreningens ingående.

I sitt helsningstal vid landtdagens öppnande hade kejsaren förklarat ständermötet vara afsedt att stärka de band, som förenade Finlands folk med sakernas nya ordning och att komplettera de rättigheter, krigslyckan skänkt honom. „Cette réunion--------------------est desti-

née à affermir les noeuds qui vous attachent au nou-vel ordre de choses, à compléter les droits que le sort de la guerre M'a déférés". Efter emottagandet af ständernas trohetsed framhöll han, att de band, som förenade honom med Finlands invånare, voro genom hyllningsakten helgade — „consacrés par cet acte so-lemnel". I Nåd, Kung den f betecknade han den ed, ständerna och särskildt bondeståndets medlemmar frivilligt aflagt, såsom bindande för Finlands alla invånare, — erkännande dermed, att den trohetsed, som föregående år genom vapenmakt aftvungits befolkningen, icke gjorde tillfyllest. Alla dessa uttalanden, likasom många andra i samma riktning och för öfrigt kejsarens hela uppträdande, ådagalägga, hvilken vigt han fäste dervid, att finnarnes tvungna underkastelse efterträddes af en frivillig, hvars bindande kraft de sjelfva kände och erkände. Och icke mindre än i Alexanders ädla, menniskovänliga sinnelag bör förklaringen härtill sökas i den militära och politiska situationens kraf.

Sedan krigets början var en expedition mot det egentliga Sverige planlagd i S:t Petersburg. Dagarne före landtdagens öppnande egde det första försöket till utförande rum, men misslyckades. Kejsaren var emellertid fast besluten att låta förnya detsamma, hvilket också sedan skedde och ledde till krigets afslutande. Men huru, om de folkresningar, hvilka föregående år rasat i Finland, åter utbröto vid en tidpunkt, då landet var nästan blottadt på ryska trupper? Och om de

iiunderstöddes af den svenska, möjligen äfven af den engelska flottan? Ingen chauvinism, huru kortsynt den än må vara, kan förneka, att de ryska korpsernas ställning i denna händelse blifvit ganska kritisk, ty må vi erinra oss, att äfven kriget mellan Ryssland och Turkiet fortfarande pågick. Läget blef deremot totalt ett annat, så snart Finlands pacifikation var säkerstäld. Denna förutsättning för alla vidare åtgärder var vunnen, i och med detsamma kejsaren genom sin till ständerna afgifna försäkran bekräftade Finlands författning. Från denna stund tedde sig föreningen med det ryska riket för Finlands invånare icke mera såsom ett förintande af deras dyrbaraste rättigheter, utan såsom början till ett högre utvecklingsskede i deras politiska tillvaro.

Och huru olika gestaltade sig icke äfven för framtiden de svårigheter, den ryska politiken hade att bekämpa i norden, för den händelse, att Finland såsom en död vigt hängde vid rikskroppen, färdigt att vid första gynsamma tillfälle afslita sina bojor, eller att detsamma lojalt och troget, dertill drifvet af egna intressen, fasthöll vid föreningen med Ryssland. Det kan icke hafva varit med känslor af oblandadt förtroende till Napoleon Alexander återvände från mötet i Erfurt. I brutalt öfvermod hade segraren vid Jena, på det slagfält der fransmännen tvenne år tidigare drefvo preussarne framför sig, föranstaltat en harjagt och dertillinbjudit en medlem af Preussens, ryska kejsaren nära stående konungahus. Och icke heller Alexander sjelf hade Napoleon fullkomligen skonat. I den ryska kejsarens och i storfursten Konstantins närvaro hade han på ett demonstrativt sätt låtit sina grenadierer förtälja om deras bragder mot ryssarne, så att Konstantin, för att beherska sin vrede, såg sig föranlåten att aflägsna sig. Hos Alexander måste, om ock för ögonblicket undertryckt, den aning uppstiga, att Ryssland förr eller senare egde att bestå en kamp om tillvaron med denna despot, hvilken i monarkerna icke mindre än i folken såg endast lekbollar för sina nyckerTatitcheff, som för det närvarande i Madame Adams tidskrift »La Nouvelle Revue» offentliggör en serie artiklar om förhållandet mellan Alexander och Napoleon, »Alexandre et Napoléon, d'après leur correspondance inédite» yttrar (häftet för den 1 september 1890):

»L'entrevue d'Erfurt apparut aux yeux des contemporains comme l'apogée de l'entente pacifiques et amicale établie entre les deux souverains de Russie et de France. L'histoire doit l'envisager sous un point de vue différent. Elle constate notamment qu'il s'y est déjà produit un certain relâchement des liens fermés à Tilsit, et cela pour des raisons diverses dont quelques-unes incombent à Napoléon, les autres à Alexandre.» — — — »Dans les réticenses de Napoléon, Alexandre voyait percer un germe de défiance qui engendrait des soupçons

assez vagues encore dans son propre esprit.». Det var ingalunda antagligt, att Sverige i en dylik kamp förblefve neutralt; de ännu blödande såren från det krig, som knappt gått till ända, skulle säkert under vanliga förhållanden ställa detsamma med alla dess krafter bland Rysslands fiender. Då kom möjligen det anfall motPetersburg, som Gustaf III planlagt, till utförande, samtidigt som Rysslands arméer hade att möta de härmassor, Napoleon vältade fram mot rikets andra hufvudstad Moskva. Annorlunda äfven då, om det stod fast, att Finlands folk icke önskade den förra föreningen med Sverige återstäld. Det svenska anfallet blef då ofarligt, ja det måste uteblifva, ty utan finnarnes medverkan och trots deras motstånd kunde man i Sverige aldrig hoppas på att återförvärfva det förlorade, förutom att sjelfva tanken på en kamp mellan svenskar och finnar för den dåvarande generationen innebar en omöjlighet. Vi behöfva knappt tillägga, att hvad vi sålunda antydt verkligen inträffade 1812. Napoleon sökte locka Sverige med utsigten att återvinna Finland, men i stället afslöt den svenska regeringen, som kände sinnesstämningen härstädes, förbund med sin fordne fiende. Ryssland kunde sända alla sina trupper mot den främmande invasionen, så mycket hellre som Finland sjelfmant erbjudit sig att äfven för sin del uppställa manskap till Östersjökustens försvar. Det har med en viss förvåning påpekats, hurusom endast några år efter det Finland öfvergått till „arffienden", finska trupper under finskt befäl garnisonerade i Rysslands hufvudstad, medan riket var inveckladt i en jättekamp med Europa. Äfven afklädt möjlig retorisk öfverdrift, innehåller det omdöme ganska mycken sanning, atthistorien föga eger ett annat exempel på en eröfring, som burit dylika frukter.Äfven den ryska historikern Zlobin, De diplomatiska förbindelserna mellan Ryssland och Sverige under de första åren af kejsar Alexander I:s regeringstid, öfvers. af H. Hjärne, s. 118, anmärker om händelserna 1812: »Litande på finnarnes känslor, kunde vi rikta alla våra krafter emot Napoleon.»

Hvad betyder vid sidan af fakta, sådana som dem, vi här påpekat, Ordins hånfulla anmärkning, att om Alexander verkligen afsett ett stadfästande af Finlands konstitution, han bordt tala icke om komplettering, utan om minskning af sina genom krigslyckan förvärfvade rättigheter (II, 344)?V. Från Borgå landtdag till innevarande tid.

Genom manifestet af den 5/n juni 1808 hade kejsaren tillkännagifvit för Finlands invånare sitt fasta beslut att för all framtid förena deras land med ryska riket. Genom sina representanter vid Borgå landtdag hade Finlands folk å sin sida medverkat till föreningen och hyllat Alexander såsom landets storfurste och rikets öfverhufVud. Återstod ett erkännande från Sveriges konung, att hans tidigare rättigheter öfver Finland numera tillkommo kejsaren af Ryssland.

Indirekte hade Sverige, kunde man säga, redan dagarne före Borgå landtdag erkänt den faktiska skils-messan emellan detsamma och Finland. Genom revolutionen i Stockholm den 13 mars 1809 hade den sista svenska konung, åt hvilken Finlands invånare aflagt trohetsed, blifvit störtad, och interimsregeringen hade alldeles icke inkallat representanter från storfurstendö-met till den omedelbart efter statshvälfningen utlysta riksdagen, genom denna underlåtenhet medgifvande det finska folket handlingsfrihet. Då svenska kronan se-sedermera uti fredstraktaten i Fredrikshamn den 5/17 september 1809 äfven formligen afstod sina anspråk, voro folkrättens alla fordringar med hänseende till giltigheten af föreningen mellan Finland och Ryssland uppfylda.

Af fredsunderhandlingarna meddelar Ordin en vidlyftig skildring (II, 434—486), som är oväntadt fri från de utväxter, hvilka vanställa öfriga afdelningar af hans arbete. Tidigare har Zlobin med stöd af arkivaliskt material framstält hufvudgången af underhandlingarna, men då hittils ingen mera detaljerad skildring förelegat, eger den rad af depescher från ryska utrikesministern arkiv, hvilkas innehåll Ordin i sitt slutkapitel refererar och af hvilka han dessutom aftrycker flera bland sina bilagor, intresse för såväl forskare som äfven en större allmänhet. Naturligtvis har dock den allmänna tendens, som genomgår boken, också här tryckt sin prägel på framställningen.

Det är med högt uttalad tillfredsställelse Ordin följer underhandlingen i dess olika skeden; han jublar, att i Fredrikshamn godtgjorde utrikesministern grefve Rumjantsoff de fel, Speranski begått i Borgå och Petersburg. Anledning till detta påstående finner han i den bestämdhet, hvarmed Rumjantsoff genomdref Rysslands fordringar, och särskildt i hans vägran att låta i fredstraktaten ingå en af de svenska underhandlarene påyrkad

förbindelse af kejsaren att bibehålla Finlands inbyggare vid deras religion, lagar och privilegier. Ordininser ej eller vill ej inse, att den utgång, sistnämnda fråga erhöll, och särskildt också de motiv, Rumjantsoff åberopade, tydligt gifva vid handen, att äfven vid fredens afslutande akten i Borgå tillerkändes en betydelse, som alldeles icke öfverensstämmer med vår författares egen utläggning. I sin skrifvelse till kejsaren, dagteck-nad Fredrikshamn den anför nämligen Rumjantsoff följande: „För att afsluta denna depesch, bör

jag nämna för Eders Majestät, att då baron Stedingk1 ofta och enträget talade om nödvändigheten att intaga en artikel, som tillförsäkrar Finland dess fria religions-öfning, dess lagar, dess privilegier och garanterar hvar och en vid dess egendom, ville jag ej tillåta, att en dylik artikel kom under diskussion, framhållande, att allt detta var föremål för den inre förvaltningen och således icke kunde blifva ämne för en diplomatisk öf-verenskommelse. Baron Stedingk citerade såsom stöd för sin mening exemplet af särskilda traktater, hvari uti sjelfva verket den makt, som afträder någon provins, alltid stipulerar vissa förbehåll till förmån för de undersåtar, öfver hvilka han afsäger sig sina rättigheter. Jag nekade icke, att han citerade riktigt, men jag hade lätt att för honom uppvisa den ringa analogin emellan alla tidigare ackvisitioner och den af E. K. M:t nyligen gjorda. Eders Majestät hade vunnit finnarnes kär-

1 Den öfverordnade af de svenska fredsunderhandlarena.kärlek, hade uppträdt bland dem såsom deras herskare redan före fredsfördraget, hade i egen person mottagit deras trohetsed och hade i egenskap af deras suverän öppnat deras storfurstendömes ständerförsamling. Detta argument gjorde mig god tjenst. SköldebrandDen andra af de svenska fredsunderhandlarena. ensam har senare lemnat till AlopaeusDen andra af de ryska fredsunderhandlarena. ett af honom uppgjordt förslag till denna artikel, redigeradt, enligt hvad han trodde, på ett sätt, som är förenligt med min princip och deras fordringar." Rumjantsoff tillägger, att han funnit Sköldebrands förslag antagligt med en obetydlig förändring. „Det försvagar icke, utan det tvärtom bekräftar och bestyrker min princip, som gick ut på att framställa E. M:t såsom herskare öfver Finland redan före fredens afslutande."»Pour terminer cette dépêche je dois rendre compte à V. M. que monsieur Stedingk ayant souvent et d'une manière trop réitérée parlé de la nécessité de faire un article qui assurât à la Finlande la liberté de son culte, ses loix, ses privilèges, et garantît la propriété d'un chacun, je ne voulus pas, Sire, admettre qu'un pareil article fut mis en discussion, mettant en avant que tout cela étant objet d'administration interne, ne devait pas être le sujet d'un engagement diplomatique. Monsieur de Stedingk citoit en sa faveur l'exemple de divers traités où il se trouve en effet que la Puissance qui cède des provinces, stipule toujours en faveur des sujets auxquels elle renonce. Je ne disconvins pas de ce qu'il citoit juste, mais il me fut aisé de lui montrer le peu d'analogie de toutes les acquisitions précédentes à celle que venait de faire Votre Majesté Impériale. Elle avoit conquis l'amour des Finlandais; Elle s'est présentée parmi eux comme leur Maître, avant le traité; Elle a reçu Elle-même le serment de leur fidélité; Elle a ouvert, comme leur Souverain, les états de leur Grand-Duché. Cet argument m'a bien servi. Monsieur Sköldebrandt seul a remis depuis à monsieur d'Alopeus un projet qu'il venoit de faire de cet article, croyant, disoit-il, l'avoir rédigé de manière à pouvoir concilier mon principe et leurs instances.

Ce projet est sous la lettre C. Je n'ai rien répondu encore, mais je préviens V. M. qu'avec un très léger changement je me propose de l'admettre. Il n'affoiblit en rien, au contraire il donne force et valeur à la dignité de mon princip qui étoit de montrer V. M. comme Maître de la Finlande avant le traité.» Bilagor till Ordins arbete, II, 143.Grefve Rumjantsoff var, såsom bekant, alldeles ingen vän af de koncessioner, kejsaren gjort finnarne, och det är också skälet, hvarför Ordin lofprisar denna statsman såsom den enda ryska patrioten bland alla Alexanders rådgifvare. Men t. o. m. Rumjantsoff tvekar icke att beteckna det sätt, hvarpå kejsaren förvärfvade Finland såsom afvikande från vanliga eröfringar. Han vill göra gällande, att kejsaren redan före freden egde öfver detta land icke endast en vanlig eröfrares utan en laglig monarks rättigheter. Och såsom bevis åberopar han uttryckligen händelserna vid ständermötet i Borgå; kejsarens uppträdande derstädes och den tro- och huldhetsed, Finlands ständer till honom der aflagt. Från denna synpunkt sedt var det onekligen konsekvent att från fredstraktaten utesluta hvarje annan garanti af Finlands lagar än ett omnämnande af den försäkran, kejsaren redan afgifvit.

Art. 6 i fördraget, sådan den slutligen antogs, har följande lydelse: „Sedan H. M. Kejsaren af Rysslandredan gifvit de ojäfaktigaste bevis af den rättvisa och mildhet, hvarmed H. M. beslutit att regera öfver inne-vånarne i

det land Han sig nyligen tillvunnit, i det Han ädelmodigt, sjelfmant och af egen böjelse försäkrat dem om en fri utöfning af deras religion, af deras egendomsrätt och privilegier; ser H. M. Konungen af Sverige sig dymedelst frikallad från den Honom annars heliga pligt att göra förbehåll härom till sina fordna under-såtares förmån."

Af de regeringsåtgärder, hvilka sammanhängde med förhandlingarna vid landtdagen och dels föregingo fredsslutet, dels följde efter detsamma, skildrar Ordin med omständlighet tillsättandet i landets dåvarande hufvud-stad af „Hans Majestäts Regeringskonselj uti Storfur-stendömet Finland"* Utom att han bland sina bilagor fullständigt aftrycker det för konseljen den e/te augusti 1809 af kejsaren undertecknade reglemente, refererar han äfven i texten vigtigare delar deraf, bl. a. början af inledningen (П, 422—423). Denna inledning lyder enligt det franska originalet:

„NOUS ALEXANDRE PREMIER, Empereur et Autocrateur de toutes les Russies etc. etc. etc., Grand Duc de Finlande. Salut.

Parmi les moyens d'assurer la prospérité de la Finlande, l'établissement d'une administration généraleNOUS a paru d'une nécessité urgente. Il importoit au bien-être de l'Etat que les administrations provinciales eussent un point central, un tribunal suprême qui pût les diriger, maintenir l'unité de principes, assurer la force et l'action de la loi, veiller à la distribution de la Justice et imprimer un mouvement salutaire à la propagation des lumières et aux progrès de l'industrie.

Une commission spéciale formée de citoyens de la Finlande distingués par leurs lumières et leurs vues patriotiques fut appellée à combiner les élémens de cette institution d'après les principes que NOUS lui avons prescrit. Ayant examiné ce travail et après lui avoir donné toute l'étendue d'utilité dont il étoit susceptible, NOUS l'avons proposé å la délibération de la Diète.

Ayant entendu les avis des Etats et considérant qu'une administration générale, revêtue d'une autorité suffisante pour le maintien des loix et basée sur des principes libéraux, ne manquera pas d'exercer la plus salutaire influence sur le bien-être de l'Etat, NOUS avons décrété et décrétons ce qui suit,w

I den svenska text af reglementet, som publicerades i Finland, har ifrågavarande inledning följande lydelse :„WI ALEXANDER den liste, Kejsare och Sjelfherskare öfver alla Ryssar m. m. m. Storfurste af Finland, Helse Eder samtelige Finlands Innebyggare med Gud allsmäktig.

Bland medlen att stadga Finlands sällhet, har inrättningen af dess allmänna styrelse synts Oss vara af den största angelägenhet. Statens allmänna bästa fordrade, att den särskildta Embetsmanna verknings kretsen i Provinceme skulle ernå en Förenings-punkt, eller en Öfver-Styrelse, som hade att leda dem, att bibehålla sammanstämmelse i grundsatser, gifva Lagarne styrka och verksamhet, vaka öfver rättvisans skipande, och meddela en förmånlig rörelsekraft till främjande af allmän upplysning och idoghet.

En särskild Committé af Finske Medborgare, utmärkte för kunskaper och tillgifvenhet för sitt Fosterland, har haft sig uppdragit att göra första utkastet till berörde inrättning, efter de af Oss i sådant afseende stadgade grunder. Sedan Vi granskat detta Förslag, och gifvit det samma all möjelig riktning till allmän nytta, hafva Vi det samma till Landets församlade Ständers vidare öfverläggning i Nåder aflemnat.

Sedan Vi inhemtat deras deröfver afgifne utlåtande, och blifvit öfvertygade att en öfverstyrelse, försedd med tillräckelig makt till lagarnas hägn, och stödjande sig på ädla grundsatser, ofelbart på ett verksamt sätt skall bidraga till Landets bästa, hafva Vi till allmän efter-rättelse fastställt, såsom Vi ock härmedelst fastställa följande."

Ordin ntelemnar denna gång alla kommentarier, och läsaren förblir således i okunnighet, huru tankegången i detta aktstycke och särskildt den omständighet, att kejsaren, såsom vi redan i vår tidigare polemik mot Ordin hade påpekat, framhåller Finland i dess helhet såsom stat i motsats till dess särskilda provinser, huru detta låter förena sig med den uppfattning, att Finland sjelft intet annat vore än en rysk provins. Ännu svårare är det trångmål, hvaruti Ordin försättes genom manifestet af den mars 1810, som slutligen ordnade en annan af de vid landtdagen behandlade frågorna, nämligen den om Finlands militär. Han finner rådligast att hvarken i texten eller

bilagorna anföra följande uttalande, hvarmed kejsaren inleder ifrågavarande manifest:

„Du moment que la Providence NOUS a remis le sort de la Finlande, NOUS résolûmes de gouverner ce pays comme une nation libre et jouissant des droits que sa constitution lui garantit.

Les preuves de dévouement que les habitans NOUS ont donné depuis le serment de fidélité qu'ils NOUS ont offert de leur plein gré par leurs représentans réunis en Diète n'ont pu que NOUS raffermir - dans cette résolution.Tous les actes émanés jusqu'ici, pour l'administration intérieure de ce pays, ne sont qu'une suite et une application de ce principe. Le maintien de la religion et des lois, la réunion de la Diète, la formation du Conseil de Régence au sein de la nation, la conservation intacte de l'ordre judiciaire et administratif, en sont des preuves qui doivent assurer à la nation finnoise les droits de son existence politique,"1

„Ifrån den stund, då, genom Försynens skickelse, Finlands öde blef Oss anförtrott, har Vår föresa tts varit,

1 Läsaren torde härvid erinra sig, att kejsaren redan i det tal, hvarmed han öppnade landtdagen i Borgå, yttrade: »Cette réunion fera époque dans votre existence politique», likasom äfven, att han i sitt afslutningstal den Vio juli 1809 omnämnde »les objets les plus importans à votre existence politique». Den vigî, kejsaren faste vid dessa sina upprepade uttryck om Finlands politiska existens, framgår vidare ur det nådiga handbref till generalmajoren, baron, sedermera grefve, J. F. Aminoff, hvilket Alexander aflät såsom svar på de finska officerarenas underdåniga tacksamhetsbetygelser för de genom manifestet den l5/a7 mars 1810 dem tillerkända förmåner. Bret-vet, hvartill originalet förekommer å det Aminoffska godset Bilax i Finland, har följande lydelse (underskrift och datum äro af kejsarens egen hand):

Monsieur le general major Baron d'Aminof, j'agrée avec beaucoup de plaisir les sentimens de reconnoissance que vous venez d'exprimer au nom des braves officiers de l'armée finoise. En fixant leur sort, j'ai voulu prouver combien il m'est agréable de voir cimenter les liens qui les attachent à leur patrie. Mon but est rempli du moment qu'ils reconnoissent le motif qui me fait agir : c'est de voir se consolider l'existence politique de la nation finoise et d'accroître les moyens de sa prospérité. Sur ce je prie-Dieu qu'il vous ait, Monsieur le Baron d'Aminof, en sa sainte garde.

St. Petersbourg Alexandre.

ce 26 Avril 1810.att styra detta land, på ett sätt, öfverensstämmande med Nationens frihet och de, i dess Constitution, henne förvarade rättigheter.

De bevis af tillgifvenhet, Invånarne lemnat Oss, efter den trohetsed, de, af fullkomlig fri vilja, ärbjudit Oss, genom deras vid landtdagen samlade fullmäktige, hafva icke annat kunnat, än hos Oss befästa denne föresats.

Alla de författningar, Vi hittils vidtagit, i afseende å landets inre styrelse äro blott en följd och en till-lämpning af denna grundsats. Religionens och lagarnes bibehållande, Ständernes sammankallande till en allmän landtdag, inrättningen af en Regerings-Conseil i Nationens sköte, den lagskipande och verkställande maktens orubbade skick, utgöra härå tillräckeliga bevis för att försäkra Finska Nationen om dess Politiska tillvarelse, och de rättigheter, den samma åtfölja."

Utom denna autentiska, ofórtydbara förklaring af kejsar Alexander angående hans afsigter beträffande Finland föreligga andra senare uttalanden af kejsaren i samma riktning, hvilka samtligen äfven de lemnats af Ordin oomnämnda. Vi anse oss böra citera några bland de vigtigaste.

I Nåd. Instruktionen af den p окѢоЪ.ег 1811 förden

6 norember

i Petersburg för handläggning af Finland rörande ärenden inrättade komité läses: „Då Vi önske, att de mål,rörande Finlands Allmänna Styrelse, som till Vår om-pröfning inkomma, måge granskas, beredas och afgöras i enlighet med detta lands af Oss bekräftade lagar och författningar, hafVe Vi etc. etc.tf § 1 i instruktionen lyder sedan såsom följer: „Committén för Finska

ärenderne inrättas i afseende å de måls granskning och beredande, som enligt Landets Grundlagar och Reglementet för Finlands Regerings-Conseil bero uppå Högsta Magtens omedelbara afgörande.w Må läsaren uppmärksamma detta uttryck: enligt landets grundlagar. I den ryska originaltexten användes deri orden „корен-ные законы", hvilka Ordin, då de förekommo i Alexanders försäkringsakt af den I5/a7 mars 1809, frånkände all betydelse af politiska fundamentallagar och lät gälla endast såsom rotlagar rörande bondefrihet, allas rätt att köpa jord m. m. Gentemot denna utläggning står, såsom läsaren finner, kejsarens förklaring uti ifrågavarande instruktion, att „коренные законы" angifva, hvilka ärenden äro beroende af Högsta Maktens afgö-rande, eller med andra ord fastställa monarkens såväl pligter som rättigheter.

Genom återföreningen af det sedan fredssluten i Nystad och Åbo till Ryssland hörande Viborgs län med det öfriga Finland uppfylde Alexander en önskan, som af det finska sjelfständighetspartiet uttalats redan under Katarina H. För nämnda landsdel återgaf han dermed möjligheten att under lagar och institutioner, som voro

12rotfästa i dess tidigare historia, uppresa sig ur det lägervall, hvari den under ХУШ århundradet råkat genom införandet af en för densamma i allo främmande förvaltning. Finland i dess helhet åter fastknöt kejsaren genom denna sin åtgärd ännu starkare än tidigare med tacksamhetens och den egna fördelens band vid det ryska väldet; detta vid en tidpunkt, då brytningen med Frankrike redan stod för dörren. För frågan om kejsarens ställning till Finlands konstitution är en af författningarna rörande Viborgs läns återförening, K. Förordn. den derigenom upplysande, att

kejsaren med egen hand deri infört följande stadgande: „Ståndens representationsrätt vid riksdagarne bestämmes för Viborgs län i enlighet med hvad uti Storfurstendö-mets Konstitution (въ Конституціи Великаго Княжества Финляндіи) derom stadgadt är.“

Sist och slutligen må här af författningar, emanerade under Alexander I, anföras in extenso Nåd. Kungörelsen den 9/2i februari 1816, hvars vigt och betydelse läsaren delvis lärt känna redan ur vår inledning.

WI ALEXANDER den I:ste, med Guds Nåde Kejsare och Sjelfherrskare öiver hela Ryssland, samt Storfurste till Finland, etc. etc. etc.

Göre vetterligt: Att då, sedan Stor-Furstendömet Finlands förening med Vårt Rike, detta lands sällhet alltid utgjort ett älskadt föremål för Våra böjelser ochomsorger, hafve Vi, såsom en följd deraf, vid hvarje tillfälle, sökt att endast genom åtgärder syftande å allmänt väl, förbinda Yåre Finske Undersåtare till den trohet och tillgifvenhet Vi, såsom deras af Försynen tillsatta öfverhet, af dem äge rätt att fordra, och hvar-af Vi äfven åtnjutit flera osvikliga bevis, dem Vi med tillfredsställelse erkänne. Öfvertygade, att den Författning och de Lagar, som öfverensstämmande med Finska Folkets lynne, seder och bildning, under en lång följd af år utgjort grundvalen för dess borgerliga frihet och lugn, icke kunde, utan våda för dessa, inskränkas eller rubbas, hafve Vi ifrån förste stunden af Vår Regering öfver detta Land, icke allenast på det högtidligaste bekräftat samma Författning och Lagar, med de hvarje Finsk Medborgare, i följe deraf, tillkommande friheter och rättigheter, utan ock efter föregången öf-verläggning med Landets församlade Ständer, tillförordnat en särskilt Styrelse, som, under namn af Vår Rege-rings-Conseil, sammansatt af Finske Män, hittills i Vårt namn besörjt Landets Civila förvaltning och rättvisans skipande i sista Instance, oberoende af all annan makt, än Lagarnes, och den Vi, såsom regent, i följe af dem, Sjelfve utöfve. Det är på sådant sätt Vi velat både ådagalägga de tänkesätt, som ledt och framgent skola leda Oss, i hänseende till Våre Finske Undersåtare, och tillika, för evärdeliga tider, befästa den försäkran de af Oss emottagit, angående bibehållandet af derassärskilda Författning under Vår och Våre Efterträdares spira; Och då Vi nu, efter fulländandet af det värf Vi, för Vårt Rikes säkerhet och Europas allmänna lugn, med Försynens bistånd, i förening med Våre allierade, utfört, omsider återvunnit ett länge önskadt tillfälle att, utan hinder af vidsträcktare omsorger, mera oafbrutit sysselsätta Oss med Vårt Rikes inre angelägenheter, och deribland dem, som särskilt röra Finland, hafve Vi, för att ytterligare utmärka de afsigter Vi, med inrättningen af detta Lands omförmälde locala Styrelse, åsyftat, och Dess omedelbara förhållande till Vår Person, funnit lämpeligt, att i likhet med den benämning Högste Styrelse-Werken i Wårt Kejsaredöme och det der-med nyligen förenade Konunga-Riket Polen äga, tillägga Densamma namn af Wår Senat för Finland, utan förändring likväl af

dess nuvarande organisation, och ännu mindre af den Författning och de Lagar, Vi för Finland stadfäst och härmedelst än vidare, till alla delar, bekräfte. Jemte det Vi tillika, på det kraftigaste, försäkre, det Ledamöterne af denne Vår Finske Senat, framdeles likasom hittills, skola utses.endast bland in-födde eller naturaliserade Finske Medborgare bjude och befalle Vi fördenskull samtelige Wåre Finske Underså-tare, och dem sådant i öfrigt tillkommer, att hörsamma de åtgärder, som af Wår för detta Regerings-Con-seil i Finland, under Dess nu varande benämning af Kejserlig Senat, i Wårt namn och å Wåre vägnar vid-tagas: Det alle som vederbör till underdånig efterrättelse länder. Till yttermera visso, hafve Vi detta Egenhändigt undertecknat; som skedde i S:t Petersburg den 9 Februarii År efter Christi börd det 1816:de och af Wår Regering det femtonde.

Utan att numera anse oss behöfva särskildt fästa uppmärksamheten vid någon af de pregnanta försäkringar, hvaraf detta aktstycke öfverflödar, fråga vi endast : huru hade kejsaren på ett mera tydligt och mera bindande sätt kunnat erkänna, att han för sig och sina efterträdare stadfäst Finlands författning? Och hvilken bärvidd i fråga om Finlands inre autonomi har icke hans förklaring, att han tillagt regeringskonseljen dess nya namn „i likhet med den benämning, Högsta Styrelseverken i Vårt Kejsaredöme och det dermed nyligen förenade Konunga-Riket Polen äga?" Naturligtvis den, att kejsaren tydligt ville framhålla nämnda regerings-konselj såsom oafhängig af och såsom koordinerad med högsta styrelseverken i de tvenne öfriga under hans spira lydande staterna.

Vid hyllningen i Borgå afgaf kejsar Alexander sin försäkran såsom innehafvare af och såsom representant för regeringsmakten i de förenade länderna. Finlands

ALEXANDER.ständer åter svuro kejsaren och storfursten tro och huldhet såsom representanter för då lefvande och alla efterkommande generationer af det finska folket. Ingen af de försäkringar och eder, regent och folk derefter utbytt, är således att anse såsom konstituerande vare sig i fråga om förhållandet mellan Finland och Ryssland eller beträffande monarkens ställning till Finlands statsförfattning. De uttala endast hvad som hade egt giltighet äfven dem förutan, såsom för all framtid fast-ställdt vid ingåendet af föreningen mellan Finland och kejsaredömet. Emellertid innehåller den engång för alla bekräftade författningen, jemte ett åliggande för Finlands folk att vid hvarje regentskifte aflägga trohetsed till den nye monarken, för denne en förpligtelse att afgifva försäkran om bibehållandet af landets lagar. I enlighet härmed är i sjelfva verket, såsom ofvan redan finnes antydt, dylik försäkran afgifven af samtlige Alexanders efterträdare.

Kejsar Nikolais försäkran af den ‚2/24 december 1825 är i allo likalydande med Alexanders, utom att inledningsorden: „sedan Vi, efter Försynens skickelse, tagit Storfurstendömet Finland i besittning," såsom naturligt är, blifvit utbytta mot: „sedan Vi, genom Försynens skickelse, kommit i ärftlig besittning af Storfurstendömet Finland". För en utveckling af Finlands författning i frisinnad riktning var Nikolais regeringstid ingalunda gynsam, men utan förbehåll erkände äf-ven denne monark, att Finland icke var ett ryskt gu-vernement och att hans makt härstädes var underkastad lagliga inskränkningar. Vi erinra derom, att det är Nikolai, som sanktionerat art. 4 i Rysslands grundlagar af följande lydelse: „Från Kejserliga Ryska tronen äro oskiljaktiga Tsardomet Polens och Storfursten-dömet Finlands troner.u Vi erinra vidare, att manifestet af den n/29 mars 1826, genom hvilket den i Petersburg år 1811 inrättade komitén för finska ärenden åter indrogs, innehåller: „då Vi derjemte för Finland velat stadga en, med Landets af Oss bekräftade Grundlagar och .Organiska Författningar öfverensstämmande ordning vid föredragningen hos Oss af de mål och ärender, som bero på Högsta Magtens afgörande, hafva Vi i Nåder bibehållit Stats-Secreterare-Embetet för Stor-Furstendömet Finland." § 1 art. II i samma manifest stadgar derefter, att till statssekreterare-embetet inkomma de mål, „hvilka enligt Landets Grundlagar och Organiska Författningar bero på Högsta Magtens granskning och afgörande."

„Landets af Oss bekräftade Grundlagar och Organiska författningar" — denna i den finska lagstilen något främmande formel utgör en öfversättning af den ryska textens „утвержденные Нами коренные законы и основныя постановленія". Häri möta vi således uttrycket „основные", hvilket Ordin saknade i kejsar Alexander I:s försäkran. Sitt omdöme, att sistnämnda aktstycke ej inne-bär en bekräftelse af Finlands statsförfattning, stödde han, såsom läsaren erinrar sig, bland annat äfven derpå, att icke ifrågavarande uttryck utan endast ordet „коренные" är deri användt. Nu finna vi emellertid, att kejsar Nikolai, hvars regentförsäkran är

affattad i samma ordalag som Alexanders, uttryckligen och upprepadt förklarar, att han bekräftat landets såväl „основные" som „ко-ренные законы". Det måste medges, att vår författare har en alldeles ovanlig otur. Icke utan skäl anmärkte en recensent redan genast då Ordins arbete utkom, att Alexander I i sina muntliga och skriftliga försäkringar stält förklaring vid förklaring, likasom han anat, att en hr Ordin i framtiden komme att förvränga äfven det tydligaste uttalande. Anmärkningen är träffande t. o. m, i fråga om statsakterna från Nikolais regering.

I det sammanhang, der Ordin påpekar, att ordet „konstitution" i Alexander I:s försäkran är begagnadt i pluralform, läses i hans arbete följande (П, 340): „För att för framtiden omöjliggöra ett missbruk af den föga märkbara skilnaden mellan uttrycken „enligt deras konstitutioner" och „enligt konstitutionen", fann kejsar Alexander II det vara riktigast att år 1855, då han uppsteg på tronen, vid afgifvandet af sitt med kejsar Alexander I:s öfverensstämmande löfte om bibehållande af finnarnes religion och privilegier lemna bort hela uttrycket och i stället insätta de rent ry-ska orden: „по прежнимъ установленіямъ." Det bief då en nödvändighet att äfven i den svenska öfver-sättningen använda motsvarande uttryck („enligt tidigare författningar"), hvilket alldeles icke betyder den tidigare konstitutionen. I denna form har sedan jemväl kejsar Alexander III:s manifest framträdt".

Den Herren vill förderfva, den slår han med blindhet. Annorlunda vore det oförklarligt, huru Ordin vågat i sin bok ens uttala Alexander II:s namn. Han känner, att denne monark återuppväckt och vidare utvecklat Finlands konstitutionella statslif, att han genom lag faststält den finska landtdagens periodicitet och på särskilda områden tillerkänt Finlands ständer vidsträcktare befogenheter än de af dem tidigare innehafda. Öf-versättaren af Mechelins „Précis du droit public du Grand-Duché de Finlande" har sjelf varit tvungen att i rysk öfversättning delgifva Rysslands allmänhet det tal på franska språket, hvarmed Alexander H den 18 september 1863 i egen person öppnade landtdagen i Helsingfors och hvilket lyder såsom följer:

„Représentants du Grand-Duché de Finlande.

En Vous voyant réunis autour de Moi, Je suis heureux d'avoir pu accomplir Mes voeux et vos espérances.

Mon attention s'est dès longtems portée sur un certain nombre de questions successivement soulevéeset qui touchent aux intérêts les plus sérieux du pays. Elles sont restées en suspens vu que leur solution de-mandoit la coopération des États. Des considérations majeures, dont l'appréciation M'est réservée, ne M'avoi-ent pas permis de réunir les représentants des quatre ordres du Grand-Duché durant les premières années de Mon règne. Néanmoins, J'ai pris à tems des mesures préparatoires pour arriver à ce but, et aujourd'hui que les circonstances ne sont plus de nature à motiver un plus long ajournement, Je Vous ai convoqués, afin de Vous faire part, après avoir préalablement entendu Mon Sénat de Finlande, des projets de loi et de quelques affaires administratives, dont Vous aurez à Vous occuper durant la session actuelle. Considérant leur gravité, Je les ai d'abord fait examiner par une commission, composée de personnes investies de la confiance de la nation. La publicité accordée aux débats de cette commission Vous a fait eonnoitre d'avance l'objet de vos délibérations et Vous avez été a même d'approfondir ces projets de loi en consultant les opinions et les besoins du pays. Malgré leur nombre et leur importance il Vous sera en conséquence possible d'en terminer l'examen définitif dans le délai fixé par la loi.

L'exposé financier qui Vous sera communiqué, Vous prouvera que les revenus de l'État ont toujours suffi pour couvrir les dépenses courantes et que l'accroissement considérable des impôts indirects, témoignagede la prospérité publique, a permis d'appliquer des ressources plus étendues au développement matériel et moral du pays.

J'ai autorisé le gouvernement du Grand-Duché a contracter des emprunts uniquement pour faire face aux besoins de la dernière guerre et pour couvrir les frais de construction du chemin de fer entre Helsingfors et Tavastehns.

Le compte-rendu de l'emploi de ces emprunts, qui Vous sera également communiqué, Vous fera voir que les revenus actuels de l'État suffisent pour amortir cette dette avec ses intérêts. Mon désir est toutefois qu'à l'avenir aucun nouvel emprunt ne soit fait sans la participation des États du Grand-Duché, à moins qu' une invasion

inopinée de l'ennemi ou quelque autre malheur public imprévu ne Nous en fasse une nécessité.

Les nouvelles contributions que Je fais proposer à la Diète tendent à réaliser différentes mesures destinées à augmenter le bien-être du pays et à faire prospérer l'enseignement du peuple. C'est à Vous à décider de l'urgence et de l'étendue de ces mesures.

Plusieurs des stipulations des lois fondamentales du Grand-Duché ne sont plus applicables à l'état des choses survenu depuis sa réunion à l'Empire; d'autres manquent de clarté et de précision. Désirant remédier à ces imperfections, Mon intention est de faire élaborer un projet de loi qui contiendra des explications etdes supplémens à ces stipulations pour être soumis à l'examen des États lors de la prochaine Diète, que Je pense convoquer dans trois ans. En maintenant le principe Monarchique constitutionel inhérent aux moeurs du peuple Finlandois et dont toutes ses lois et ses institutions portent le caractère, Je veux faire admettre dans ce projet un droit plus étendu que celui que possèdent déjà les États quant au règlement de l'assiette des impôts, ainsi que le droit de motion qu'ils ont anciennement possédé, Me réservant toutefois celui de prendre l'initiative dans toutes les questions qui touchent au changement de la loi fondamentale.

Vous connoissez Mes sentimens et Mes voeux pour le bonheur et la prospérité des peuples confiés à Ma sollicitude. Aucun de Mes actes n'a pu troubler l'entente qui doit régner entre le Souverain et la nation. Je désire que cette entente continue à être, comme par le passé, le gage des bons rapports qui M'unissent au brave et loyal peuple Finlandois. Elle contribuera puissamment à la prospérité d'un pays bien cher à Mon coeur et Me fournira un nouveau motif pour Vous rassembler périodiquement.

C'est à Vous, Représentants du Grand-Duché, à prouver, par la dignité, la modération et le calme de Vos discussions qu'entre les mains d'un peuple sage, décidé à travailler, d'accord avec le Souverain, dans un esprit pratique au développement de son bien-être, lesinstitutions libérales loin d'être un danger, deviennent une garantie d'ordre et de prospérité.

Je déclare ouverte la présente Dièteu.

Talets officiella svenska öfversättning, uppläst för Ständerna i kejsarens egen närvaro, har följande lydelse:

„Representanter för Storfurstendömet Finland!

Då Jag ser eder härstädes församlade, känner Jag Mig lycklig, att hafva kunnat uppfylla edra förhoppningar och Mina önskningar.

Länge har Min uppmärksamhet varit fästad vid ett antal i landets väl djupt ingripande frågor, hvilka efter hand blifvit väckte, men icke kunnat afgöras, emedan deras lösning beror af ständernas medverkan. Vigtiga statsskäl, dem Jag ensam ägt att bedöma, hafva under Mina första regeringsår hindrat Mig att~sammankalla Storfurstendömets ständer. Men jag har dock så tidigt låtit vidtaga förberedande åtgärder härtill, att Jag numera, då ingen tvingande anledning till uppskof förefinnes, kunnat församla eder, för att, efter det Jag hört min Senat för Finland, förelägga eder de lagförslag och öfriga ärender, hvilka skola utgöra föremål för edra öfverläggningar under denna landtdag.

Med afseende fästadt på dessa frågors stora vigt, har Jag låtit dem på förhand granskas af män, dertill utsedde af landets förtroende. Den offentlighet, som gifvits åt denna församlings förhandlingar, har beredteder tillfälle att på förhand lära känna ämnena för edra öfverläggningar och att öfvertänka dem, rådförande eder med nationens åsigter och behof. I följd häraf bör det blifva eder möjligt att, oaktadt frågornas omfattning och betydenhet, afsluta edra arbeten inom den af grundlagen för ständernas sammanvaro föreskrifna tid.

Af de redogörelser rörande landets drätsel, Jag vill låta åt eder öfverlemna, skolen j finna att statsverkets inkomster alltid varit tillräcklige för de löpande utgifternas betäckande, samt att en betydlig tillvext i de indirekta skatterna, som förmånligt vittnar för landets stigande välstånd, tillåtit allt större anslag användas till främjande af dess andliga och materiella intressen.

Endast till bestridande af krigskostnaderne åren 1855 och 1856 samt till bekostande af jernvägen mellan

Helsingfors och Tavastehus har Jag tillåtit Storfurstendömets styrelse att upptaga statslån. Äfven rörande dessa skall en redogörelse eder föreläggas, som utvisar, att ränta och amortissement för desamma kunna af statsverkets närvarande tillgångar bestridas. Min vilja är dock, att framdeles intet statslån må utan Storfurstendömets ständers medverkan upptagas, så framt icke plötsligt fientligt anfall eller annan oförutsedd allmän olycka skulle göra sådant oundgängligen nödvändigt.

De nya anslag, Jag vid denna landtdag af eder begär, afse också endast nya åtgärder för den allmännabildningens och välståndets höjande. Åt eder öfverlem-nar Jag att fritt afgöra öfver desse åtgärders lämplighet och omfång.

Flere stadganden i Storfarstendömets grundlagar äro icke mera tillämplige på de förhållanden, som genom dess förening med Kejsarriket inträdt; andra sakna nödig tydlighet och bestämdhet. Då Jag önskar se dessa brister afhjelpta, skall Jag låta uppgöra förslag till särskilda förklaringar och tillägg till desamma, att ständernas pröfning föreläggas vid nästa landtdag, hvilken Jag har för afsigt att sammankalla efter tre år. Fasthållande de konstitutionelt monarkiska grundsatser, som uppbäras af Finska folkets öfvertygelser samt äro sammanvuxna med landets lagar och institutioner, vill Jag genom sagde förslag ytterligare utsträcka den rätt till sjelfbeskattning, ständerna nu grundlagsenligt äga, äfvensom återgifva ständerna den motionsrätt, dem af ålder tillhört, förbehållande Mig likväl initiativet i grundlagsfrågor.

I kännen Mina tänkesätt och Mina välönskningar för de folks lycka och välgång, som Försynen förtrott åt Min omsorg. Ingen handling från Min sida kan hafva stört det förtroende, som bör äga rum emellan Regent och folk. . Måtte detta förtroende emellan Mig och det redbara och trogna Finska folket, framdeles som hitintills, utgöra den säkra föreningslänken oss emellan. Den skall då kraftigt bidraga att befordradetta folks lycka, som för Mitt hjerta alltid förblir dyrbart, samt gifva Mig en ytterligare anledning att sammankalla eder till periodiskt återkommande landtdagar.

Det tillhör eder, representanter för Storfurstendö-met, att genom värdighet, hofsamhet och lugn i edra öfverläggningar ådagalägga, att fria institutioner långt ifrån att vara vådlige utgöra en borgen för ordning och trefnad hos det folk, som i samråd med sin Regent och med praktiskt förstånd arbetar på utvecklingen af sin välfärd.

Jag förklarar den utlysta landtdagen härmed öppnad".

I stället för kommentarier till detta tal, hvari Finlands ädle välgörare med full rätt inryckt orden: „ingen handling från Min sida kan hafva stört det förtroende, som bör ega rum mellan regent och folk", vilja vi meddela ordalydelsen af den stadfästelse, hvarmed kejsaren gillade och fastställde den af Finlands ständer vid landtdagen 1867 antagna Landtdagsordning :

„Jemte det Vi förbehålla Oss Vår rätt, sådan densamma uti Regeringsformen af den 21 augusti 1772 samt Förenings- och Säkerhetsakten af den 21 Februari och 3 april 1789 försäkrad finnes och icke blifvit genom uttryckliga ord uti förestående Landtdagsordning förändrad, vele Vi i Nåder denna Landtdagsordning såsom en orygglig grundlag („ненарушимый основный за-конъ“) gilla och fastställa. Till yttermera visso hafva Vi detta egenhändigt undertecknat, som skedde i St. Petersburg den 3/i5 April 1869“.

Återstår vår nu regerande Kejsares och Storfurstes Alexander Ht:s Nådiga Försäkran till Storfursten-dömet Finlands samtlige invånare, gifven i St. Petersburg den 2/i4 mars 1881:

Vi ALEXANDER den Tredje, med Guds Nåde, Kejsare och Sjelf herrskare öfver hela Ryssland, Storfurste till Finland, etc., etc., etc. Göre veterligt: Sedan Vi, genom Försynens skickelse, kommit i ärftlig besittning af Storfurstendömet Finland, hafve Vi härmedelst velat bekräfta och stadfästa Landets religion och grundlagar, samt de Privilegier och rättigheter hvart och ett stånd inom berörde Stor-Furstendöme i synnerhet och alla Dess inbyggare i gemen, så högre som lägre, hittills enligt detta Lands Författning åtnjutit: Lofvandes att bibehålla alla dessa förmåner och Författningar fasta och oförryckta i deras fulla kraft.

S:t Petersburg, den 2/u Mars 1881.

I öfverensstämmelse med det språkbruk, som delvis redan i akterna från Nikolais och Alexander U:s tid gjort sig gällande, äro orden „воренные завоны" numera i försäkringsaktens ryska text utbytta mot

ALEXANDER.

13„основные законы“, hvarigenom således äfven i denna punkt all vidare möjlighet till misstydningar är undanröjd.

I sammanhang med kejsar Alexander III :s försäkran finnes i Storfurstendömet Finlands författningssamling offentliggjordt följande, jemväl från predikstolen öfver hela landet upplästa reskript:

„Till Vår General-Guvernör öfver Finland.

Då Vi, genom nådigt manifest af denna dag, bekräftat den Författning, Hans Majestät Kejsar ALEXANDER PAULOYITSCH, Glorvördigst i åminnelse, förlänat Storfurstendömet Finland, och hvilken Yår nu hädan-gångne Högtälskade Fader, Hans Majestät Kejsar ALEXANDER NIKOL A JE VITS CH med Finlands Ständers samtycke utvecklat, hafve Vi gjort detta med innerlig tillfredsställelse, enär Vi dervid haft i nådig åtanke de mångfaldiga bevis af orubblig tillgifvenhet och tacksamhet för Sin Monark och välgörare detta Lands inbyggare ådagalagt och hvarigenom de för Vår oförgätlige och för deras väl alltid ömmande Fader förljufvat Hans regering.

Vi befalle Eder att gifva detta våre trogne Finska undersåtare tillkänna.

S:t Petersburg, den 2/u Mars 1881“.

Såsom ett ytterligare uttalande angående de grundsatser, Hans Majestät vår nu regerande Allemådigste Kejsare och Storfurste uppstält såsom bestämmande försin styrelse öfver Finland, tro vi oss här böra anföra inledningsorden af det tal, hvarmed han den 24/i 2 januari 1882, första gången efter sitt uppstigande på tronen, lät förklara den finska landtdagen öppnad:

„Representanter för Storfurstendömet Finland.

Då Jag på grund af Landtdagsordningen kallat Eder att öfverlägga om många för landet vigtiga frågor, har jag ledts af den fasta föresatsen att orubbligt följa Min i Gud hädangångne högtälskade och oförgätlige Faders föredöme, som oaflåtligt vårdade sig om Finlands väl och derigenom förvärfvade sig dess uppriktiga kärlek och tacksamhet. Jag beder den Högste, att Han måtte bistå Mig i Mina bemödanden att trygga Mitt trogna finska folks lycka, om hvars redbara egenskaper Jag särskildt öfvertygat Mig under Mina besök i detta land jemte min familj, i det Jag tillika bevarar det mest angenäma minne af de känslor, som derunder blifvit för Oss uttryckta".

Denna kejserliga förklaring efterföljdes omedelbart utaf en motsvarande, i Finlands inre historia städse minnesvärd handling. Sin i trontalet år 1863 omnämnda afsigt att återgifva landets ständer den rätt till initiativ genom färdigt utarbetade lagförslag, hvilken de 1789 förlorat, hade kejsar Alexander II under sin regeringstid blifvit förhindrad att utföra. Hans efterträdare skyndade sig emellertid att infria det afgifna löftet, ochsålunda har äfven Hans Majestät kejsar Alexander III, i likhet med sin hädangångne Höge Fader, bidragit till att stärka och utvidga landtdagens betydelse i Finlands statslif. Han har derigenom i sin ordning gifvit Finlands invånare en underpant på sin afsigt att icke endast upprätthålla utan ock vidare utveckla landets författning, dervid „fasthållande" — vi citera kejsar Alexander II :s ord — „de konstitutionelt monarkiska grundsatser, som uppbäras af finska folkets öfverty-gelser samt äro sammanvuxna med landets lagar och institutioner".

* *

*

Vår granskning af Ordins arbete och vår dermed sammanhängande framställning af Finlands förening med ryska riket har härmed nått sitt slut.

Förr än Ordin nedlägger pennan, sammanfattar han sin tidigare skildring och vill göra troligt, att densamma „resumerar hela den sanna verkligheten om förhållandena emellan Ryssland och Finland, sådana historien skapat

dem“. Läsaren känner emellertid numera, huruvida ifrågavarande produkt af hr hofmästa-rens historiska författareverksamhet har mycket gemensamt med sanning och verklighet.

-----»oogooo------